

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

25 IULIE 2008

NR. 7 (1510),

ANUL XX

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

www.revistaorizont.ro

SERBAN FOARȚA

Foto: MIHAI CUCU

PREMII, CĂRTI, ANI

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara

GEORGE BANU
TEATRUL ȘI CONȘTIINȚA MORTII

Primul sfat – pe care mi-l aplic și mie, din ce în ce mai greu, în ultimul timp – este acela de a vedea încontinuu teatru, pentru că teatrul ne confruntă cu conștiința morții, în sensul că spectacolele pe care nu le-am văzut astăzi, nu le vom mai vedea niciodată. Dacă nu ai conștiința ireparabilului când intri în lumea teatrului, îi rămâi străin. Eu mă duc la teatru cu conștiința iremediabilului: ceea ce nu am văzut, nici nu voi mai vedea vreodată. Reperele nu se pot forma decât prin cunoașterea directă a spectacolelor. Al doilea sfat pe care mi-l impun și mie, în măsura posibilului, este de a urmări tot timpul, în mod constant, o altă artă. De exemplu, eu nu sunt foarte apropiat de cinema, ci mai degrabă de pictură. A rămâne numai în teatru implică un pericol.

4-5

VARA FEMEILOR:

DORIS LESSING
AL CINCILEA COPIL

16-17

IOANA NICOLAIE
O PASĂRE PE SĂRMĂ

18-19

MARIE-JEANNE JUTEA BĂDESCU
ULTIMA VARA

20

STEFAN MANASIA
UN REGRETOMAN DE
PROFESIE

Am dat de mic semne de grafomanie lirică. Primul poem, însă, pe care mi-l amintesc cu plăcere l-am scris abia la șaispe-șapteșpe ani. Apoi un vid istoric... Apoi... în ultimii doi ani ai facultății, mi-am (re)dobândit timbrul, vocea (asta dacă timbru sau voce se poate spune că are și poetul). Din (ne)fericire, n-am fost descoperit la timp, n-am avut parte de un antrenor cultural. Nici nu mi-aș fi dorit.

14

PROVINCIA CĂRTURARILOR ARHIVA DELIA ȘI OVIDIU COTRUȘ CORNEL UNGUREANU

1) EPISTOLAR CU ARISTOCRAȚI

Stau în fața mapelor de scrisori primite de Delia și de Ovidiu Cotruș și mă întreb ce se va întâmpla în lumea de mâine a scrisului. Da, am intrat în alt timp în care ne transmitem ce credem de cuviință pe scurt, prin email. Suntem legați de telefon, de mesajele din ce mai reci și mai alienante. Epistola propunea o întâlnire, un dialog, o ieșire în lume prin grafo-logie. Scrisoarea dura – ne ordona și ne așeza în timpul nostru comun.

Fiindcă Ovidiu Cotruș a murit în 1977, fiindcă Delia Cotruș și-a încheiat existența pământeană cu o lună în urmă, scrisorile au devenit un tărâm insular pe care încerc să-l identific – să-l topografie, să-l așez într-o lume a lui și a noastră. Primul set de scrisori semnat de "**Moșu**" și de "**Sanda**" vine (îmi explică profesorul Mircea Lăzărescu) de la Arthur Dan și de la soția lui. S-au fixat în 1959 la Săvârșin, se cunoșteau din Cluj. În 1959 Ovidiu Cotruș era un muribund, Arthur Dan (sau Dan Arthur) se număra între cei care l-au salvat. Nu numai pe el, ci și pe alții, celebriți azi. "El era cel mai bun dintre noi", spunea Ovidiu Cotruș. Arthur Dan semna, orgolios, "**Moșu**". În Maramureș "Moșul" era altceva decât în alte părți – îmi explică eruditul domn Lăzărescu, și el vreo doi ani alături de Arthur Dan la Săvârșin. În Maramureș "Moș" este masculinul de la "Moașă", un **Moș** ajută nașterea – facilitează intrarea în lume. Dă sens arborelui genealogic. De altfel, pe câteva scrisori "Moșul" semnează "Cavaler de Apșa". Sau Cavaler von Apșa. Bunicul său era preot, tatăl său, ofițer, fusese înnobilit de Franz Josef. Într-o scrisoare "Moșu" arată că adevărata diplomă de Cavaler era scrisă pe piele de capră. Psihiatrul are un umor nebun pe care cartea editată de "Apostrof" (Ion Vartic, Marta Petreu, I. Negoțescu) nu-l arată în întregul lui. Din epigramele trimise prietenilor se poate înțelege mai mult.

Foarte-frumoasa Sanda s-a căsătorit cu Cavalerul de Apșa la Cluj, la doi ani după căsătorie medicul și-a fracturat șira spinării. Căsnicia a rămas fără fisură. Corespondența lor ar putea intra în legendă, ca și viețile lor: scrisorile sunt pline de bucuria de a trăi. Sanda Dan n-a dat nici o atenție diplomelor, dar și ea provine dintr-o familie înnobilită. Ai ei sunt galițieni, în arborele genealogic ar intra chiar ucrainieni și germani aristocrați. Dar, citind alte dosare, scrise în germană, maghiară, sârbă, află că și Delia se trage

dintr-o familie înnobilită: Uncianschi. Dacă familia bunicilor mamei se întemeiase pe o linie sârbă, cu noblețea aferentă, cea a tatălui îl are, între pe străstrăstrăstrămoși, pe Crișan. Cel ce s-a sinucis în închisoare, după înfrângerea răscoalei.

Un dosar cu scrisori semnate de Li-ana Bobic, soția lui Dan Nasta evocă alte linii nobiliare. Dar Alexis Rolland de Odeșteanu? Dar Zoe Constantinescu? Nume, relații și biografii care rămân a fi descifrate. Fiindcă sunt personalități care au ilustrat o aristocrație românească, fie ea și de rangul al doilea.

2) MITTELEUROPA PERIFERIILOR

Scrisorile pe care le primește Delia Cotruș (Delia Giurgiu Cotruș) sunt în engleză (Delia preda engleza, a urmat cursuri de specializare în Anglia), franceză, germană, sârbă, maghiară, olandeză. Sunt de la prietene din Cenad, de la colegi din Timișoara sau Baia Mare sau Oradea, de la prieteni ai lui Ovidiu Cotruș, care deveniseră prietenii ei. Sunt prieteni, cunoscuți plecați din Cenad, din Sighet, din Lugoj, doamne care au obosit să scrie românește. Sunt profesoare, au funcții, au familii bine așezate în Germania (de Vest), în Anglia, în Franța. Câteva scrisori din august 1998 îi atrag atenția asupra unei întrebări pe care Emil Cioran o trimite fratelui său: "Puiu Cotruș era foarte inteligent și știa o mulțime de lucruri. Ce-mi plăcea la el era faptul că nu ține cont de infirmitățile lui, nu puține, și se comporta cu curaj, ca și cum nu l-ar fi amenințat nici o primejdie. Știa că e condamnat, dar nu-i păsa. E adevărat că soția lui era la fel de remarcabilă?" Sigur, îi vor răspunde lui Cioran prietenii comuni din Paris, din Anglia sau din România: soția lui Ovidiu Cotruș e la fel de remarcabilă. Din câteva scrisori ale Danei Diminescu aflăm că Virgil Ierunca și Monica Lovinescu i-au evocat pe larg, cu drag, în mai multe rânduri pe cei doi. Delia Giurgiu Cotruș continuă să corespundeze cu prietenii de odinioară ai soțului, ca și când el ar fi aici, lângă ea. Îi scriu nu doar cerchiștii, îi scriu prietenii din Canada, din Franța (Pierre Oster cu soția), dar și din Iugoslavia. Mai multe vederi ale lui Miodrag Pavlovici arată că marele poet plănuiește vizite la Timișoara. Ultima dintre scrisori este din 30 august 1977, din Belgrad și este adresată doctorului Iencica, medicul clujean care încerca să-l salveze pe Ovidiu Cotruș. Alături de Miodrag Pavlovici scriu/semnează cu aceeași siguranță că se vor

După premiul pentru critică, istorie literară și eseu acordat de revista **Observatorul cultural**, Cornel Ungureanu a obținut alte două distincții: Premiul de excelență al revistei **Luceafărul** și Premiul de excelență al revistei **Nord Literar**

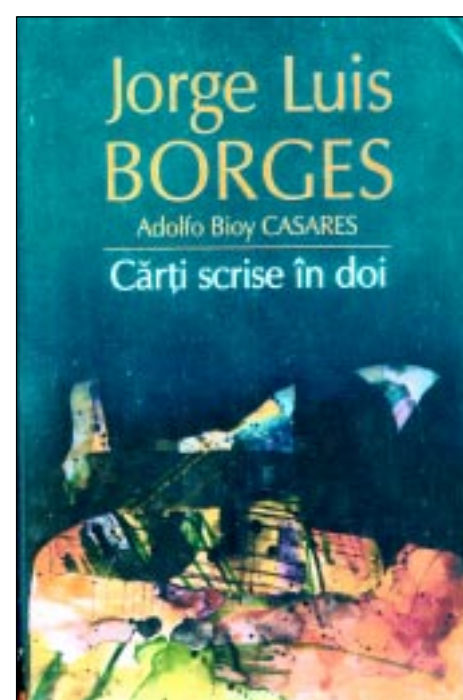
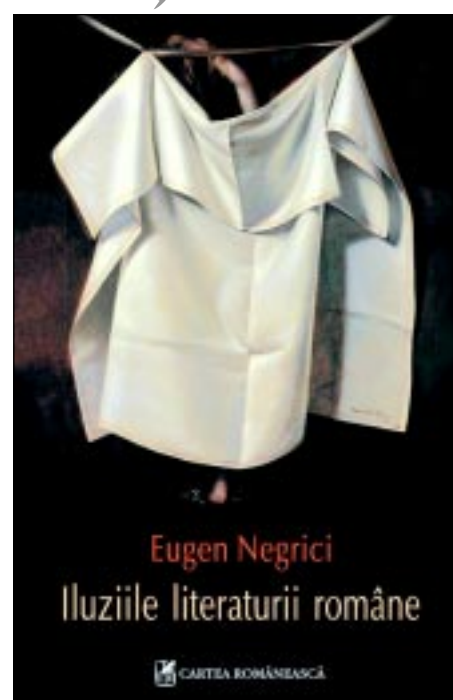
întâlni în curând, în curând, Doinaș și soția sa. Mă întreb dacă Ovidiu Cotruș (a murit în 12 septembrie 1977) a mai apucat să citească această scrisoare.

3) BIBLIOGRAFIE

În *Nota asupra ediției* la **Arca bunei speranțe. Scrisori către Ovidiu Cotruș** (Ed. Marineasa, 2002) scriam: "Cartea aceasta este un segment din **Corespondența lui Ovidiu și a Deliei Cotruș**. Nu doar a lui Ovidiu Cotruș, ci a lui Ovidiu Cotruș și a soției sale. Fiindcă niciodată nu va putea fi subliniat îndeajuns devotamentul Deliei Cotruș față de opera soțului ei./Așa că prietenii "de dincolo" îi vor recunoaște ca nedespărțiți. El a murit doar în aparență, el se exprimă prin soția sa, așa că ei îi vor scrie mereu soției: îi vor trimite cărți, manuscrise, știri despre familiile lor și despre prietenii comuni. Îi vor încredința pagini în care cred că au învins timpul". Scrisori ale lui Pierre Oster, Jacques Madaule, Pierre Emmanuel, Robert Marteau, dar și ale Etei Boeriu, Vioricăi Gui Marica, Sandei Dan arată că "spiritul feminin" al cercului rămânea viu și inatacabil. Evident, Arthur Dan, *Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru)*. *Patru prefețe de I. Negoțescu, Ion Vianu și Al. Paleologu*, Ediție și notă asupra ediției de Marta Petreu, Biblioteca Apostrof, Cluj 1999, rămâne reperul cel mai important pentru cei ce vor să înțeleagă "fenomenul

Arthur Dan". Scrie, în prefața sa (**Cîteva cuvinte despre Arthur Dan**) I. Negoțescu: "Prezent, deci periodic la cenaclurile și întâlnirile prietenești ale Cercului, de prin anii 1947-1950, Arthur Dan a organizat și la el acasă unele dintre ele. Iar pregătirea sa într-ale literaturii și filosofiei, tot mai accentuată, pe plan românesc și universal, îl făcea cu desăvârșire de-al nostru, deși el nu scria...". Scria totuși, iar aforismele sale dovedeau. Așa că I. Negoțescu va crede necesar să adauge: "Căci valoarea acestor aforisme rezidă nu numai în gândirea vivace și tăioasă ce le-a produs, ci și în puterea de a formula, cu maximă concentrare și claritate, paradoxuri...E aici o sete de absolut superb delimitată de conștiința relativului. Și mai ales o dragoste imensă față de om, dornică să sfășie către lumină mrejele sufletești". Despre eminența psihiatru scrie Ion Vianu: "Căci Dan, trebuie să o spunem aci cu un adânc respect, fără umbra intenției de-a ne atinge de amintirea severei lui siluete morale, a făcut personal experiența nebuniei într-o formă lucidă, controlată și autopunitivă. Putem să ne imaginăm ca un dialog interior acest Eritis sicut Deus: - Pentru ce uzezi de morfină? , am întrebat un toxicoman. – Pentru că, în felul acesta, asemenea lui Dumnezeu, pot suprima pentru o clipă existența ucigătoare a timpului, care mă îngrozește".

CĂRȚILE LUNII IULIE

IOANA PÂRVULESCU (pe când asupra-i nu se abătuse, încă, doliul și amărăciunea) ȘERBAN FOARTĂ

Nu am văzut-o (și regret) decât o dată: la un Bookfest, în urmă cu vreo 11 ani. Am schimbat câteva cuvinte anodine, în vacarmul și foiala expoziției. Ea mi-a cerut, pentru o verișoară a ei, anume An[n?]ia, o dedicație pe-*Un Castel în Spania*... I-am dat-o; și, pe urmă, heblu. Am mai vorbit la telefon, ne-am scris o droaie de mesaje; dar, de văzut, nu ne-am văzut, – sau ne-am televăzut, pe scurt, căci n-avem mulți timpi de antenă... Ioana e o enigmă pentru mine, cu toate că avem destule în comun, – între altele, descoperind, deunăzi, că una din bunice îi fusese creștină de rit catolic, așijderi mamei mele. Enigma stăruie, însă, și-i multiplă: ce face când nu scrie? Cum își face-atâta timp să scrie? Cum poate scrie despre-atâtea?... Însăși strada cea pe care locuiește, în București, are un șopot enigmatic: aceasta-i *Șipotul fântânilor*, pe nume... De multe ori, e la Brașov (unde mai ieri, zicea că "ninge mov"!) Nu insinuez că "la Brașov" ar fi "la munte"-le lui Pașadia! Ioana este enigmatică într-altfel. Dar, uneori, mi-e foarte greu să-i cer unele mici hatâruri (ex. g. să plaseze un text de-al meu în "România literară"), din cauză că am impresia că, abordând-o, o *disloc* din nu prea știu ce "depărtări albastre"! Îi cer, adesea, sfatul și mi-l dă; pe, poate, cel, întotdeauna, optim. Ci nu-mi e sfetnic, ca să zic așa, de taină; dar, uneori, pe întuneric, sfeșnic bun! Lumina căruia e una potolită, constantă, fără mari tresalturi, lentă (în niciun caz, violentă, virulentă); polivalentă, însă, da, în funcție de subiect, – și vigilentă! Acest șirag de rime,-ntr-o proză elocventă, ca un colan pe care-l dăruî Ioanei... I-am mai dăruit, cândva, o salbă (culoarea colanului fiind, atunci, galben-aurie, – aurul din *Codex aureus*!), pe pagina de gardă a unei cărți de-a mea, recentă, *Rebis*: "Pentru Ioana-Doamna, un *envoi*/ galben, fi'ndcă-i toamnă, și *hors- texte*/ fi'ndcă *Rebis* e doar un pretext/ pen' ca autorul lui să poa'/ să-i compună Doamnei un *envoi*/ galben, fi'dncă-i toamnă, și *hors-texte*/ fi'ndcă *Rebis* e doar un pretext/ pen' ca autorul lui să poa'/ să-i compună Doamnei un *envoi*/ galben, fi'ndcă-i toamnă, și *hors-texte*/ fi'ndcă *Rebis* e doar un pretext/ pen' ca autorul lui să poa'/ să-i compună Doamnei un *envoi*..."

BACALAUREATUL – MANDAT DE ARESTARE PREVENTIV MARCEL TOLCEA

Bacalaureatul a fost anul acesta penal. Directoarea unui liceu privat din Sighetul Marmației a fost arestată de procurorii DNA pentru mită. (Ce caută DNA într-un asemenea caz și de ce era nevoie de un arest preventiv, astea sunt alte dicuții!) O elevă a fost și ea arestată, iar procurorii pregătesc mandate de arestare pentru toți elevii care au susținut examenul de bacalaureat la respectivul liceu. Acuza: dare de mită. De fapt, ar trebui arestați mai toți absolvenții clasei a XII-a din România anului 2008. Și nu numai promoția de acum. Dintr-un motiv extrem de simplu: toți elevii români au dat mită comisiei de bacalaureat. Absolut toți!

Sunt școli în Timișoara unde se strâng bani buni la fiecare bac pentru ceea ce se cheamă cu un cuvânt bălos "protocol". 1000, 2000 de lei pe cap de elev. Se ajunge pe comisie până la 2-3 miliarde de lei vechi. De ce nu se dezmoștește totuși nicio anchetă? Fiindcă în spatele oricărui liceu timișorean, bucureștean sau neamărăștean se află un lanț de interese beton: un părinte cu funcție politică, unul cu bani, altul prin Poliție, SRI, Garda Financiară, judecător, procuror, jurnalist, belfer. Și totuși, cum a fost posibilă intervenția DNA la Sighetul Marmației? Fie s-au plătit niște polițe politice, fie statutul de liceu privat e unul fără greutate. Se pare că liceul școlariza tot soiul de persoane ce frecventau mai mult culturile de căpșuni din Spania decât cursurile. Adică sunt niște amărăți care au avut naivitatea să creadă că pot și ei fura. Ca toți românii!

Știți ce mi-a spus unul dintre studenții din anul I, anul trecut, într-o discuție despre maturitate? Citez cu fidelitate: "Eu m-am maturizat în clipa în care am înțeles că bacalaureatul e un bussines al părinților mei cu comisia!" Toată lumea știe că există tarife diferențiate pentru trecere, 8, 9 sau 10. Că, uneori, se ajunge la mici licitații. Un fel de nuntă cu dar. Toată lumea știe că banii aceștia de "protocol" se dau pentru a li permite elevilor să copieze. Tacit. E un sistem pus la punct ce funcționează perfect. Profesorii rezolvă subiectele, iar apoi le dictează.

Nimeni nu spune nimic fiindcă oferta e mult mai mare decât cererea. E de bon ton să cumperi totul în țara asta. Diplome, curve, fală, cărți, loc în parlament, funcții, tăcerea.

În 7-8 ani, dacă "protocolul" merge tot așa și procurorii nu arestează nicio promoție, estimez că șeptelul de analfabeți cu liceu va fi cu puțin mai mare decât șeptelul analfabeților cu diplomă universitară. Iar în 10 ani, parcă văd că doctoranzii români vor fi mai numeroși decât populația Belgiei. Nu cea flamandă.

Atunci, de ziua fetei mele, Ana, la majorat, o să-i cumpăr 3 diplome: două noi și una second brain.

LAURI

Anul 2008 a fost, cu siguranță, cel mai fast pentru **ȘERBAN FOARTĂ**. Stau mărturie cele trei premii care i-au încununat o prodigioasă activitate:
Premiul special, pe anul 2007, al Uniunii Scriitorilor din România pentru *Cartea Psalmilor*;
Premiul de excelență pentru promovarea experimentului literar în poezie, Festivalul internațional de Neoavangardă, ediția a II-a, Iași, 2008;
Premiul revistei "Argeș" pentru *Opera Omnia*.

PIPA LUI HAMLET NICOLAE COANDE

se dedică lui Șerban Foartă

Paleo-tînărul sol în țara unde prințul conștiinței
născute dintr-un tată otrăvit și-o voce ață
trimite arta să țină o oglindă-n fața
chipului absent al morții
crede cu pipa-n colțul gurii și cu șapca
trasă pe sprînceana dreptei *chic*
că sarkozysmul
e deja în europa –
cînd el nici n-a plecat din salonic. E
deja?
Paleo-ismul încă n-a-nceput și junele
căruia umbra ironică-a bătrînului său tată
i-apare mult prea rar
ciupește vesel coarda unei ´noi Renașteri´ cu gingășia
lui polifem cînd scărmana oițele lui ZEVS
de paraziții vremii sale: comunismul socialismul
naz-
ismul sau chiar liberal-
ismul
cu cap de pește din balta salonicului.
Frivolul pater al bunului simț ca paradox
de-ar mai trăi
ar hohoti de s-ar crăpa pereții augusteionului
căci moco-fantele îi pune pipa-n gură
nefericitului cu cartea-n mîină
pe cînd cauționează sarkoz-
ysmul care-i arestează pe rosencrantz și guildenstern
pe străzile unei peri-franțe ce-așteaptă
à *bout de souffle* venirea iminentă a celui
´starker Staat´ și a miresei sale ´gesunde Wirtschaft´.
Ea – care nu vrea decît o savarină și o brunicelă
cu écart-ul cît cap-compasul Turnului
plasiat vital de nemți...

IN MEMORIAM ERIKA SCHARF (1929 - 2008)

Într-un timp în care gravitatea asumării culturii începuse a fi, pentru tot mai mulți dintre cei chemați și mai ales nechemați, substituită de percepția acesteia în forme și după formule din ce în ce mai epidermice, n-am încetat, de fiecare dată când s-a întîmplat să o ascult la întruniri ale filialei timișorene a Uniunii Scriitorilor ori, în alte prilejuri, să fiu alături de colegii care au recurs până cu puțină vreme în urmă la experiența de aproape jumătate de veac a traducătoarei, n-am încetat și nu voi înceta să mă minunez, evocând-o pe Erika Scharf, de felul pasional în care scriitoarea își revendica, pentru sine și nu numai, dreptul de a rămâne și a se manifesta în cultură, de a păstra, corolar pentru vremuri de confuză și nesigură schimbare a reperelor, vecinătatea marilor modele spirituale, a valorilor consacrate.

Dintr-o generație cu deschidere spre universalitate, cu personalități de anvergură europeană, a fost, ea însăși, poate înainte de toate, un profesionist al scrisului. Și un sensibil om de cultură. Interesată de artele plastice, de film, de teatru, de literatură. Cunoscătoare a câtorva limbi vorbite și în arealul vestic al țării, n-a ezitat să-și folosească priceperea și să răspundă încrederii celor care i-au solicitat – poeți,

filozofi, oameni de știință – competența de tălmăcitor. O bibliografie din ultimii ani a cărților pe care se află și numele traducătoarei Erika Scharf număra aproape o sută de titluri, multe mii de pagini prin care colegii de scris ai acesteia au pătruns în conștiința cititorilor de pe alte meleaguri.

Este ceea ce lasă mai temeinic, în urma sa, una dintre strălucitele – și strălucitoare, decenii la rînd, doamne ale literelor timișorene.

LUCIAN ALEXIU

TEATRUL ȘI CONȘTIINȚA MORTII

GEORGE BANU

Alina Mazilu: Ați văzut sute de spectacole, ați scris cărți canonice despre teatru și priviți spectacolele cu ochi de profesionist. Aș dori să vă întreb ce vă mai impresionează la teatru, ce vă mai emoționează și dacă vă mai șochează ceva?

George Banu: Astăzi sunt foarte sensibil la jocul actorului; dacă înainte eram mai puțin interesat de acest aspect, acum mă captivează prezența actorului: ceea ce aduce el ca parte secretă, ca umbră, ca dimensiune nemărturisită în viața personală – dar mărturisită public. Pe de altă parte, eu sunt format sub semnul marilor regizori și, din când în când, atunci când asist la spectacole în care regia ajunge la o împlinire deosebită, dispărând în actori și recitind textul respectiv într-un alt fel, propunând un univers inedit, emoția teatrală e încă foarte puternică. Dar, evident, uneori am sentimentul pe care îl avea și Mallarmé, când spunea "Am citit toate cărțile și carnea e tristă". Am și eu adeseori aceeași impresie în fața unor spectacole, care trebuie să fie deosebit de puternice pentru a mă tulbura. În același timp, câteodată un fragment, un mic element dintr-o reprezentație e suficient pentru a-mi procura o bucurie teatrală. E ca la alcoolici: mi-e suficient puțin teatru bun pentru a nu-l părăsi.

— V-ați dezvoltat în acești ani o anume tehnică a privitului?

— Nu, singura tehnică a privitului este să fii deschis, să fii un spectator în așteptare de teatru, și nu unul care știe ce e teatru. Sunt, evident, foarte atent la detalii, dar nu privesc cu o cheie de rezolvare în minte, așa cum făceau, la un moment dat, semiologii. Ceea ce mă interesează este să fiu liber în fața unui spectacol și să descopăr ce mă surprinde și mă deschide la emoție. Măsura nu o reprezintă eu, ci ceea ce produce inedit mă atinge la un spectacol comparativ cu altele.

În același timp, cred că e nevoie să păstrăm o anumită disponibilitate, noi criticii, pentru că între ei, creatorii nu sunt disponibili. Ei nu sunt buni critici, fiindcă sunt prizonierii propriului lor mod de a face teatru. Pe când noi, criticii, ne justificăm prezența tocmai prin această disponibilitate care nu înseamnă indiferență sau lipsă de criterii, ci posibilitatea de a iubi în același timp și teatrul lui Kantor și un spectacol de Peter Brook, cei doi fiind opuși unul altuia. Criticul are nevoie de o opinie asupra teatrului, dar ea trebuie să rămână parțial deschisă, să nu eșueze în dogma teoretică.

— Aveți idoli? Dacă da, cum vă raportați la ei?

— Nu am avut niciodată idoli, în sensul că idolul nu e interesant decât dacă e unul singur. Câțiva prieteni italieni străluciți au un idol: Eugenio Barba. Eu, în acest sens, n-am avut niciodată un singur idol. Dacă ai mai mulți idoli, atunci domnește un fel de politeism și e ceea ce prefer. Eu n-am fost niciodată prizonierul unei singure persoane, al unui singur fel de a face teatru. E, poate, natura mea, slăbiciunea mea care consistă în a relativiza spectacolele. Am încercat să intru în universul unor artiști care m-au impresionat, care m-au atins foarte mult și am reușit adesea. Evident că alții mi-au rămas complet străini. Nu e obligatoriu un semn de non-valoare a acestora, ci unul de delimitare a propriei mele identități.

Un artist care a reprezentat foarte mult

pentru mine a fost, desigur, Peter Brook. În teatrul lui m-am recunoscut, teatrul lui l-am așteptat. L-am descoperit în România, când ne-a ajutat pe toți să redescoperim un nou Shakespeare, iar după aceea l-am văzut la Paris. Poate că personajul pe care l-am urmărit cel mai îndeaproape a fost el. Am scris o carte despre Brook care a apărut în Franța, din postura de acompaniator. Dar eu am fost acompaniatorul mai multor personalități, fără a le idolatriza însă. Idolatrizarea înseamnă excesiv, credință într-o singură valoare.

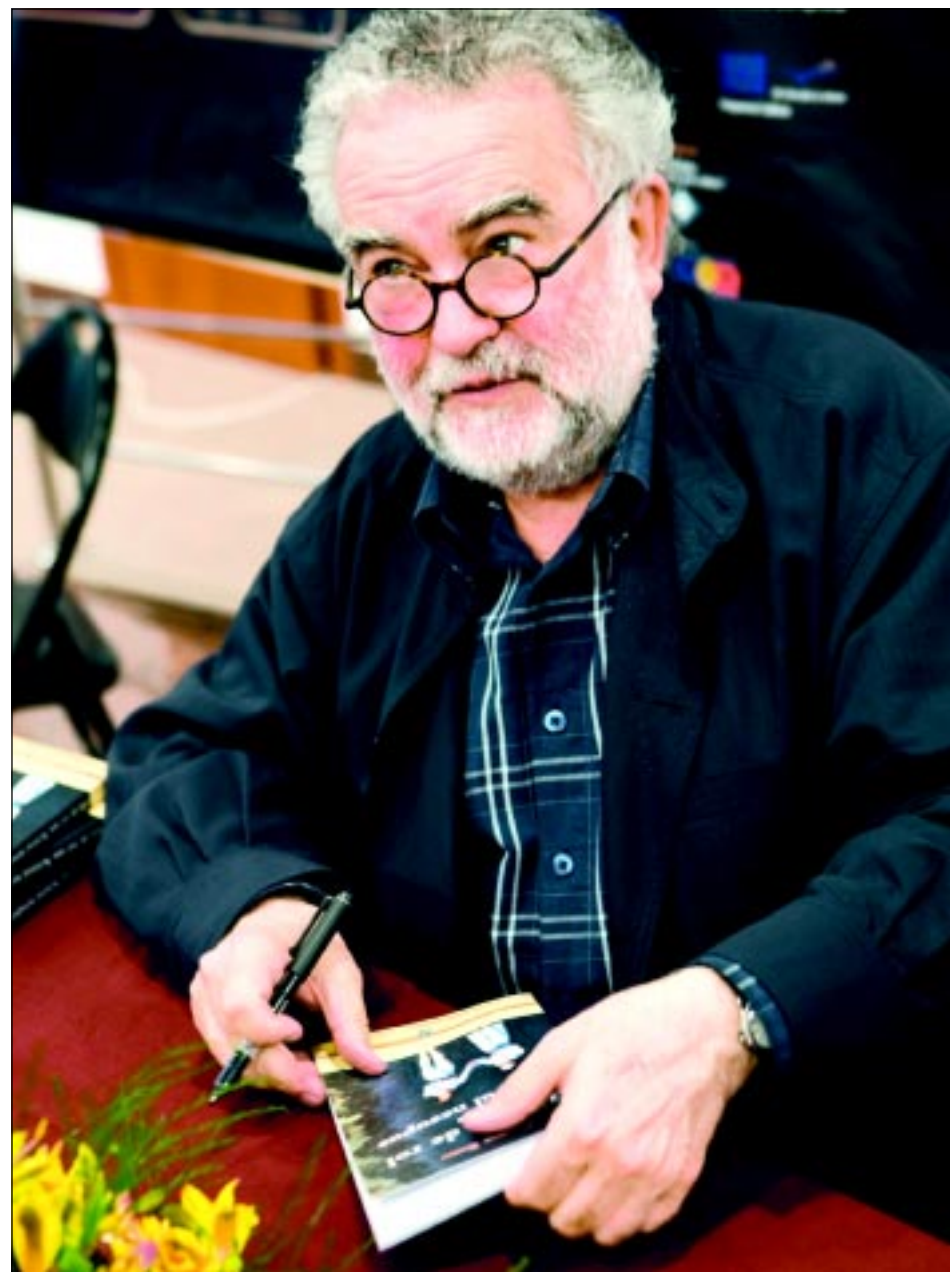
— Ați obținut de trei ori titlul de doctor. De ce nu v-ați oprit după primul – de ce nu ați continuat să scrieți cărți fără a avea acest cadru pe care îl oferă cercetarea doctorală?

— Au fost și obligații universitare. Primul titlu de doctor l-am obținut la București, în estetică teatrală. Grație acestuia am primit un post la Sorbona, dar pentru a păstra acel post eram obligat să am un titlu francez, astfel că am făcut un al doilea doctorat – de asemenea pe un subiect care mă pasiona. Cea de-a treia lucrare era un doctorat care îmi permitea să devin profesor plin și să conduc cercetări. Nu puteam să fiu conducător științific și director de doctorate fără a avea acest al treilea titlu care se chema "doctorat de stat" în Franța. Nu o vocație doctorală m-a împins să obțin aceste titluri, ci necesități administrative, însă pot mărturisi că de fiecare dată am găsit subiecte care m-au pasionat. Am încercat să transform ceea ce era doar o sarcină administrativă într-o cercetare în care mă puteam implica. Aș spune că o teză de doctorat e aproape o sarcină pentru oricine vrea să existe în cultură, pentru că astfel devii specialist într-un anume domeniu. Teza te obligă să te specializezi mult mai temeinic decât anumite studii parțiale și rapide pe care le faci în cursul vieții. Îți delimitezi un câmp de cercetare și, implicit, aproape imperativ, îl explorezi în adâncime. Astfel, teza e un fel de soclu de formare.

— V-ați început cariera în teatru ca student la actorie, împreună cu Andrei Șerban, dar, așa cum recunoșteți amândoi în cartea lui autobiografică, experiența a fost un soi de fiasco. Ce v-a adus dumneavoastră acest eșec (pentru că și eșecul e o experiență importantă)? Ați rămas cumva cu frustrarea actorului neîmplinit?

— Nu, dimpotrivă, eșecul m-a eliberat complet de tentația de a juca. Un profesor de-al meu de la Paris, Bernard Dort, care a început să joace la sfârșitul vieții, m-a întrebat dacă nu am nostalgia jocului. I-am răspuns că spre deosebire de el, care face asta la capătul vieții, eu am făcut-o la început. Mi-am dat seama că nu aceea era poziția în care mă puteam simți just față de teatru. Evident că am avut, la un moment dat, un fel de conștiință a eșecului și unul, și celălalt, dar după aceea, găsindu-ne drumul care ne-a condus spre locul nostru, nu am mai avut nicio urmă de frustrare. Recent, făcând o experiență de actor, am descoperit faptul că, deși mie îmi place să vorbesc, mi-e foarte greu să o fac cu cuvintele altuia. Să fii actor înseamnă și acest lucru – să vorbești cu cuvintele altuia ca și cum ar fi ale tale. Atunci am înțeles, din nou, că nu eram făcut pentru a fi actor, căci acest exercițiu al pierderii de sine în vorbele altuia nu mă seduce. Aceste vorbe sunt, fără îndoială, extraordinare, dar a le relua și spune nu e vocația mea.

— V-a oferit această experiență altă

perspectivă asupra actorului? Îi priviți poate cu mai multă indulgență, având în vedere că știți cât de greu se ajunge la rol?

— Nu. Am învățat să privesc actorii ca spectator. Singurul lucru important este că m-am eliberat de o practică în care nu

mă simțeam bine, care mi-era străină, care era dorită, dar care nu-mi era mie favorabilă. Poate că este foarte important să cunoști un astfel de eșec, tocmai pentru că îți dă libertatea de a considera că drumul respectiv e închis și trebuie găsit un altul.

NOU la CURTEA VECHE

— În legătură cu stabilirea dumnea-voastră la Paris, aş dori să ştiu dacă ţineţi legătura cu intelectualii români din Franţa.

— Eu țin legătura cu toți prietenii din lumea teatrului, iar aceștia sunt pretutindeni: Andrei Șerban și Niky Wolcz sunt la New York, un alt prieten, Ivan Helmer, e la Londra, Radu Penciulescu e la Stockholm. Prietenii mei îmi sunt în primul rând prieteni, apoi prieteni de teatru, și de abia la sfârșit intervine apartenența națională (deși ea contează, căci ne unește un anumit mod propriu de a privi și gândi teatrul). Am cunoștințe la Paris, dar pot spune că cei pe care îi întâlnesc în mod regulat sunt românii oameni de teatru.

— *Apropo de relația aceasta de prietenie cu Andrei Șerban, de faptul că îl cunoașteți pe Peter Brook, și că, din câte știu eu, l-ați cunoscut și pe Grotowski: s-a întâmplat vreodată să vedeți spectacole de-ale lor și să nu vă placă?*

— Pe cele ale lui Grotowski nu le-am văzut, pentru că atunci când l-am cunoscut eu nu mai făcea spectacole. Sigur, câteva din ultimele spectacole ale lui Brook sunt mai problematice, dar, în același timp, nu le poți viziona fără să te gândești că sunt spectacole semnate de un personaj care are în spatele lui o istorie și un parcurs de artist excepționale. Privim ultimele desene ale lui Picasso având în vedere tot ce a descoperit Picasso. Spectacolele lui Brook sunt luminate de un trecut, de amintirea unei aventuri unice. Așa le privesc eu, dar, normal, studenții mei nu au același raport cu el și sunt, evident, mai liberi în judecățile lor. E foarte bine, ei nu se lasă intimidati de un trecut pe care nu l-au cunoscut. Și, tocmai din acest motiv, discuțĂele de la facultate sunt câteodată extrem de interesante.

— *Încercați să interveniți dacă vedeți că un spectacol nu a ieșit prea bine? Aveți discuții cu regizorii?*

— Nu. Dar nici nu e nevoie. Eu am trăit o istorie care e foarte semnificativă în acest sens cu un mare regizor francez, Antoine Vitez, care făcuse un *Pescăruș* și mi-a reproșat odată că am vorbit de rău despre el. După ce a murit, am făcut o carte despre Vitez și i-am citit corespondența și jurnalul artistic, unde scria "da, am ratat *Pescărușul*, e chiar mult mai rău decât spune George"... Artiștii știu foarte bine lucrul acesta, nu au nevoie de feedback, la fel cum știu și eu care sunt cărțile mele mai bune. Când am câteodată încredere în cineva care îmi spune ceva important despre o carte de-a mea, sau îmi spune că nu i-a plăcut, nu face decât să îmi confirme ceea ce resimțeam deja. Artiștii își evaluează foarte bine spectacolele, își recunosc în sinea lor eșecurile, dar nu acceptă să le admită public.

— *Spuneți că artiștii nu vor să afle părerea criticului despre spectacolele lor. Atunci care ar fi rolul criticului?*

— Rolul criticului este de a fi între, de a se situa *entre deux*, în acest interval: între sală și scenă. Noi suntem spectatorii cei mai avansați. Suntem în "detașamentul" din față, suntem cei care avem dorința de teatru și în mod egal experiență. Așa cum eu primesc sfaturi de la prieteni care sunt critici muzicali și care îmi explică cum se ascultă o operă, la fel le pot explica și eu altor spectatori, altor artiști ceea ce văd, ceea ce percep. Suntem cei care asigură, într-un fel, o anumită efervescență a dezbaterii în jurul teatrului, pentru că, de obicei, artiștii între ei colaborează foarte puțin. Artiștii sunt solitari. Noi asigurăm viața comunității teatrale, asigurăm legătura. Eu nu cred că suntem inutili!

— *Știți de ce vă întreb acest lucru?*

Pentru că eu cred – și experiența mea, e drept, foarte scurtă mi-a confirmat-o – că spectatorul de rând nu citește o carte înainte să vină la teatru.

— Știți cum e, spectatorul de rând e cam sigur de el însuși. Oamenii cred că se pricep la teatru așa cum se pricepe fiecare la fotbal. Cred că există anumiți spectatori care poate nu citesc cărți, dar care asistă la dezbateri publice, participă la colocvii, citesc ziare. Care astfel se formează.

Un mare succes l-a avut în Franța educația teatrală. Acum douăzeci de ani, ea a fost introdusă în licee, iar astăzi tinerii spectatori sunt spectatori formați care au citit, care au fost în legătură cu studenți de-ai mei prezenți în clasele lor. Funcția criticului e, evident, aceea de a emite judecăți de valoare, atunci când scrie în cotidiene; acolo trebuie scris repede, trebuie exprimată o părere, trebuie dirijată, într-un fel, opinia publică, dar, în același timp, rolul criticului este și acela de formator. Criticul pedagog nu e lipsit de legitimitate într-un peisaj teatral. El lucrează în timp, formând, modelând, stimulându-i pe tinerii spectatori sau pe viitorii artiști.

— *Care ar fi calitățile cele mai importante ale unui critic?*

— Ceea ce v-am spus deja: deschiderea.

— *La conferința despre nud, pe care ați susținut-o în cadrul Festivalului Internațional de Teatru aici, la Sibiu, pomeneați, la un moment dat, faptul că într-un anumit context ați întâmpinat dificultatea de a găsi termenii potriviți. Cum vă găsiți terminologia? Pentru că, până la urmă terminologia, atunci când scriem ceva, cred că trebuie și inventată.*

— În găsirea termenilor constă efortul pe care eu îl depun. În teatru, terminologia trebuie inventată, dar nu în același sens ca în filosofie, pentru că acolo există un anumit limbaj filosofic foarte tehnic, care restrânge cercul cititorilor și care se adresează, evident, unor oameni care au o cultură filosofică. Scrisul despre teatru, așa cum îl practic eu, este un amestec între termeni teoretici – care sunt utili, adevărate puncte de reper ale culturii teatrale – pe de-o parte, și evocări poetice pe de altă parte. Teatrul, în comparație cu alte arte, nu îl poți arăta și nici cita: el e un act la care participi. Eu, când scriu despre ceva, trebuie să analizez și, în același timp, să evoc. Când vorbim despre o pictură, reproducerea e posibilă, chiar dacă la o calitate nu foarte bună. Când vorbim despre un roman, putem cita fragmente. Însă din teatru nu se poate repeta nimic. De aceea e binevenită alianța între terminologia tehnică și evocarea poetică.

— *Și pentru că suntem la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu (FITS), ce credeți că îi lipsește încă acestui festival foarte impresionant, de altfel?*

— Câteodată îi lipsește un mare spectacol străin care să focalizeze interesul. Anul acesta mi se pare că festivalul a avut acest mare spectacol străin, anume Kabuki-ul japonez, care a excitat pe toată lumea. Pe de altă parte, am văzut *Faust*, celălalt pilon pe care se bazează festivalul. Pe lângă acestea două am descoperit alte spectacole, mai mult sau mai puțin interesante, dar de o foarte mare varietate. Atunci când FITS nu include un mare spectacol, e invalid, ceea ce nu cred că e cazul anul acesta.

— *Ce sfat ați da generației mele, tinerilor care se află la începutul unei cariere în teatru?*

— Primul sfat – pe care mi-l aplic și mie, din ce în ce mai greu, în ultimul timp – este acela de a vedea încontinuu teatru, pentru că teatrul ne confruntă cu conștiința morții, în sensul că spectacolele pe care nu le-am văzut astăzi, nu le vom mai vedea niciodată. Dacă nu ai conștiința ireparabilului

când intri în lumea teatrului, îi rămâi străin. Eu mă duc la teatru cu conștiința iremediabilului: ceea ce nu am văzut, nici nu voi mai vedea vreodată. Reperele nu se pot forma decât prin cunoașterea directă a spectacolelor.

Al doilea sfat pe care mi-l impun și mie, în măsura posibilului, este de a urmări tot timpul, în mod constant, o altă artă. De exemplu, eu nu sunt foarte apropiat de cinema, ci mai degrabă de pictură. A rămâne numai în teatru implică un pericol. Nici să îmbrățișăm toate artele nu e just, pentru că atunci eșuăm în diletanți, amatori. Impor-

tant e să ai o artă de ajutor, o artă din perspectiva căreia să privești teatrul – să privești, de exemplu, teatrul din perspectiva unor tablouri pe care le-ai văzut, așa cum alții îl privesc din perspectiva muzicii pe care au ascultat-o, sau prin prisma cinematografului. Artele se luminează între ele, căci comunică. Nu sunt izolate și, împreună, ne permit să descifrăm spiritul timpului așa cum spectacolele, în materialitatea lor, ne revelează mersul teatrului.

Interviu realizat de
ALINA MAZILU

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

VIATA CA DOCUMENT

CRISTINA CHEVERESAN

Un eveniment cultural ce a marcat prima jumătate a lui 2008 a fost revenirea lui Norman Manea atât în țară (a doua după plecarea definitivă) cât și în librării (prin seria de autor inițiată la Polirom). Turneul de conferințe, lansări, dezbateri, întâlniri cu publicul a readus atenția cuvenită unui scriitor pe care exilul nu l-a îndepărtat niciodată de adevărata casă ("limba în care locuiesc este româna"), deși destinul literar l-a consacrat peste ocean. În vreme ce noua colecție va consta în mare parte din reeditări, noutățile în acest format le reprezintă două dialoguri de mari dimensiuni. Cititorul are ocazia să îl urmărească pe Norman Manea schimbând rolurile ca un actor de clasă: îl interviează pe Saul Bellow și răspunde întrebărilor lui Leon Volovici în două cărți de egal interes.

Convorbirea cu Bellow se înscrie într-o serie de interviuri realizate de Jerusalem Literary Project cu cei mai importanți autori evrei contemporani la care Norman Manea participă în dublă postură: descoperind și lăsându-se descoperit, căutând și formulând răspunsuri. Apropierea sa de laureatul Nobelului pentru Literatură 1976 este simultan firească și extraordinară. Anticipând curiozitatea în acest sens, *Gândurile despre Saul Bellow* ce deschid volumul rememorează întâlnirea celor doi în România anilor '70 și formarea treptată a prieteniei după revederea la Newark, în 1992.

Parte dintre considerațiile inițiale se referă la scandalul receptării romanului *Ravelstein* și interpretarea în cheie considerată ultra-speculativă. Conștient de interesul special al românilor pentru presupusa identificare dintre personajul Radu Griesescu și Mircea Eliade, Manea se delimitează de apetitul pentru senzațional, recomandând maturitate și precauție în interpretarea ficțiunii ca document. În plan uman, poate cel mai notabil episod din introducere îl reprezintă concursul declanșat la o petrecere între Bellow și nu mai puțin celebrul Philip Roth: "timp de zece minute, s-a derulat o întrecere uluitoare și veselă de poezii recitate din memorie. Nici unul dintre concurenți nu se dădea înfrânt. Eram uluit".

Dialogul dintre Manea și Bellow urmărește evoluția creatorului lui *Herzog*, din copilăria ajungerii în America până la retragerea din Chicago. "Drumul meu s-a nimerit să fie istoria Americii, literatura americană", spune, modest, un autor care a făcut totuși de timpuriu opțiunea literară, spre deosebire de restul unei familii pur pragmatice. Cu zâmbetul pe buze, provocat de un partener de discuție versat și hotărât, parcurge momente ale formării sale ca individ, gânditor, prozator și, nu în ultimul rând, evreu. Cititorul se poate delecta cu detalii inedite din spectacolul cotidian: primii ani după imigrarea părinților din Petersburg, comunitatea canadiană multilingvă, educația dură dar utilă a periferiei americane, primele lecturi, primele basme 'de fabricație proprie', elanurile socialiste de tinerețe etc.

Evreitatea este un de-la-sine-înțeles al interviuatului, o componentă intrinsecă a ființei: acasă se vorbea idiș, tradițiile se urmăreau 'pe viu' ("Pe tata îl chema Abraham, pe mama Liza. Era una dintre acele căsnicii încheiate înainte de primul război printr-o shadchan [idiș și ebraică: pețitoare]"). Replicând temperat unui interlocutor a cărui documentare depășește proza și trece în sfera experienței, Bellow dă impresia unui personaj înțelept de viață și proprii-i "instructori într-ale realității". Își asumă indeciziile, acționează în concordanță cu principiile enunțate în cazul protagoniștilor creații: "Nu poți aplica lecțiile

culturii pure faptelor din viața de zi cu zi. De aici și comedia".

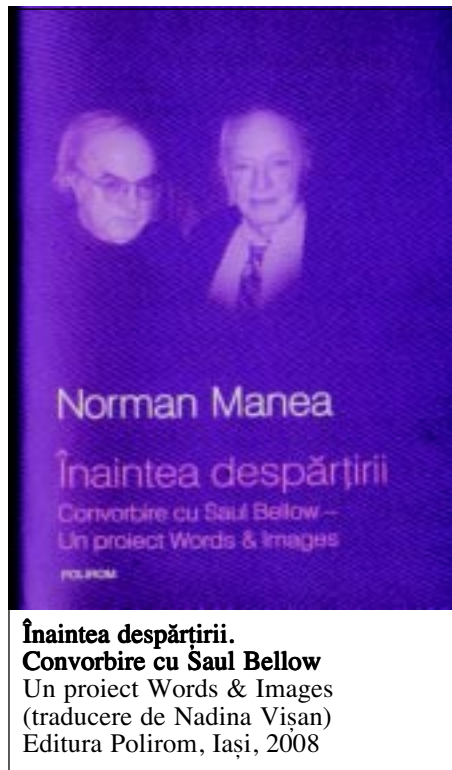
Contrabalansând gravitatea temelor mari, umorul se strecoară adesea în discurs. Anecdotele par decupate din cele mai inspirate povestiri, descrierile concentrate de situații sau persoane se supun legilor aceleiași destinderi filosofice. "Acest lucru e într-un fel familiar pentru evrei", comentează Bellow. "Cred că-și are originea în sentimentul că există o frumusețe inefabilă, senzația de mirare. Știi... când ne mergea foarte prost, pe tata îl apuca un acces de râs". Distracția fără muncă nu caracterizează însă un mare scriitor: o bună parte a discuției privește idei, sentimente, întâmplări trecute din planul personal în cel literar. Manea inițiază o lectură identitară a scrierilor nobeliatului, stabilind conexiuni, explorând mecanisme ale creației și traducerii de sine.

Abil, informat, realizatorul interviului nu omite interacțiunea socială, cercurile publice frecventate de autor. Personalități înconfundabile - I. B. Singer, Ralph Ellison, Eugen Ionescu, Malraux, Koestler, Clinton sau Kennedy - fac obiectul discuției, Bellow atașându-le câte un portret personalizat la minut. Deși are în vedere o anumită structură a interviului, un set de puncte obligatorii, Manea dă dovadă de flexibilitate și urmărește scriitorul ca fenomen complex. Fidel propriilor idei, își provoacă interlocutorul să pătrundă în sfere ale conștiinței de sine și de ceilalți mai rar vizitate de bună voie sau la solicitarea publicului-standard (fie pur literar, fie amator de speculații). *Înainte de despărțiri* prezintă un Saul Bellow coborât din manuale printre căutătorii de vise americane.

În *Sertarele exilului*, Norman Manea trece de cealaltă parte, răspunzând curiozității de un sfert de secol a unui cercetător de marcă în sfera studiilor iudaice, Leon Volovici. Duratei extinse a colaborării îi stau mărturie cele cinci sute de pagini ale volumului, care cuprind trei dialoguri: unul epistolar din 1982-1983, etapă tot mai întunecată a dictaturii comuniste, al doilea - înregistrat la Ierusalim în 1999 și integrat în deja menționatul proiect Words & Image și al treilea - *Epilogul* de la Bard College. Li se adaugă *Nota preliminară*, *Acordul final*, și binevenite *Sugestii bibliografice* pentru cei ce doresc să urmărească la sursă polemicile sau să aprofundeze temele de discuție.

Plasarea în timp a părților transformă cartea într-o poveste a vieții derulată pe nesimțite, o mărturie completă ce urmărește intelectualul înainte și după traversarea Atlanticului. Ca și în cazul lui Bellow, evreitatea este un subiect constant; atitudinea lui Manea diferă însă, accentul cade pe alte elemente. "Condiția de evreu înseamnă a rămâne om, în pofida prea multor adversități", spune el, evidențiind repetat importanța crucială a calității umane. Mai mult, etichetarea sa drept scriitor evreu îi pare oarecum improprie, reducăționistă: "nu sînt un scriitor al lumii evreiești. Sînt implicit, mai curînd, nu explicit, al unei spiritualități care este și iudaică [...] Dorința mea, când am început a scrie, a fost de a fi scriitor român".

Norman Manea este adeptul nuanțelor și problematizărilor de finețe. Capacitatea analitică și introspectivă e surprinsă nu doar în conținutul discuțiilor, ci și în comentariile pe marginea lor. Un exemplu se leagă de chestiunea delicată a sensibilității evreiești, urmărită perseverent de interlocutor: "Existau, în răspunsurile mele, mai ales la început, o iritare abia voalată, o irepresibilă stânjenire în abordarea și insistenta reluare a temei și a însoțitoarei ei ubicue, suferința

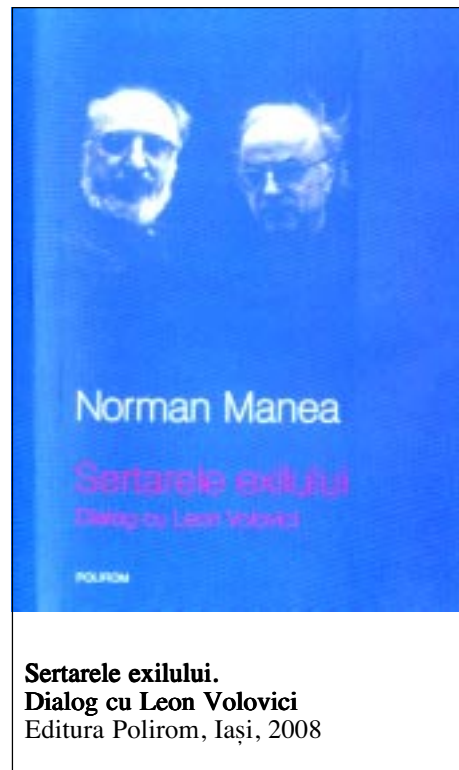

Înainte de despărțiri.
Convorbire cu Saul Bellow
Un proiect Words & Images
(traducere de Nadina Vișan)
Editura Polirom, Iași, 2008

evreiască. Cu sau fără voie, interviuatul asuma însă, treptat și până la urmă, povara cu care, vrînd să-l tîmăduiască, îl reîncărca, în mod conștiincios, fidelul prieten".

Răspunsurile oferite de Manea la atent formulatele întrebări ale lui Volovici sunt elaborate, aducând în prim-plan propriile reacții și opinii dar și o întreagă bibliotecă de articole, documente de epocă, exemple edificatoare menite să îi sprijine, justifice, structureze coerent și profesionist intervențiile. Concentrându-se pe varii aspecte ale condiției evreului, primul dialog reprezintă o dare de seamă despre România comunistă din interiorul acelei lumi a normalității abolite. Conform mecanismului societății totalitare descris cu acuratețe și îndrăzneală, "autoritatea și aparențele primează, nu autenticitatea și substanța [...] Nu este întâmplător de ce sînt evitate individualitățile puternice, cu adevărat valoroase".

Un interes deosebit îl prezintă destinul *individului* Norman Manea, înăuntrul și, ulterior, în afara universului viciat al maselor indistincte. Pornind de la "proba inițiativă" rememorată și în scrierile sale (supraviețuirea în lagăr la vârsta de cinci ani), conversația servește ca procedeu de auto-definire în raport cu o multitudine de repere. Michael Shafir afirma la un moment dat - "Manea nu scrie despre Holocaust, ci despre holocausturi personale, nu desenează hărți ale

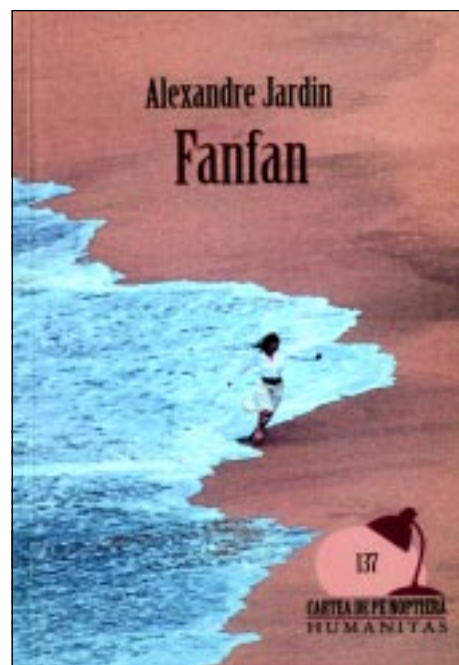
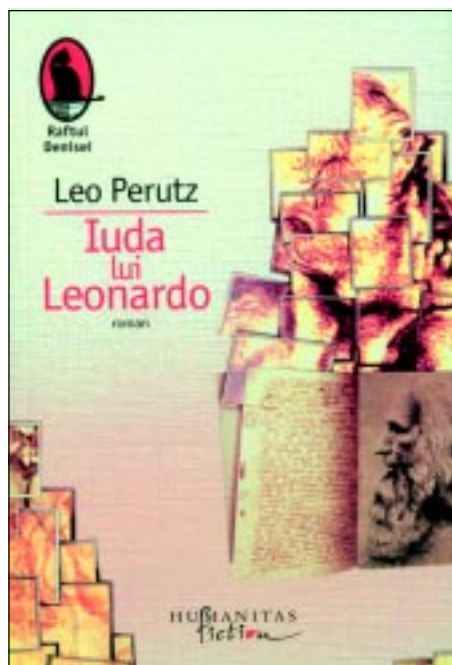
Sertarele exilului.
Dialog cu Leon Volovici
Editura Polirom, Iași, 2008

Gulagului, ci porțiuni de gulag unde deținuții sunt, liberi'. Liberi să se supună, umiliți de competiția pentru ,onoarea' de a se supune. O lume unde fericirea e, cum spune titlul unuia dintre volume, ,obligatorie'". Investigația directă a sinelui îi dă autorului ocazia de a aborda frontal subiectele sugerate.

Familia, educația, scriitorii, generațiile și legendele lor, primele contacte ale tânărului inginer cu literatura, plecarea cvasi-accidentală din România, confruntarea cu o Americă aparent terifiantă, adaptările, revelațiile exilului interior și exterior, toate se regăsesc într-o suită pasionantă de eseuri tematice și povestiri autobiografice al căror punct de plecare e dialogul substanțial inițiat de Volovici. "Omul nu poate trăi numai cu ideologia și cu proiectul perfecțiunii viitoare. Dar nici nu se poate lipsi de interogație. Asupra rostului existenței, asupra modului de a trăi între bine și rău". Acest dialog deschis despre identitatea autentică, despre devenire și recunoaștere de sine și de alții, stă mărturie a întâlnirii fericite dintre principii, teorii și imediatul propriei persoane, pus sub semnul marilor întrebări. *Sertarele exilului* permite revizitarea trecutului și regândirea prezentului în lumina experienței.

¹ Michael Shafir. *The Man They Love to Hate: Norman Manea's "Snail House" between Holocaust and Gulag*, accesibil la <http://www.regionalanalysis.org/aboutus/articles/shmanea.pdf>

NOU la HUMANITAS

MISTICI LA MARGINEA ȘOSELEI

ALEXANDRU BUDAC

Andrei Codrescu, un etern hippie și un poet înăscut care găsește mereu surse de inspirație în tot ce are lumea mai insolit, povestește în *Road Scholar: Coast to Coast* aventurile unei călătorii de la începutul anilor '90 prin America, la bordul unui Cadillac *vintage*, alături de o echipă de televiziune newyorkeză. De regulă, cărțile de călătorie se înscriu, pe bună dreptate, într-un gen literar de rang inferior, ce se adresează unui public de nișă și, dacă autorul nu este un stilist desăvârșit, nu posedă un fin spirit de observație sau nu permite imaginației să retușeze chipurile și locurile întâlnite în cale, însemnările lui sunt, în cel mai fericit caz, niște plicticoase jurnale de drum a căror unică virtute constă în faptul că te ajută să adormi repede. *Road Scholar*, în schimb, tradusă recent la Editura Curtea Veche cu titlul *Prof de drum*, nu poate fi lăsată din mână, și mă întreb dacă etichetarea ei drept "carte de călătorie" nu este pripită. Itinerarul lui Andrei Codrescu nu ține doar de spațiul geografic. Călătoria dinspre Est spre Vest reface, în bună măsură, drumul protagonistului din *On the Road*, faimosul roman al lui Jack Kerouac, îi omagiază pe Walt Whitman și pe Allen Ginsberg, pe Mark Twain și pe Henry Miller și propune o filozofie a șofatului tipic americană, plină de umor.

Un american fără mașină este precum un Ahile fără armură, și totuși, Andrei Codrescu a reușit să sfideze un cult bine cunoscut în toată lumea, asumându-și cu îndărătnicie statutul de pieton. Prețului plătit pentru persiflarea carnetului de șofer îi sunt dedicate primele capitole ale cărții. Relația fascinație-ură dintre poetul din New Orleans și creaturile pe patru roți, descrise la un moment dat drept exoscheletele americanilor născute sub sigla "Shell", face de răs orice psihanaliză. Ea este urmărită din copilăria petrecută în Sibiu până la chinuitoarele examene la volan din orașele din Lumea Nouă, unde pietonul reprezintă paria prin excelență. "Un american fără carnet de conducere nu are identitate", admite Codrescu, dar nu se lasă ușor convins că un beatnik pursânge ar trebui să surprindă realitatea și de la o altă viteză decât de la cea cu care-l poartă pașii și transportul în comun. Nici ofertele de lucru avantajoase, nici lanternele vârâte în ochi de polițiștii precauți la întâlnirea cu un tip ce se legitimează doar cu pașaportul, nici disprețul durilor din îndepărtatul Vest, pentru care "un bărbat care nu șofează este un lucru creat pentru distracții crude, ceva efeminat și împotriva firii, anume conceput să-l împungi cu bățul", nu grăbesc convertirea.

Sunt invocate pe rând, spre justificare, un soi de traumă a copilăriei ce implică Packardul tatălui, gena maternă, neîndemânarea, tehnofobia, ecologia, crezul artistic, Necuratul. În orice caz, bunăvoință a existat întotdeauna. "A doua oară când am încercat a fost în parcare a unei biserici din California, într-o zi de marți din 1973. Nu era nici o altă mașină în parcare, doar

Oldsmobile-ul preotului, așezat frumos la umbra unui nuc de lângă zidul bisericii. De data aceea m-am descurcat grozav. Am virat, am dat cu spatele, am ambalat motorul și apoi m-am îndreptat, fără nici o nădejde de scăpare, către mașina reverendului și i-am bușit portiera de pe partea șoferului. Cred că eram posedat. Este singura explicație posibilă. Diavolului îi plac mașinile și prinde cu precădere drag de șoferii începători. Dați-i un începător în parcare a unei biserici și o să aibă pe loc un orgasm. "După un examen chinuitor, formalități absurde, o petrecere cu ursitoare și o incursiune pe tărâmul "Mașinilor de-anțart", toate demne de comedia bufă, Andrei Codrescu devine, în sfârșit, suficient de inițiat pentru a străbate America la volan.

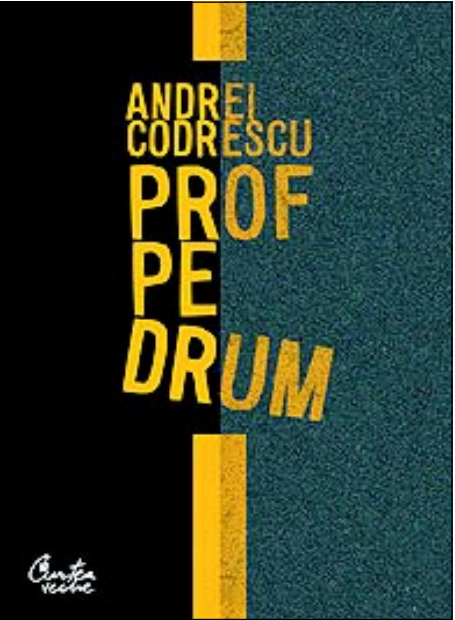
În ciuda aversiunii declarate față de șofat, Codrescu nu-și ascunde nici un moment fascinația pentru cultul american al mașinii, întreținut nu doar de rațiuni economice și distanțe incomensurabile, cum cred europenii, ci și de un ethos al libertății dificil de înțeles pentru cine nu-l cunoaște direct. Călătoria cu automobilul prin America poate să fie mitică, precum navigarea Căpitanului Ahab la bordul navei *Pequod*, aventuroasă ca alunecarea plutei lui Huckleberry Finn pe apele fluviului Mississippi sau plină de revelații incerte, asemănătoare acelor din peripețiile Oedipei Maas. *Prof de drum* adaugă câteva pagini extrem de reușite – multe dintre ele însoțite de fotografii pitorești -, spre ilustrarea adagiului "Ești american, o poți lua din nou de la capăt, misterul Americii abia dacă a fost atins."

Ralph Waldo Emerson a spus că "toți americanii sunt poeți și mistici." Ne putem îngădui să fim puțin sceptici în privința valabilității universale a celei dintâi calități, dar nu vom reuși niciodată să punem la îndoială misticismul. Comunitățile Bruderhof sau Oneida, pelerinajul invalizilor la Santuario de Chimayo, eremiții din peșterile din New Mexico, budiștii din Santa Fe, familiile de sikhși americani, susținătorii proiectului de supraviețuire postapocaliptică Biosfera 2, nenumăratele culte New Age, oricât de exotice par de la distanță, își asumă până la capăt doctrinele și modul de viață, și, chiar dacă sunt destul de exclusiviste, numărul adeptilor este în creștere. Andrei Codrescu se apropie de ele cu o curiozitate copilărească, adică fără ochi critic și fără interpretări teologice. El dorește doar să cunoască diversele forme de viață religioasă dintr-un teritoriu practic nesfârșit. De exemplu, când descrie pelerinajul la țara sfântă din Chimayo, unde catolicismul, zeii indieni și superstițiile spaniole se amestecă, autorul își asumă atitudinea cuiva deschis să accepte vindecarea miraculoasă a schilozilor, mai degrabă decât vraja TV și minunile sistemului de sănătate.

În America nu întâlnești doar culte care-l proslăvesc pe Dumnezeu. Există culte ale armelor de foc, un cult pentru McDonald's, un cult

pentru bomba atomică, pentru motocicletă, pentru Elvis, pentru spiritism, pentru cărți, pentru cristale vindecătoare, pentru Cadillac, pentru drapel. Episodul întâlnirii cu Bo, o amazoană a deșertului Nevada care-l învață pe poet să măture peisajul cu mitraliera, emulează filmele cu *Supervixens* ale anilor '70, regizate de Russ Meyer, iar întâlnirea cu Allen Ginsberg și plimbarea prin cimitirul Bisericii St Mark din New York, amintește cu nostalgie versuri de demult.

Șofer neîndemânatic, dar stăpân desăvârșit al cuvintelor, Andrei Codrescu e călăuza de poveste pe care oricine și-ar dori-o într-o călătorie prin îndepărtata și legendara Americă.

IN MEMORIAM

ALEXANDRU LUNGU DINCOACE ȘI DINCOLO DE TIMP RODICA BINDER

"bate un vînt sălbatic
prin înclinarea solstițiilor
timpul și-a ascuțit tăișul –
în care parte va despica ființa
pentru a dărui întregului
alinarea împlinită a morții?"
(Alexandru Lungu, "Tăiș de timp")

Autorului acestor versuri – neuitatului Alexandru Lungu – tăișul timpului, îndelung ascuțit i-a curmat firul vieții la 84 de ani la Bonn, pe malurile Rinului, la doar câteva zile după solstițiul de vară. Tristul soroc nu pare a fi întîmplător, căci la vremea solstițiilor, Alexandru Lungu, aflat el însuși în exil, obișnuise timp de zece ani să le trimită în lumea largă celor "aleși" și risipiți, poeți și prozatori, esteți, învedați autori și cititori de limba română, din Germania pînă în Canada, din Israel pînă în Noua Zeelandă, frumoasa sa revistă "Argo". Număr de număr, corabia de hîrtie, poezie și desen a purtat de la un țărm la altul creațiile celor care deși plecați din țară, nu renunțaseră la limba română. Gestul împletea în paginile îndrăgitei și ingenioasei publicații o rar întîlnită filantropie editorial - literară cu înalte exigențe estetice. După ce "Argo" și-a încetat călătoria în 1999, Alexandru Lungu și-a invitat cititorii, prietenii și iubitorii de poezie la bordul propriei sale ambarcațiuni poetice, solidă, masivă, menită să înfrunte prin caracterul ei "definitiv" timpul, purtînd în ea "*Urma luptei de-o viață/ cu cuvintele și cu îngerul/ din umbra căruia le-am pîndit, rănit și izbăvit*". Este dedicația pe care o recitesc acum, cînd Alexandru Lungu nu mai este printre noi; stă înscrisă pe prima pagină a celor două volume de poezii "Ninsoarea neagră", apărute la editura Vinea sub genericul "Ediții definitive". Dar poate fi definitivă "lucrarea" unui autor pentru care poezia înseamnă, înainte de orice, o stare a lumii? După apariția "definitivelor", Alexandru Lungu continuă să scrie poezie, să deseneze, să-și elaboreze inconfundabilele pictopoeme, marcate vizibil de genomul suprarrealist. Peste elegantele volume apărute în ultima vreme la editura Galatea ("Himere în amurg", "Ziditor de umbre/ înălțînd zădărnicii", "Clepsidra oarbă", "Îngerul și îngeră") se așterne faldul tot mai greu al melancoliei și presentimentul inconturnabilului sfîrșit.

După debutul literar strălucit în 1946 cu volumul "Ora 25", premiat de un juriu din care făceau parte Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Adrian Maniu, Perpessicius, cariera medicală a lui Alexandru Lungu va fi dublată de cea poetică pînă în anul 1973, cînd, împreună cu soția sa Micaela, autorul emigrează în Germania. Filonul creativității poetice și grafice se ascunde în adîncuri timp de aproape 20 de ani, refuzînd să se supună cursului forțat impus de regimul comunist. Stabilît în Germania, ducînd dorul ținuturilor sale natale definitiv pierdute (poetul s-a născut la Cetatea Albă la 13 aprilie 1924), Alexandru Lungu continuă să scrie poeme și să deseneze, așa cum a făcut-o pînă în ultimele zile ale vieții. Peste 20 de volume de poezii însoțesc îndelungata și mult apreciată sa carieră medicală în Germania. Revenirea lui Alexandru Lungu în spațiul public al literaturii române, deși poate părea tîrzie, este dintre cele mai rodnice, încununată fiind, între altele, și cu premiul "Opera Omnia".

Cei cărora le-a fost dat să-i cunoască pe Alexandru Lungu și pe soția sa Micaela mai îndeaproape se pot considera norocoși. Tot lor, însă, vestea trecerii în neființă a poetului le pricinuieste o și mai vie durere. Cu har și abnegație, cu o dăruire refuzînd orice compromis moral sau estetic, Alexandru și Micaela Lungu au știut să-i facă să se simtă acasă pe mulți dintre scriitorii români exilați, atît găzduindu-le scrierile în paginile revistei "Argo", cît și primindu-i cald și totuși ceremonios, dar convivial, la Bonn, în luminoasa și fermecătoarea lor locuință, prin ale cărei largi ferestre se lasă văzut bătrînul Rin urmîndu-și disciplinat cursul ori ieșindu-și din cînd în cînd, din matcă.

Continuare în pagina 31

ÎN JURUL UNEI TRADUCERI SAU CUM SE ÎMPREUNEAZĂ HAIENELE PRIN DULAPURI

IOAN RADIN

Editura ieșeană Polirom publică o nouă ediție a volumului de povestiri Enciclopedia morților, aparținând scriitorului sârb Danilo Kiš. După doisprezece ani, este retipărit un mare scriitor, într-o colecție specială, în cadrul "seriilor de autor" ale editurii. În cazul de față, avem de a face cu o reluare — e adevărat, substanțial îmbunătățită — a ediției de la editura Univers, din 1996, sub semnătura aceleiași traducătoare, Mariana Ștefănescu. Speram ca acea traducere să fi fost uitată, între altele pentru că abunda în aberații. Bunăoară, *Cântarea Cântărilor* 8.6 (sb.: *Pesma nad pesmama* 8.6) — așezată în chip de moto la una dintre povestiri — fusese tradusă: *Poezie pe poezie* 8.6. Ediția Polirom 2008 — apărută în condiții grafice superbe! — nu este, așadar, retipărirea, talequale, a precedentei.

Destule din erorile traducătoarei "s-au mai aranjat": de pildă, titlul primei povestiri, în ediția anterioară, *Simeon făcătorul de minuni* (sb.: *Simon Čudotvorac*) a fost corijat în ediția actuală, conform cu formula de mult uzuală în limba română: *Simon Magul*. Rămâne însă neidentificat regele *Decie*, *potrivnicul creștinismului* (p.94).

Și totuși...

Danilo Kiš este un prozator artist. Substanța narativă a textelor sale nu este inedită, povestirile lui pleacă de la lucruri deja spuse, deja cunoscute, ba chiar deja tipărite, deseori de la documente, de la fapte diverse selectate din presă. Tratarea acestora, forma, expresia, constituie valoarea și individualitatea prozatorului sârb. Prin reorganizarea materiei și a discursului narativ, prin infuzia de lirism și apelul la modalitățile genului liric, prin discursul raționalizat până la cele mai mici detalii, Danilo Kiš continuă și impune decisiv, în proza sârbă modernă, o tendință proprie acesteia încă din perioada interbelică, în special în proza expresionismului sârb. Expresia, valoarea poetică a limbajului este, în cadrul acestei tendințe, adusă în prim plan. Fabula, bazată pe o materie de proveniență mitică, istorică, politică etc., nu există în afara expresiei sale poetice. *Homo politicus* și *Homo poeticus* (o spune Kiš, explicit, într-un eseu din 1980), sunt inseparabili în persoana autorului modern.

Din păcate, opera lui Danilo Kiš a fost citită adeseori doar la un singur nivel, desigur, cel mai convenabil, mai accesibil — cel politic (iar în eseu cu pricina tocmai cu această accepțiune unilaterală a literaturii polemizează Kiš!) — valențele, calitățile literare ale textului fiind neglijate. Ba chiar ignorate: îndeosebi când literatura lui este receptată în alte limbi, prin intermediul unor traduceri mai mult decât neglijente.

Era de așteptat ca, în intervalul de timp dintre cele două ediții, cineva competent să confrunte traducerea, dacă nu cu originalul sârb (ce să-i faci, *limbă pe cale de dispariție* — parafrazez o vorbă a prozatorului Péter Esterházy), măcar cu o traducere franceză, să zicem. Noua ediție, cum spuneam, se bucură de o prezentare grafică de excepție. Poate, zic, la o ediție viitoare, să nu mai întâlnim, încă de la primul rând al primei povestiri, sub titlul abia primenit, un grohotiș de felul: "După șaptesprezece ani de la..." (p.15); sau, mai la vale: "absolut divine" (p.43); sau: "atât de minunați" (p.48); sau: "suma tuturor" (p.76); sau: "opinteala oiștii" (p.114); sau: "cine va despica visul de

trezie" (p.116); sau: "ditamai grămăjoara" (p.120); sau: "sau poate posibilul" (p.122); sau: "Se așternu bezna, deși în odaie se întrezărea o lumină..." (p. 160; pt. uzul amatorilor: invariabil, în dicționare **bezna** = "Întuneric mare, de nepătruns"; unele dicționare dau și sensul figurat: neștiință, ignoranță); sau: "mai puțin deșart" (p.184); sau: "inteligentă insinuantă" (p. 191); etc., etc.

Ar fi suficiente aceste exemple pentru a ilustra absența, la traducător, a unui minim simț al proprietății termenilor. Nu cred că mai e nevoie să spun că nici una din aceste opinteli verbale nu are acoperire în textul original: "opinteala oiștii", de pildă, este o "adaptare", ca să zic așa, o "stilizare" a banalului "scârțâitul căruței" (sb.: "škripa kola") iar "ditamai grămăjoara" o augmentare oximoronică a expresiei comune "o grămadă întreagă" (sb.: "čitava gomila"); după cum și "încremenirea lor înfocată" (p.109) plusază, trimițând-o în nonsens, "calda imobilitate" (sb.: "topla nepokretnost"); după cum "inteligentă insinuantă" reprezintă o insinuare la adresa a ceea ce în original nu este decât o "rafinată inteligență" (sb.: "fina oštroumnost").

Astfel de exemple, "minore", să zicem, de denaturare a originalului, într-o limbă română nu mai puțin denaturată, se găsesc la tot pasul. Gângăveala, poticnelile, agramatismul, mult prea des întâlnite, la fiecare pagină, trădează și textul autorului, și cele două limbi, și literatura. Cum sună limba în care este tradus un text literar, se vede încă de la primele rânduri: la aceeași pagină 15, în același prim paragraf din prima povestire a volumului, găsim și formula "nisipul ciudos": chiar dacă *ciudos* este atestat în DEX (mai puțin în limba vorbită) și cu sensul /inv./ "ciudat", la care s-o fi gândit traducătorul (traducând sb. "čudljivi pesak"), tot nu merge, fiind vorba de "nisipul instabil (nesigur, nestatornic, capricios" etc.).

Aproximările, inexactitățile, gafele prezintă chiar unele constante: de cele mai multe ori textul original este redat anapoda, adică este de-a dreptul dat peste cap: când D.K. spune "bez sumnje" (= "fără îndoială"), în traducere apare "probabil" (p.24); iar când autorul spune "valjda" (= "probabil"), găsim în traducere "desigur" (p. 64); D.K. spune "izvesnu razumljivu diskreciju" (= "oarecare firească discreție"), dar în traducere citim "discreție absolută"! La fel de constantă este confuzia masculin-feminin, singular-plural, pronumele demonstrative acela-acesta... Lăsând la o parte neconcordanța cu textul original, unele formule stârnesc cel puțin nedumerirea: ce vrea să spună "scârbavnicul învățăturii Domnului"? (p.33); sau: "Oare nu el a pustiit casele de ciuma năprasnică?" (p.23); sau: "Dacă ai ști să zbori precum cugeti, (...), acum ai fi în cerul de sub nori." (p.29) Ce vrea să zică, în limba română, acest *cer de sub nori*? Sau: despre ce *chestie* ordinară este vorba aici: "Trupu-i divin nu se putea căptuși cu o chestie ordinară, apoi ofica era o <boală burgheză>."?! Cine este sadicul care vrea să căptușească trupu-i divin? Sau este vorba de un reflexiv, și trupul se căptușește singur pe el însuși?

Dar, să nu ne "ofticăm" din atâtea: există și lucruri mai grave: "Nu pot să înțeleg pe baza căror sentințe judecătorești se înfăptuiseră acele omoruri." (p.204) D'apăi, iubite traducătorule, *a făptui*, asta-i una, *a înfăptui*, asta-i alta: ce-i drept, seamănă (iar

uneori, vai, chiar și răsare!). Între atâtea mărețe făptuiuri, se mai întâmplă și momente de relaxare, atâtea de intense (sic!) încât se răsfrâng, animist, și asupra inanimatelor din jur: "...hainele ni se vor împreuna în dulapuri, pe umerase, într-o intimitate lascivă." (p.216)! Citiți dumneavoastră și Kama-sutra, și alte manuale și îndreptare de dreaptă împreunare, astfel de performanțe nu veți găsi (poate, la sporturi extreme)! După cum nici în textul lui D.K. nu veți găsi decât că hainele (amestecate, în devălmășie) *stăteau în dulapuri, pe cuiere, într-o lascivă intimitate*. În alt context, mai puțin *lasciv*, împreunarea mai că ar fi rămas un verb inocent...

Să încheiem acest periplu printre "forme scurte" ale traducerii spontane cu o ultimă pildă: un fragment din prezentarea pe care autorul o face (în paranteză) unui cotidian de la 1858: pe lângă fapte diverse, prețurile unor produse, crime, incendii, informații utile etc., "... (Ziarul mai publica, alături de știri oficiale, și *poezioare bucolice*, articole instructive privind agricultura, sfaturi juridice...) " etc. (p.132-133). Cum se încadrează, în profilul unui astfel de ziar, *poezioarele bucolice*? Și, încă, alături de știrile oficiale! Nu, nu se cadrează! Iar Danilo Kiš nici nu susține așa ceva, ca unic autor al acestei povestiri. D.K. spune așa: *pastirske poslanice*, alături de știrile oficiale: adică, **Epistole pastorale**. Cum s-ar traduce, din sârbă (dar direct din sârbă, și direct în română!).

Mai gravă decât neștiința, dar înduioșătoare, este libertatea pe care și-o permite — neavând încotro! — d-na Ștefănescu, față cu textul autorului, nonșalanța, totala dezinhibare cu care taie și spânzură, constant, construcțiile riguroase ale lui D.K.: dovadă clară a lipsei de contact cu originalul. Și, îndeobște, cu literatura.

Bulversarea sensurilor, din necunoașterea limbii, este, spuneam, constantă: "...nu, nu mai era ea, iar Domnul va trebui să aibă îndurare față de acea femeie, față de Priska, fiica regelui Decie, potrivnicul creștinismului..." Am reprodus un fragment din capitoul patru al povestirii *Legenda adormiților* (p.94). În original, acest fragment, tradus ad litteram, sună așa: "...aceasta nu era, și Dumnezeu să-l ierte, aceeași femeie, Priska, fiica regelui..." Fragmentul de frază cules, mai sus, în curative, inexistent în original, reprezintă una din contribuțiile traducătoarei la deturnarea sensului; și-apoi, cine este acest Decie?!

Voi reda aici, integral, pentru iubitorii analizelor sintactice, o frază-rebus (o altă constantă!), edificatoare în ce privește gradul

de corectitudine gramaticală, de coeziune logică a propozițiilor acestei traduceri: "Schimbând anumite cuvinte, răstălmăcind unele expresii încât să sune batjocoritor la adresa creștinilor, din fantezia caustică a lui Joly, lipsită de ironia lui veninoasă, se vor naște niște acuze (atribuite lui Machiavelli) rupte de contextul istoric, plămădind astfel faimoasa *Conspirație*." (p.188). Și aici, propoziția culeasă cursiv, dar nu numai aceasta, nu apare în original, este un bonus din partea d-nei Ștefănescu! Iată, însă, o versiune literală: "Să schimbî câte-un cuvânt, să adaogi câte-o expresie injurioasă la adresa creștinilor, să elimini săgețile ironiei acide din fanteziile lui Joly (atribuite lui Machiavelli), să le desprinzi din contextul istoric — iată (= "gata"; "în aceasta constă") faimoasa *Conspirație*."

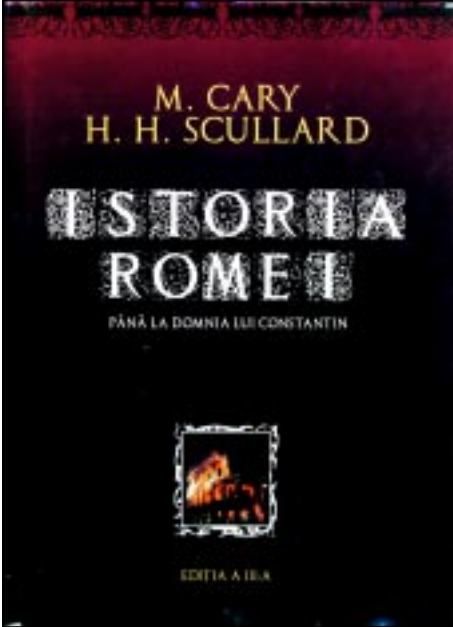
Că schimbând anumite cuvinte, ba chiar un singur cuvânt, poți obține dintr-un text cu subtext, unul golit de orice conotații, ne arată și traducătoarea noastră încă din prima povestire a volumului, cea cu titlul buclucaș, *Simon Magul*: "Mulțimea îl asculta sastisită și neîncrezătoare, gândind că are de-a face c-un sforar..." (p.24) O traducere *nestilizată* dar corectă, ar suna astfel: "Mulțimea îl asculta indiferentă și neîncrezătoare, așa cum îi ascultă mulțimea pe demagogi..." Ne oprim doar la înlocuirea ultimului cuvânt (las' că și *sastisită* dă o coloratură stilistică străină tonului general al relatării!) din propoziție: *demagogi* din original (neologism în amândouă limbile, nici nu trebuie tradus!) este "tradus" prin *sforar*! Automat, fraza este sărăcită de contextualizarea în actual, adică tocmai de ceea ce motivează rescrierea unei istorioare gnostice (trivializând, în plus — adică, în minus! — nivelul discursului).

În altă parte, personajul prezentat, un tânăr nobil, dobândește o cu totul altă dimensiune caracterială cauzată de o banală confuzie: substantivul este luat drept adjectiv: "Tânărul nobil participase cu arma în mână la o revoltă, *la unul din acele puciuri* care..." (p.148). Aici, vocabula "pučkih" din textul original nu este substantivul "puci" (sb. puč), cum crede și traduce d-na Ștefănescu, ci este un adjectiv, ce provine din substantivul "popor, norod" (sb. "puk") și, deci, tânărul nobil participase la o "revoltă populară"; ceea ce schimbă datele personajului: dacă ar fi participat la un puci (nu la o revoltă **populară**), n-ar fi fost socotit (cum se spune mai jos, în text) trădător al "clasei sale sociale."

Continuare în pagina 31

DESPRE LUMEA ROMANĂ

CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) A fost o perioadă fastă pentru aparițiile editoriale ce descriu sau evocă mărețul univers al Romei antice. Câteva dintre acestea ne-au reținut atenția iar unele chiar se ridică la nivelul evenimentelor de referință în viața cărții de la noi. Cea mai importantă ni se pare uriașă lucrare semnată de M. Cary și H. H. Scullard, ***Istoria Romei până la domnia lui Constantin***, trad. Simona Ceaușu, Editura ALL, București, 2008. Apărută inițial sub semnătura profesorului londonez M. Cary, sinteza aceasta își propunea să ofere într-un singur volum o prezentare generală a peripețiilor Romei de la origini până la fruntariile Evului Mediu. Ediția a II-a din 1954, mult îmbogățită, a beneficiat deja de aportul celuiilalt titan anglo-saxon al domeniului, H. H. Scullard de la King's College, autor el însuși a numeroase tratate istoriografice de referință. Ce vedem noi în românește este o a treia ediția a imponentei întreprinderi, ieșită la lumină în 1975 și ornată cu numeroase ilustrații, hărți și tabele cronologice. Un regal pentru clasiști și cel mai util manual străin pentru toți cei amorezați de antichități. Împreună cu creștinismul, susțin autorii, limba latină a fost principala punte de legătură într-o Europă apuseană «balcanizată» și timp de secole a fost unicul vehicul al literaturii în ținuturile occidentale (...) Dacă «toate drumurile duceau la Roma», ele și plecau dinspre Roma. Pentru cei care au învățat să înțeleagă trecutul, Roma reprezintă centrul istoriei lumii întregi". Sugestie pentru traducători: totuși parcă Valea Oltului este preferabilă ca variantă Văii Aluta.

(II) Tot cu traduceri din spațiul anglofon și prin același grup editorial am descoperit o colecție de mare valoare numită "Împărați romani". După monografiile masive și temeinice dedicate lui Traian (de către Julian Bennett), Hadrian (autor Anthony R. Birley), Constantin cel Mare (de C. M. Odahl) și Nero (Edward Champlin), ne întâlnim acum, pe îndelete, cu paranoia celui poreclit "sândăluță" în cartea lui **Anthony R. Barrett, *Caligula***, trad. Vl. Agrigoroaiei, Editura ALL, București, 2008. Remarcabil este prezentat conflictul dintre prea junele împărat și Senatul conservator al Cetății eterne, dezamăgit de haosul către care se îndrepta țara ale cărei frâie au fost încredințate tot de acest organism, însă cu mult prea devreme, unui tânăr arogant și neexperimentat care mai avea și o aplecare maladivă pentru hazul macabru și întunecat. De ce n-are poporul său un singur

gât, se întreba el retoric, spre a-i simplifica decapitarea la o unică poruncă! Și la fel își alinta iubitele și soțiile identic pasagere, amintindu-le că grumazul sărutat de el poate fi la fel de ușor retezat dacă îl enervează. Ciudat că l-au binedispus doar calul său Incitatus pe care l-a înălțat la demnitatea senatorială și sora Drusilla, despre care circulau zvonuri atât de compromițătoare întru incest, ajunsă după deces prima femeie ridicată la rangul de divinitate universală. Un model "în negru" din care s-au inspirat mulți dictatori ai vremurilor moderne.

(III) Un *civis Romanus* etern, "produs totuși clasic al Imperiului" ni se vedește și marele Părinte al Bisericii din decadentele veacuri IV-V Eusebius Hieronymus, prezent în librăriile noastre sub genericul **Sfântul Ieronim, *Apologie și rânduială***, studii introd., trad., note Dan Negrescu, Editura Paideia, București, 2008. Continuând pasiunea îndelung mărturisită a universitarului timișorean pentru opera scriitorului ecleziastic (cu accent pe componenta literară și nu teologică a sintagmei), volumul reunește într-o elegantă ediție din "Colecția cărților de seamă" versiunile românești ale tratatului polemic *Contra lui Vigilantiu* și ale învățăturilor monastice aparținând Sfântului Pahomie. Alți pași pe drumul desțelenirii curajoase a textelor patristice de la noi, într-un spirit profund cultural și civilizat(or).

(IV) O teribilă boală a sufletului ce le-a dat mari bătaii de cap călugărilor din toate vremurile, dar care și-a căpătat numele teologic din limba greacă, este studiată pe larg în antologia comentată a lui **Gabriel Bunge, *Akedia. Plictiseala și terapia ei după avva Evagrie Ponticul sau sufletul în luptă cu demonul amiezii***, ediția a III-a, introd., trad. diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2007. Simptomele akediei sunt plictiseala, lăncezeala, indiferentismul la cele spirituale și ele definesc cel mai primejdios dintre cele opt gânduri ale răutății prin care sunt chinuți oamenii de către duhurile maligne. Taxată ca "moarte sufletească și mintală", akedia pare a fi "maladia singuraticilor, fie ei anahoreți din deșertul egiptean sau indivizi izolați, înstrăinați și masificați în deșertul impersonal al marilor orașe contemporane". Citatele lămuritoare sunt din scrierile Sfinților Evagrie Ponticul, Ioan Cassian, Ioan Scărarul și Simeon Noul Teolog și se dovedesc de o tulburătoare (și nedorită) actualitate în delirul reificării actuale.

SINGURĂTĂȚI EMINESCIENE

RADU CIOBANU

Când Filiala Sibiu a U.S.R. a acordat Premiul pentru Critică eseului *Solitudine întru înțelepciune*, presa a consemnat cu amuzată uimire că autoarea nu-și depusese lucrarea în prealabil, conform uzanțelor, juriului, spre deliberare. Care juriu o luase totuși în considerare "din oficiu", în temeiul anterioarelor sale "isprăvi culturale". Episodul e relevant pentru discreția și modestia Dianei Câmpan, conf. dr. la Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba-Iulia, aparținătoare a ceea ce aș numi nobilul ordin al corpului academic din "provincie", care-și urmează rosturile cu vocație și competență, dobândind încet dar sigur un prestigiu indubitabil în ciuda absenței, pe de altă parte, a oricărei vocații pentru autopropulsarea mediatică.

Înăuntru înainte de a-mi parveni cartea, titlul ei – *Solitudine întru înțelepciune* – mi-a suscitât presupunerea, confirmată ulterior, că ceea ce a orientat atenția juriului asupra ei a fost ecoul precedentului titlu al Dianei Câmpan, admirabilul eseu *Singurătăți suprapuse**, apărut în 2004. Determinarea și premisele acelei cărți se aflau chiar în răul unui veac în care, cu spusele autoarei, "[...] proximitatea s-a deteriorat ca esență și a devenit o necesitate strategică retragerea în sine a ființei – în sine, cu sine și... pentru sine." Reacție din care s-a născut, poate, "cel mai consistent mit al modernității: singurătatea." Eseul devenea astfel, în cele din urmă, o vastă panoramă a ipostazelor singurătății, așa cum se configurează ele în principalele repere ale literaturii lumii. Un demers ambițios, complex și, nu în ultimul rând, seducător prin varietatea și prestigiul autorilor convocați, dar care, odată încheiat, nu lăsa impresia că interesul autoarei pentru "cel mai consistent mit al modernității" ar rămâne în continuare activ și productiv.

În 2006 apare însă *Solitudine întru înțelepciune*, care impune prima și elementara constatare că tema solitudinii, departe de a fi epuizată, își păstrează un interes constant în preocupările Dianei Câmpan. De data aceasta el e focalizat asupra unui singur caz, pe cât de prestigios, pe atât de dificil prin complexitate: ipostazele singurătății în expresia sensibilității artistice a lui Eminescu. Încă înainte de a-și mărturisi intențiile, Diana Câmpan își previne cititorul că și-a pornit cercetarea sub semnul romantismului, dar în inseparabilă relație cu viziunea lui C. Noica asupra celei de a treia modalități între a fi în timp sau în afara timpului, ca manifestare a unui anumit tip de înțelepciune: "Este necruțător să fii în ceva – scria Noica în *Jurnal de idei* – îngrădit și încorsetat în ceva. Dar, fără să ieși din cercul care te strânge, nu poți fi întru el? *A fi în* îți arată hotarele; *a fi întru* te lasă încă în hotare, dar le mută, le lărgeste." Așadar, în ideea unui Eminescu văzut nu ca un reprezentant ilustrativ în romantism, ci ca un creator *întru* romantism își elaborează autoarea demersul. "Singurătatea eminesciană ca topos de sine stătător" este obiectul analizei sale. El se dovedește însă deosebit de arborescent, cu nenumărate "structuri conexe", precum melancolia, tăcerea, criza identității, raportul identitate-alteritate și alte orizonturi care se deschid pe măsura aprofundării investigației. Se vedește astfel că, într-adevăr, geniul eminescian *a mutat, a lărgit* hotarele paradigmei sale romantice, deschizându-și largi culoare de corespondență vizionară înspre un viitor care omului Eminescu îi rămânea probabil obscur.

Există astfel între eseul de față al Dianei Câmpan și cel din 2006, dincolo de tema titulară a singurătății, o subterană, inaparentă legătură. În *Singurătăți suprapuse*, bunăoară, d-sa izolează câteva ipostaze ale singurătății: cea apolinică, cea alienantă, cea căutată, necesară, vitală, cea sacră, a asceților, în fine, cea "plină", a celui ce, după o aserțiune (tot) a lui Noica, există laolaltă cu ceilalți și prin ei. Explorând continentul moștenirii eminesciene, de la antume până la *Caiete*, de la poezie, trecând prin teritoriile prozei, până la publicistică și corespondență, Diana Câmpan regăsește aceleași ipostaze ale solitudinii în expresii specifice. Dar, pe parcurs, își nuantează și își multiplică intențiile, impunându-i-se, în diferite etape ale cercetării, și analiza modului în care "funcționează în imaginarul poetic eminescian *nostalgia divinității*" (subl. aut.) ca efect al însingurării sau, mai departe, "cum se definește ființa (omului romantic!) în raport cu Celălalt și cu preajma și de ce spațiile compensative stau întotdeauna sub pecetea însingurării? Mai mult, se cuvine să urmărim și coordonatele unui mit personal al poetului: absența Celuilalt, singurătatea generată nu dintr-o necesitate, ci dintr-un accident existențial: plecarea celuiilalt." Mă limitez a menționa doar aceste două perspective noi ale cercetării care i se deschid autoarei pe măsura explorării acestui univers artistic. Ele sunt însă mult mai numeroase, oferind în primul rând sieși, apoi cititorului, revelația unei întregi game de fețe ale însingurării trecute prin filtrul unei personalități singulare: de la închiderea în sine, ca formă de protecție a eului creator, până la însingurarea percepută ca "așezare în excepționalitate", de la însingurarea ca izolare în vederea experienței strict individuale a cunoașterii, având ca efect "conștiința radioasă a exemplarității eului cunoscător", până la, trecând peste altele, protocolul, descoperit în poemele eminesciene, "al așezării în lumină a singurătății bătrânilor înțelepți."

Una dintre concluziile acestui laborios eseu, căruia autoarea mărturisește că nu i-a preconizat un final "bine întemeiat", ar fi aceea că, aproape în fiecare pagină a operei sale, Eminescu și-a încifrat mitul personal al singurătății. O alta ar fi aceea că proiecția *întru* înțelepciune a eului creator eminescian își află expresia în "buna așezare a sinelui în sine". Ceea ce nu e posibil decât prin "emanciparea de sub zodia pragmaticului și a superficialului, în favoarea împlinirii însingurării interioare." Generalizând în final, Diana Câmpan vede în aceasta, pe drept cuvânt, condiția accesului la starea de grație nu numai în artă, ci și în viață.

În ciuda faptului că eseul de față e mai arid stilistic, mai "tehnic", mai dificil la lectură, spre deosebire de *Singurătăți suprapuse*, unde varietatea universurilor artistice investigate conferea textului dinamism și culoare, cele două lucrări trebuie considerate într-o relație complementară. Împreună, ele constituie o contribuție de referință în domeniu, deopotrivă în problematica mereu actuală a singurătății ca motiv cultural, cât și ca topos definitoriu în universul artistic eminescian.

Diana Câmpan, *Solitudine întru înțelepciune*. Eseu asupra poeticii singurătății eminesciene. Sibiu. Ed. Imago, 2006.

FANDĂRI CRITICE

GRĂȚIELA BENGHA

Într-o vreme în care destule voci deplâng sterilitatea criticii literare, asfixiată de sedimentele universitarismului și de pulberea psihologismului, Alexandru Cistelean se opune acestui *trend* și privește înapoi spre critici, fără mânie. Cel care a semnat un șir lung de texte concentrate asupra poeziei românești, de la generația anilor '60 până la debutanții douămiști, se arată a fi (nu mai puțin) sensibil la producțiile unor colegi de breaslă: douăzeci și cinci de critici literari sunt expuși, fără retușuri, într-o galerie de portrete pe cât de diferite, pe atât de interesante. Din analiza unor cărți ies la iveală contururi individualizate, nuanțe și linii îngroșate, care – puse față în față de autorul **Diacriticelor*** – pledează împreună pentru actualitatea criticii și, mai cu seamă, pentru dialog.

Alexandru Cistelean nu dă satisfacție celor care ar aplauda identificarea maladiei de care suferă, cum se zice adesea, critica literară a ultimilor ani. Nici nu palpează o singură perioadă, echilibrată, din istoria criticii românești – opțiune care i-ar fi asigurat, să recunoaștem, un anume confort. Dimpotrivă, mâna autorului trasează ferm câteva repere care ar putea fixa cadrul general al acestei îndeletniciri, cu exponenți din generații diferite și cu orientări estetice pe măsură. De la segmentul dedicat lui Adrian Marino până la cel despre Sanda Cordoș, autorul **Diacriticelor** dă peste cap multe dintre prejudecățile și obișnuințele cititorului. Căci dincolo de concepte, contexte și judecăți de valoare, criticul e și el făcut din carne și sânge; are articulații, pigment și nerv. Posedă o pecete temperamentală, un tipar intelectual și, implicit, o formulă de încadrare a valorii. Cu alte cuvinte, are un stil.

Scrisă cu o vervă personalizată în funcție de subiectul paginilor, cartea lui Alexandru Cistelean se dovedește, în întregul ei, o lectură cel puțin necesară (prin temeinicia analitică) și reconfortantă (prin lipsa de convenționalism). Dar ceea ce mi se pare esențial în **Diacritice** este modul în care autorul își exprimă flexibilitatea în gândire: ignoră tendințele și evită delicat teoriile, se ferește de preconcepții și preferă, onest, argumentele. Îi plac policromia, savoarea, firescul și fecunditatea pluralității. Sau schimbul de idei. De altminteri, aici se aude respirația unei piețe culturale. Iar succesiunea secvențelor dedicate criticii literare, așa cum apare în cartea lui Alexandru Cistelean, are meritul de a pune în evidență firele neîntrerupte ale culturii. Le verifică trăinicia și le raportează, (in)direct, la toate celelalte. Le evaluează și le transmite, creator, mai departe.

"Ca scăpat din lanț zburdă Dan C. Mihăilescu prin cronica literară după ce și-a depus la rastel (de nu de-a dreptul la muzeu) platoșa de erudit; o platoșă ce, altminteri, părea să-i vină tocmai bine, fiind destul de flexibilă și de potrivită, nici prea strâmtă, nici prea largă, ci numai bună, așadar, pentru lungi și laborioase expediții exegetice [...]. Dar tocmai când lumea

începuse să-l confunde cu propria armură el a lepădat-o cu grație și cu grabă, îmbrăcând un costum de arlechin. Dan C. Mihăilescu s-a culcat seara sobru și erudit și s-a trezit dimineața mehenghi; s-a culcat exeget și s-a sculat artist" (p.190) Cu formulări adesea memorabile, cartea lui Alexandru Cistelean arată cum se poate face o serioasă critică a criticii, fără a deveni nici plicticoasă, nici prețioasă. Din țesătura atentă a analizei se pot pescui sistematic luările în răspăr iar coerența ideatică nu e nici ea deloc străină de jongleriile inteligenței. Despre comentariile Nicoletei Sălcudeanu, bunăoară, aflăm că "fac, fără îndoială, prioritar operă de seducție, iar dacă, la limită, ar trebui ales între un adevăr (critic) fără șarm și un șarm (critic) fără adevăr e mai mult ca sigur că autoarea ar miza pe cel din urmă. Deocamdată adevărul nu pare primejdut, ci doar înzestrat cu nuri, dar ispita unui răsfăț narcisist al comentariului, care să defavorizeze adevărul și să privilegieze spectacolul ca act în sine, nu e, totuși, prea îndepărtată, chiar dacă nu și iminentă." (pp.220-221) Însă **Diacriticele** nu ignoră nici contextualizarea plină de tâlc, sesizabilă mai ales în rândurile dedicate lui Aurel Pantea, Virgil Podoabă și Alexandru Vlad. Spumos, dar fără pericolul lichefierii, acest segment pune în valoare "dialectica suverană care administrează atât biografia, cât și creația" (p.155), până le contopește într-o singură unitate.

In afară de numele deja amintite, cartea îi reunește pe Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Ion Pop, Eugen Negrici, Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Cornel Moraru, Petru Poantă, Alex. Ștefănescu, Al. Th. Ionescu, Gheorghe Perian, Mircea Mihăieș, Ion Bogdan Lefter, Iulian Boldea, Nicolae Leahu, Mircea A. Diaconu, Caius Dobrescu. O listă cu nume incitante, să recunoaștem, din a căror abordare e dificil de extras un lucru anume. Pertinența argumentației, severitatea polemică, jovialitatea empatiilor ori abundența frivolă a ironiilor? Sau felul în care, dublând analiza textelor, sunt surprinse principalele date ale unui critic: "călugăr-exeget (sau exeget-călugăr), și încă din cea mai benedictină speță" (Gheorghe Grigurcu), "singurul critic dintre teoreticieni" (Mircea Martin), "critic de vibrație, participativ, [...] exasperant de just" (Ion Pop), "ridicatul perdelei e, la Mihăieș, un ritual epic și exegetic practicat cu perversă eficacitate", "ultimul critic român cu inimă și care profesază față de literatură o dragoste cu discernământ" (Sanda Cordoș) etc.

Spectaculos în expresie și meticolos în apropierea de logica internă a cărților, Alexandru Cistelean își desfășoară sensibilitatea și intelectul pentru a capta stilul critic al colegilor de breaslă, cu tot relieful particular al acestuia. Provocați de autor cu dezinvoltură, criticii literari nu (mai) intră în coliziune, ci își dezvăluie imperfecțiunile și farmecul.

* Alexandru Cistelean, **Diacritice**, București, Editura Curtea Veche, 2007

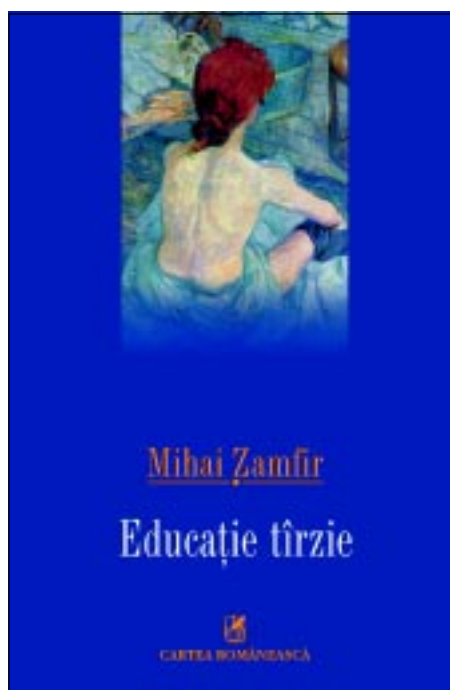

TIMIȘOARA ÎN CĂRȚI

O nouă secvență din campania de lectură "Timișoara în cărți" (proiect al fundației "A Treia Europă" finanțat de Consiliul Local al Municipiului Timișoara) s-a derulat marți, 22 iulie, în primitorul spațiu al librăriei Cărturești (str. Mercy). A fost lansat în prezența unui numeros public și a citorva din cele 17 autoare (Sanda Cordoș, Simona Sora, Mihaela Ursa, Alina Radu, Adriana Babeți) volumul apărut recent la Editura Polirom, *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism* (coord. Dan Lungu și Radu Pavel Gheo). Discuțiile au fost moderate de Robert Șerban și Radu Pavel Gheo. Au luat cuvântul autoarele, precum și Smaranda Vultur, Vasile Popovici, Daniel Vighi, Simina Ivan, Simona Adam, Mihaela Tilincă, Magdalena Mărculescu, Stefan Ehling.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

FASCINATIA BANATULUI: CORA IRINEU ÎN CORESPONDENȚĂ ALEXANDRU RUJA

Prin anii '20 cititorii revistei "Idea europeană" erau surprinși de talentul unei tinere, care scria cu dezinvoltură, despre Paul Claudel sau Fr. Jammes, despre Paul Verlaine sau Marcel Proust, despre condiția femeii în România sau feminismul în S.U.A., despre Banat și Crișana, despre Țara Bârsei și Munții Cibinului. Tânăra aceasta, neli-niștită, talentată și plăcută (după cum o arată fotografiile vremii) semna : CORA IRINEU.

Cora Irineu a iubit Banatul, cum puțin, din altă parte a țării, au făcut-o. Poate nu din momentul când a hotărât să vină pentru a trimite scrisori dintr-o margine de tânăra țară, margine pe care unii (necunoscători) o considerau devalorizată din punct de vedere cultural. Dar, pe măsură ce a cunoscut Banatul și-a dat seama ce valori sunt cuprinse aici. Centrul a înflorit prin existența acestei *părți din întreg*. Cora Irineu a cunoscut și a bătut drumurile din Banatul de munte și Banatul de câmpie, a scris pagini antologice despre Timișoara, Caransebeș, Lugoj, Arad, Lipova, Radna, Sînnicolaul Mare, Periam, Lovrin, Șiria etc. S-a identificat atât de mult cu această *parte* despre care a scris încât putea fi crezută ca fiind bănățeană (n. Friedman D. Elena, la 22 ianuarie 1888, comuna Bujoru, județul Covurlui).

Din cele douăsprezece scrisori se vede clar că și-a lărgit aria călătoriilor și dincolo de Banat: *Timișoara, Caransebeș, Între munteni, Bănățană, Lugoj, Prin Torontal, Arad, Tot în Timișoara, Înapoi spre Torontal, În podgorii, În Crișana. Spre Șiria, Pe drumuri de băjenie*. Scrisorile Corei Irineu redau locurile așa cum le percepe călătorul după o primă receptare și întâlnire cu ele, înregistrează obiceiuri, trimite spre întâmplări din istorie, fixează toposuri așa cum dorința iscoditoare de a le cunoaște le-a fixat. "Timișoara, popas de desfătări și hodină, teatru al dramelor de coroană, reședință strălucită, adăpost năpăstuit de urgii sângeroase, schimbat în sălaș de murdărie orientală când Islamul își cheamă, timp de mai bine de o sută de ani, de pe minarete, credincioșii ce înecaseră toate câmpurile Banatului, - Timișoara tuturor amintirilor o întâlnești dacă ocolești încetișor străzile liniștite ce duc de la castelul roșu al lui Huniade prin fața cazăr-milor bănățene, a caselor vechi de piatră, către ruine, către porțile dărâmate ale cetății. Casa unde a găzduit Eugen de Savoia, cel care a smuls din mâna turcilor Timișoara, încă o poți vedea."

Cora Irineu bate pe jos drumurile acestei *părți* de țară și de fost Imperiu, călătorește cu *cocia*, ajunge "baș până-n creierii munților" cu "trenurile industriale ale firmelor care lucrează lemnul", *pe catâr* până sus la stână, cu trăsurile pe drumurile prăfoase și aprinse de soarele arzător al câmpiei Torontalului. Poposește pe unde se nimerește și unde poate iscodi oamenii pentru a afla cât mai multe lucruri. "Iată-mă plecată iarăși, cu ceața-n spinare, cu roua-n picioare. O iau la drum adesea cum chitește o zare pe ferestre. Îmi port, neodihnit, fărâma-mi de făptură pe arșiți de nămieze și pe apusuri obosite, colind case bogate și sărace, am dormit la pauri pe dricala de paie așternută cu aspru lipideu, luptându-mă cu

duna uriașă de fulgi, din care răsăream ca o naiadă din valuri: sau ca o garofiță, la primul pretor, în mătăsuri galbene așternute cu olandă înghirlandată de muguri fragezi, brodați de mâni ușoare." Fascinată de "acest Canaan ce-i zicem Banatul", Cora Irineu călătorește și scrie cu o febrilitate și pasiune ce n-au fost egalate. Vizitează case, hoinărește pe străzi, merge la rugă și la horă, este atrasă de prezent, dar și de istorie. Este uimitor cât de bine stăpânește graiul și pătrunde specificul locului. Iubește ceea ce scrie și singurele texte pe care le vrea tipărite sunt *scrisorile bănățene*. Faptul reiese clar dintr-o scrisoare pe care o comentăm aici. S-a apropiat atât de mult de Banat și de bănățeni încât trimite "cele mai bune salutări bănățenilor mei".

Nimic din ceea ce cuprind scrisorile nu dă vreun semn despre oboseală, depresie, decădere psihică. Doar dacă nu suntem în prezența unei subtile dedublări. O alteritate sfâșiată de îndoieli, de neliniști, de crize greu de intuit și cu atât mai greu de observat. Și totuși...

Citim în *Jurnalul intim* publicat postum: "Eram lângă Mureș, în cafenea din Lipova, plină de șvabi, muște, arșiță, eram singură ca pretutindeni și cât puteam dori de necunoscută. Eram necunoscută ce venea zilnic de peste pod înfășurată într-un vâl brun, care se așeza la masă într-un colț și scris, scris. [...] Ce caut, Doamne, Doamne, atât de singură, atât de posomorâtă, prin locurile acestea străine? Ce s-a mai ales și din vara asta, ca din atâtea zile obosite și amare?"

Să fi fost, oare, zguduirea care a generat mai târziu gestul tragic? Niciunul dintre puținii comentatori care au scris despre Cora Irineu nu a putut explica gestul ei fatal. În ziua când a apărut *Scrisori bănățene*, Cora Irineu își curma viața, prin împușcare – 11 februarie 1924. *Scrisorile bănățene* primesc un destin testamentar. Unii au numit *Scrisorile bănățene* un volum postum. Nu cred că este cea mai exactă denumire. Volumașul acesta (în ediția princeps de la Cultura Națională are șaptezeci și trei de pagini) a marcat încheierea legăturilor autoarei cu lumea pământeană. Banatul – izvor de testament literar.

Revista "Idea europeană" a anunțat în același număr și pe aceeași pagină atât apariția volumului ("A apărut *Scrisori bănățene* de Cora Irineu: Cultura Națională, 30 lei."), cât și moartea scriitoarei ("În redacția 'Ideii europene' a intrat Moartea și-a luat pe cel dintâi întâlnit în cale. Era acela dintre noi, cel mai însetat de viață, de subtilitățile și de diamantele ei, care tocmai de aceea nu băgase în seamă la ce hotare ajunsese. Trecearea a fost o prăbușire neașteptată în gol, de unde peste tot noi toți aplecați deasupra au sărit stropii negri de neant. Dar prietena noastră, CORA IRINEU, pierise înainte să i se poată ajuta ceva.[...]"

Cele cinci scrisori, găsite de noi, pe care i le adresează lui Lucian Costin, completează profilul scriitoarei. Destinatarul era profesor la Liceul "Traian Doda" din Caransebeș. Cu toate că a stat și a călătorit mult prin Banat, se interesează, în continuare, de aceste locuri. Vrea să aprofundeze unele probleme, să-și clarifice nedumeririle. Pentru aceasta solicită

cărți, explicații despre locuri și elemente specifice Banatului. Scrisorile sunt scrise cu cerneală, au un scris îngrijit, ordonat. Prin scrisoarea datată *București, 1 noiembrie 1922* confirmă primirea unei epistole a lui Lucian Costin, solicită un volum despre folclorul bănățean și date "din istoricul Comunității de avere și alte date istorice ale Caransebeșului și ale Banatului". În vederea tipării în volum, Cora Irineu dorea să completeze scrisorile publicate în "Idea europeană". ("Scrisorile *bănățene* doresc să le editez în volum și să completez cu mai multe observații, pe care le lăsasem deoparte, în grabă. În scopul acesta, aș voi să mai aflu ceva din istoricul Comunității de avere și alte date istorice ale Caransebeșului și ale Banatului. Dacă știe ceva vreunul din colegii D-tale, l-aș ruga să-mi comunice. Știu că aș fi putut afla multe de la D-l Cioloca, dar nu puteam să mai rămân atunci, și-mi pare tare rău.")

Din scrisoarea datată *24 decembrie 1922* (scrisă pe carte poștală) se observă dorința de a vedea Banatul iarna "subt zăpadă". Scrisoarea datată, *București, 10/28 ianuarie 1923* este scrisă pe o coală albă având antetul revistei "Idea europeană". Potrivit exigențelor fixate în redacție, cere date suplimentare pentru a putea publica traducerea lui L. Costin (sunt traduceri din lirica germană). Mulțumesc pentru *Monografia* trimisă "care-mi face mari servicii". Este vorba de *Monografia comunei Răcășdia* de Emilian Novacovicu.

Scrisoarea datată *București, 23/10 mai* este scrisă pe o carte poștală (după ștampila poștei se poate preciza anul: 1923). Are dorința înfrigurată de a reveni în călătorie prin Banat, evocând cu plăcere Caransebeșul. Este de remarcat o oarecare stare de angoasă și nemulțumire pentru situația existențială, pentru mediul în care trăiește. "Vă mulțumesc pentru veștile din simpaticul Dvs. oraș. Mi-l amintesc mereu cu liniștea seculară a străzilor și culoarea pitorească a bănățenilor. Pe la noi e o nebulie înfrigurată de luptă și de praf și de murdărie, de aștept să mă

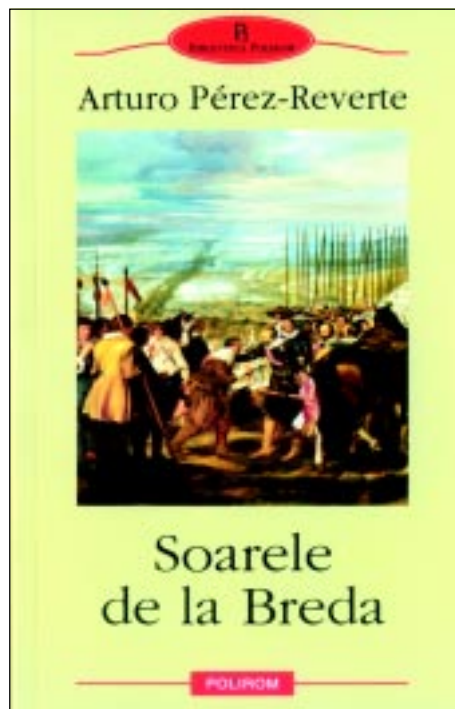
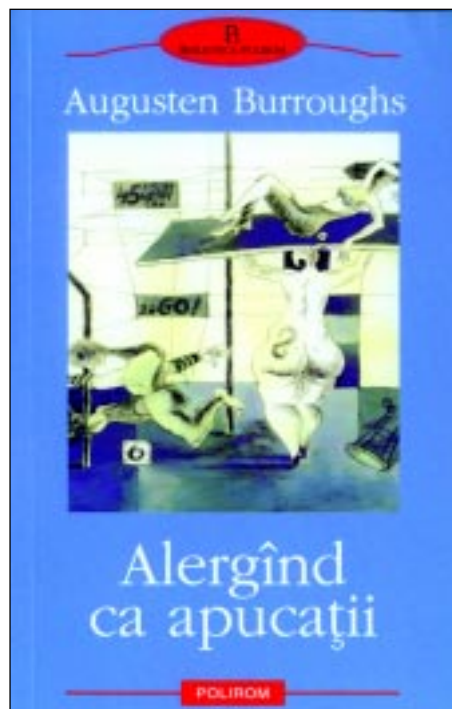

pot mântui iarăși pentru vreo lună, două, ca să colind pe șosele și pe drumuri tainice de păduri și de munte și să mai uit de atâtea urăciune și ticăloșie omenească."

Ultima scrisoare este *nedată*, scrisă pe o ilustrată ce reproduce portretul Corei Irineu, realizat de pictorul Sabin Pop. Cu toată boala ce a ținut-o la pat, cere date suplimentare despre Caransebeș și împrejurimi. "Mi-ar trebui o hartă a Caransebeșului și a împrejurărilor. În lipsă, te rog să-mi explici pe unde vine Calea Romanilor, str. Tr. Doda, str. Episcopescă, care e ieruga orașului, cartierul Potoc, încotro drumul (?!), punctele cardinale luând ca centru liceul, unde e biserica Sf. Gheorghe." Credem că scrisoarea este din perioada când lucra la corectura volumului *Scrisori bănățene*, adică spre sfârșitul anului 1923.

Pentru orice cititor atent și avizat al scrisorilor, este limpede că se află în prezența nu a unor simple scrisori particulare, ci a unor adevărate pagini de literatură semnate de Cora Irineu.

NOU la POLIROM

LAUDATIO KEITH HITCHINS

VICTOR NEUMANN

Mult stimat domnule Rector,
Stimați membri ai Senatului
Universității,
Distinși oaspeți,
Dragi colegi și studenți,
Doamnelor și domnilor,

Universitatea de Vest din Timișoara are ca oaspete pe profesorul Keith Hitchins de la Universitatea Illinois, SUA, unul dintre renumiții istorici americani, ale cărui merite în cercetarea și prezentarea istoriei Europei Centrale și de Sud-est și a unor spații întinse ale Asiei au fost recunoscute de mediile științifice internaționale. Cît privește istoria României, rezultatele cercetărilor Domniei Sale au făcut posibilă o nouă și obiectivă comprehensiune a evoluției moderne și contemporane a națiunii noastre în mediile academice din întreaga lume. Meritele cărților publicate fiind excepționale, profesorul Hitchins a devenit un adevărat purtător de cuvânt al României și românilor în mediile intelectuale și politice internaționale.

Născut la 2 aprilie 1931, la Schenectady, New York, istoricul Keith Hitchins a urmat cursurile Universității Harvard, unde și-a susținut atît licența (1953), cît și doctoratul (1964). Istoria Franței și istoria României le-a aprofundat la Paris (1957-1958), București (1960-1961) și Cluj (1961-1962). Cunoscător a numeroase limbi: franceză, germană, română, rusă, maghiară, bulgară, spaniolă, albaneză, sârbo-croată, slovacă, turcă, neolenă, kurdă, tadjiacă, persană, kazahă, uzbekă, azeră, interesul profesional al istoricului Keith Hitchins s-a îndreptat spre domenii mai puțin familiare lumii culturale și universitare americane: istoria românilor și a României, istoria Europei de Sud-Est, istoria modernă a Ungariei, istoria Imperiului Habsburgic și a Monarhiei Austro-Ungare (1700-1918), naționalismul modern, limbile și culturile Asiei Centrale, istoria tadjiților, istoria kurzilor.

Din 1969 începînd și pînă astăzi, Keith Hitchins este profesor de istorie la Universitatea Illinois din Urbana-Champaign, SUA, una dintre marile universități americane creată în secolul al XIX-lea, renumită pentru cercetările științifice și pentru programele universitare în domeniul științelor sociale. Cîteva titluri ale cărților lui Keith Hitchins dau seamă despre aria preocupărilor, interdisciplinaritatea studiilor, timpul și spațiile culturale cercetate: *Orthodoxy and Nationality: Andrei Șaguna and the Rumanians of Transylvania, 1846-1873*; *Studies in East European Social History*; *Studies on Romanian National Consciousness*; *Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania, 1700-1868*; *The Idea of Nation. The Romanians of Transylvania, 1691-1849*; *Rumania 1866-1947*; *The Romanians, 1774-1866*; *Identity of Romania*. A editat revistele științifice: *Studii românești* (1970-1986), *Studii de istorie socială est-europeană* (1977-1981) și *Revista de studii kurde* (1995-).

Recunoașterea meritelor sale excepționale a condus la alegerea profesorului Hitchins ca membru în importante consilii și comitete științifice, ca de exemplu: Consiliul pentru Schimbul Academic Internațional, Comitetul Est-European, Consiliul American al Societăților Savante pentru Studiul Europei de Est, Consiliul de Cercetare în Științele Sociale, Comitetul American de Cercetare al Colecțiilor Sovietice și Est-Europene, Consiliul de Cercetare în Științele

Sociale, Comitetul de Selecție Est-European de pe lîngă Consiliul American al Societăților Savante, Comitetul pentru Studiile Sovietice. A fost președinte al proiectului pentru cercetarea Europei de Est în perioada interbelică. Este membru în colegiul editorial al unor prestigioase reviste precum *Slavic Review*, 1980-1991, *Colloquia. Jurnal de istorie central-europeană*, Cluj, 1994, *Studia Universitatis Petru Maior*, Târgu Mureș, 2004, *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, Alba Iulia, 2006, *Studia Kurdica*, Paris, 1985, *Revue Roumaine d'Histoire*, București, 1995, *Studii caucaziene*, *Encyclopaedia Iranica* (Columbia University), 1998, editor consultant pentru literaturile central-asiatice incluse în *Enciclopedia literaturii universale a secolului 20* (St. James Press), 1999.

Impactul operei profesorului Keith Hitchins a fost răsplătit cu premiul N. Iorga al Academiei Române pentru cartea *Ideea de Națiune*, cu alegerea ca membru de onoare al Academiei Române, cu decernarea titlului de doctor honoris causa al Universităților Babeș-Bolyai din Cluj, Lucian Blaga din Sibiu, 1 Decembrie din Alba Iulia, Petru Maior din Târgu Mureș. Istoricul a mai primit diploma Fundației Culturale Române pentru contribuții la cunoașterea istoriei, culturii și civilizației românești peste hotare, premiul Asociației Americane de Studii Slave și Ordinul Național "Pentru Merit" în gradul de Comandor acordat de Președinția României. Proiectele actuale ale profesorului Hitchins au în vedere temele: *Europa de Sud-Est, 1354-1821*, o carte solicitată de Oxford University Press pentru seria Istoria Europei premoderne, *Balkanii în secolul 20*, o carte în curs de elaborare pentru aceeași Oxford University Press și *O istorie concisă a României* ce urmează să apară la Cambridge University Press.

Studiile profesorului Keith Hitchins s-au remarcat prin analize riguroase și prin numeroase ipoteze de lucru și interpretări înnoitoare. Ele sînt de referință în mediile istoriografice românești și internaționale, contribuind la extinderea analizelor privind societatea și economia Moldovei și Țării Românești, la mai buna cunoaștere a trecutului orașelor și Țîrgurilor românești în secolul al XVIII-lea, la evaluarea setului de valori culturale românești în secolul al XIX-lea, în deceniile afirmării conștiinței naționale și a formării statului național român. Cărțile *Românii 1774-1866* și *România 1866-1947*, indică o serioasă preocupare pentru analiza faptelor, a evenimentelor, a ideilor politice fundamentale, dar și capacitatea de a problematiza, a explica și a sintetiza istoria noastră într-o modalitate accesibilă atît specialiștilor, cît și publicului larg. Ele rescriu capitole întregi ale trecutului, rediscută temele aparent clarificate de istoricii secolelor trecute, dar mai cu seamă îmbogățesc orizontul prin selectarea și interpretarea informațiilor relevante. Observațiile lui Keith Hitchins sînt pertinente, iar distincțiile conceptuale se bazează pe argumente teoretice imposibil de neglijat de un istoric¹. Adesea, cărțile savantului sugerează necesitatea reorientării discursului istoriografic românesc. Meticulozitatea omului de știință format în mediul universitar de la Harvard își spune cuvîntul în nararea temelor, în controlul datelor și faptelor prezentate, în formularea judecăților de valoare. O excelentă cunoaștere a arealului central și sud-est european a făcut posibile fecunde comparații ori contextualizări ale istoriei Româ-

niei, de unde și credibilitatea demersului științific.

Interesul pentru identificarea raportului dintre experiență și metodă este dublat de un bagaj impresionant de informații culese în marile biblioteci ale Statelor Unite. Opera profesorului Keith Hitchins este una de referință și aceasta pentru că studiile și cărțile ce o compun se remarcă prin spiritul lor obiectiv, prin capacitatea autorului de a împli descrierea vieții politice cu aceea intelectuală. Atenția pentru nuanțe și pentru elaborarea unui discurs istorico-istoriografic în care primează claritatea descrierii și raționalitatea mesajelor conferă un loc aparte operei sale. Trimiterile la izvoarele documentare sînt întotdeauna însoțite de foarte utile comentarii și de responsabilitate față de cuvîntul scris. Keith Hitchins decodează meritele și neajunsurile elitelor României moderne și contemporane, orientările ideologice, procesul europenizării, evoluția diverselor segmente sociale. Întotdeauna este atent la detalii, la structurile instituționale, la mentalități. Din ceea ce scrie, ca și din felul în care expune o temă, este cu neputință să nu sesizezi citirea calmă a trecutului sau a prezentului, perspectiva critic-rațională, dar și sensibilitatea pentru universul uman românesc. Grație talentului de povestitor, cărturarul știe să se facă urmărit cu atenție, cititorii cărților și articolelor sale fiind întotdeauna beneficiarii informațiilor noi, dar și receptorii explicațiilor lămuritoare privind trecutul. Keith Hitchins știe să identifice particularitățile României și să stăruie asupra lor în folosul adevăratei cunoașteri. Ceea ce evidențiază opera sa în legătură cu românii și România este pe de-o parte corespondența cu Europa occidentală, pe de alta, trăsăturile culturale ale unei societăți care nicicînd nu s-a rupt de toate tradițiile primite ori moștenite din Orient.

Cu toate că sîntem într-un moment festiv sau poate tocmai de aceea, îmi iau permisiunea de a promova cîteva din întrebările pe care și le pune un istoric atunci cînd încearcă să dezvolte o paradigmă alternativă pentru interpretarea trecutului: Cît de credibilă mai poate fi astăzi disciplina numită istorie? Odată identificate, utilizările politice ale noțiunii de istorie pot contribui la o mai obiectivă înțelegere a trecutului? Ce fel de interferențe a avut istoriografia cu felurile ideologice ale lumii moderne și mai cu seamă cu acelea ale sistemelor politice totalitare din secolul al XX-lea? De ce tindem spre o relativizare a judecăților istorice? Ce nouate aduce istoria înțeleasă în dimensiunea sa perspectivă și cum anume ajută aceasta la îmbogățirea cunoașterii? Există o teorie a priori a istoriei?

Tributară controverselor de metodă, adeseori și nerecunoașterii rolului conceptualizării, istoria a rămas pe mai departe nu doar un loc al raționalei examinări a trecutului, dar și unul al disputelor confuze despre acesta. Un exemplu ce s-a permanentizat din secolul al XIX-lea începînd și pînă astăzi este acela al abordării identității naționale, statal-naționale, regionale, culturale sau confesionale din Europa Centrală și de Sud-Est. Din acest punct de vedere, cărțile profesorului Keith Hitchins contribuie la necesara reevaluare a trecutului națiunilor din fostul spațiu comunist, respectiv, la evaluarea crizelor de identitate central-sud-est europeană. Cîteva dintre tendințele înnoitoare – mă gîndesc aici la istoria conceptuală și la resemantizarea conceptelor-cheie,

proiecte pe care ne-am propus să le promovăm împreună în beneficiul școlii istorice și de științe social-politice din România - vor deveni utile în formarea limbajelor politice sincrone acelora europene. Tot astfel, adică preluînd și dezvoltînd critica rațională din opera profesorului Keith Hitchins, vom stimula necesarele dezbateri privind istoria românească și vom argumenta importanța paradigmei culturale alternative ca temei al schimbării gîndirii social-politice românești. Istoria socială ca istorie politică și istoria culturală, respectiv, științele spiritului ca temei al înțelegerii și reconstrucției politice, iată un proiect pe cît de ambițios, pe atît de util României contemporane.

Doamnelor și Domnilor,

Keith Hitchins este astăzi respectat în lumea academică românească pentru fecunda și originala sa creație în științele sociale, cu precădere în istoriografie, o creație împlinită pe parcursul a peste cinci decenii de cercetare fundamentală. Onest, sensibil la eforturile celui alt, atașat de mediile social-culturale din România, stimulînd cele mai diverse idei și teme de studiu, cooptînd istoricii români în proiecte și programe de burse americane, Keith Hitchins joacă un rol de prim rang în refacerea punților de legătură ale României cu lumea.

Contribuțiile științifice aduse de profesorul american sînt mult apreciate de istorici, filologi și sociologi din renumite institut și universități din Statele Unite, Europa și România, motiv pentru care consider că vizita de astăzi a Domniei Sale la Timișoara este o mîndrie pentru întreg cercul nostru universitar-academic. Atribuirea titlului de *doctor honoris causa* al Universității de Vest din Timișoara echivalează cu recunoașterea meritelor excepționale ale unui reprezentant de elită al vieții științifice internaționale, distins promotor al celor mai trainice valori de cooperare între Statele Unite ale Americii și România.

* Acest text a fost citit cu ocazia decernării titlului de *Doctor honoris causa* al Universității de Vest din Timișoara, 29 mai 2008.

¹ Faptul că unui istoric nu acordă importanță înțelegerii lucrurilor trecute este un neajuns al scrierilor lor. Practic, așa cum spunea N. Iorga, în asemenea cazuri avem de-a face doar cu harnici culegători de izvoare în urma cărora trebuie să vină istoricul spre a explica zestrea arhivistică. Ca știință - așa cum a fost definită în ultimele două secole - istoria presupune nararea și problematizarea faptelor, evenimentelor, fenomenelor, ideilor. Vezi și Reinhart Koselleck, *Conceptul de istorie*, Traducere de Victor Neumann și Patrick Lavrits. Studiu introductiv de Victor Neumann, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 2005.

UNIVERSITATEA DE VEST - REFORMA ȘI DEMOCRATIE INTERNĂ

DANIEL VIGHI

Pe forumurile de discuție ale unor redutabile organizații non-guvernamentale din mediul universitar, citesc critici de negîndit în urmă cu un deceniu referitoare la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Nu mai spun o noutate dacă mărturisesc că văd și eu de aici, din orașul de pe Bega care a admirat întotdeauna Clujul universitar, ceea ce vede toată lumea academică: o universitate care a pornit bine după revoluție și care s-a împotmolit într-o lipsă de democrație internă care prefătează întotdeauna posibile abuzuri și corupție. De la acest deficit de democrație și transparență totul curge natural spre derapaje autoritariste, afaceri și nebunia banului care poate deveni, fetișizat, un dușman al spiritului academic democratic. Te vinzi pentru solde mari, cauți să predai anapoda într-un talmeș-balmeș de cursuri, seminarii și alte cele pe care nu le mai poți stăpîni.

Departe de mine să spun că nu e normal să vrei să fii plătit mai bine și să ai bani pentru un nivel de trai pe măsura rangului social, nu sînt ipocrit și nici demagog în această privință, atrag doar atenția asupra unei măsuri în toate. Pe de altă parte, mercantilizarea excesivă a învățămîntului universitar și goana doar în această direcție, pot transforma prestigiul universitar într-unul de tarabă asemenea multor dintre universitățile private care au devenit, prin ani, un instrument docil în slujba celor care își doreau o diplomă contra unei sume de arginți, cum se zice.

Universitatea de Vest a trecut, din fericire, vremea grea a gherilei Grupului de reformă universitară și a Sindicatului, la care mărturisesc că nu regret deloc că am participat din plin. Adresez în numele colegilor din GRU și din Sindicat mulțumiri celor care ne-au fost alături în momentele grele în care libertatea de exprimare a fost în mare pericol în vechiul mandat. Dacă afirmația lui Vasile Docea referitoare la calitatea științifică a unor doctorate obținute la Academia Ștefan Gheorghiu ar fi fost pedepsită ca delict de opinie, astăzi dezvoltările, atîtea cîte sînt pînă în momentul de față, pentru dezbateri interne democratice ar fi fost suspendate cu totul. Din cîte am semnale, așa ceva este pe cale să se petreacă la Babeș-Bolyai. Faptul că la noi putem vorbi liber și critica direct, fără cenzuri și intimidări, este o victorie a GRU, a Sindicatului și a tuturor celor care le-au stat alături prin semnături și atitudine.

Dau două exemple ca să diferențiem ceea ce este de diferențiat: alegerile de Rector la Universitatea clujeană au avut un singur candidat atotputernic, care a mai beneficiat înainte de două mandate. Rău lucru și lipsit de democrație! Universitățile trebuie să ofere un model democratic societății civile, nu un spațiu al încălcării principiilor contractualiste oneste. La UVT, bune sau rele, au fost trei candidaturi care au concurat cu suficientă transparență. La alegerile din Senat au fost trei discursuri libere, pe alocuri acide, ale competitorilor, a mai fost prezentă și presa și s-a votat secret. La Cluj, alegerile Rectorului, din cîte am auzit, s-au petrecut într-o seară de duminică prin ultimele zile ale anului trecut, cu bodyguardi la poartă, fără nici un reprezentant al presei, cu un singur candidat și cu o majoritate ceașistă a voturilor, absolut stînjenitoare, ca să nu zic mai rău.

Par lipsite de importanță aceste lucruri de ceremonial democratic, numai că nu este deloc așa. Există premise ca Senatul UVT

să se dezvolte ca principala instituție a democrației academice și începe să iasă treptat din subordonări necondiționate și din rolul de simplă mașină de vot. În fond, Senatul alege și poate revoca direct conducerea universității, competențele lui sunt cele ale Parlamentului față de executiv. Dacă nu e așa, nu poate cenzura abuzuri și afaceri oneroase. Mai constat faptul că Senatul nou, la care particip direct, discută lucrurile care par dubioase financiar. S-a inițiat dezbateră despre achiziționarea unui sistem informatic integral care să deservească sistemul de contabilitate și cel al gestionării școlarității. Discuția va avea în vedere suma, caietul de sarcini, licitația publică.

La ultima ședință a fost adus în discuție patrimoniul extraordinar pe care UVT l-a dobîndit la Facultatea de Arte Plastice, terenurile și clădirile de patrimoniu ale fostei cazarmă austriece de dinaintea primului război. În legătură cu acestea s-a vehiculat prin presă că ar fi dorite aprig de interese private obscure, printre altele pentru facilitarea accesului, prin strada Popa Șapcă, spre Mall. Mulți dintre membrii actualului Senat și-ar dori acolo un campus modern dotat cu amenajări și corpuri academice de nivel occidental. Parcul, la rîndul său, este o valoare de patrimoniu, are platani superbi care ar putea să asigure spațiului un ambient academic deosebit. În mod cert, o dezbateră transparentă a Senatului ar putea găsi o soluție financiară avantajoasă. Important este ca discuțiile să fie libere și accesul la ele transparent. În sfîrșit, mai e mult pînă departe.

Ar fi bine să consolidăm democrația universitară prin alegeri directe la toate nivelurile (șefi de catedre, decani, membri în consiliile pe facultate, Senat și Rector) și acest lucru să fie stipulat în noua Cartă Academică. E nevoie de asemenea de o Comisie de etică profesională și curajoasă, care să condamne plagiatul fără să aștepte decizia instanțelor de judecată, mai ales că autorii plagiați nu sînt întotdeauna dispuși să-i cheme în instanță pe cei care i-au plagiat. Din punctul meu de vedere, cei care au fost depistați profesional că au plagiat dintre colegi n-au decît să dea în judecată Comisia. Avem nevoie și de o discuție transparentă și directă despre nepotism. Mi-aș dori, spre exemplu, ca să prevedem de aici înainte interdicția nepoților, cumnaților, cuscilor, ginerilor, fetelor și nurorilor să dea buzna prin catedre. Recunosc că există cazuri de excepție care ar crea nedreptate, ținînd seama de valoarea deosebită a celor care acced în Universitate și au părinții tot acolo. Am două exemple la Litere, cu doi tineri de excepție: Laura Cheie sau Bogdan Țăra. Părinții lor au oricum statutul de profesori în prelungire, așa că nu pot prejudicia cariera didactică și științifică a fiilor.

Am putea prevedea în viitoarea Cartă ca dispozițiile în legătură cu posibilele cazuri de nepotism, care sînt strict interzise în universitățile europene și americane, să fie condiție a eligibilității participării la concurs. Ar fi absolut obligatoriu ca în cazurile de concursuri cîștigate deja care intră sub interdicția de nepotism să stipulăm ca rubedeniile academice să nu funcționeze în cadrul aceleiași catedre pentru a nu fi aceasta confiscată unor interese de familie. Continui să cred că toate aceste discuții delicate și dificile pot fi purtate dacă există democrație internă și bună credință în toate.

la EDITURA BASTION

UN REGRETOMAN DE PROFESIE

ȘTEFAN MANASIA

Eugen Bunaru: Ștefan Manasia, ai debutat editorial în anul 2003, la Editura Tritonic, cu volumul *Amazon și alte poeme*, carte distinsă cu premiul pentru debut de filiala din Cluj a U.S.R și nominalizată la Premiul național de poezie „Mihai Eminescu”, mai apoi reeditată de Nicolae Tzone în 2005, la Editura Vinea. Ești prezent în mai multe antologii, ți-a apărut recent, la Cartea Românească, un nou volum de poezii: *Cartea micilor invazii*. Cărțile amintite s-au bucurat de real interes din partea iubitorilor de poezie și au fost bine și foarte bine primite de critica literară. Dincolo de acest „bilanț” impresionant, te-aș ruga, totuși, să te întorci la începuturi. Când și cum ai simțit chemarea pentru poezie, pentru scris? Cine – dacă a existat acel cineva... providențial – te-a descoperit?

Ștefan Manasia: Dragă domnule Bunaru, îngăduiți-mi să sorb de trei ori din cafea pentru ca, în creierul ăsta defect, circuitele memoriei să se refacă. Apropos, acum câțiva ani aproape că teoretizasesm, cu poetul V. Leac, această memorie necreditabilă, alzheimeristă din fașă, caracteristică persoanelor înalte (am 1,82 m, Leac, cca 2 m). Și cred că „memoria” nu mă înșală prea tare când afirm că semne de grafomanie lirică am dat de mic. Primul poem, însă, pe care mi-l amintesc cu plăcere l-am scris abia la șaispe-șaptespe ani. Apoi un vid istoric... Apoi... în ultimii doi ani ai facultății, mi-am (re)dobândit timbrul, vocea (asta dacă timbru sau voce se poate spune că are și poetul). Din (ne)fericire, n-am fost descoperit la timp, n-am avut parte de un antrenor cultural. Nici nu mi-aș fi dorit. Cred că cel mai mult îi sînt îndatorat profesorului meu de teoria literaturii, domnului Ion Vlad, care – realmente – a avut harul de a mă deschide spre marea literatură. Dacă pe unii profesori din Filologia clujeană i-ai fi putut vedea, oarecum natural, și măcelari într-un abator din Florești sau contabili la Banca „Transilvania”, prestîndu-și munca cu egală pricepere & devotament, pe Ion Vlad nu cred că și l-ar fi putut închipui cineva altfel decît înotînd, ca un monstru seducător, în oceanul marilor eposuri ale literaturii moderne. Și pe cîți alți monștri splendizi nu i-am descoperit datorită domnului profesor: Faulkner și Joyce, Blecher și Gombrowicz, Bitov și Lowry, Céline, Kundera, Thomas Wolfe ș. a. m. d. Aș mai aminti aici – și gratitudinea mea se îndreaptă în această clipă spre domniile lor – și pe doamnele și domnii profesori Doina Curticăpeanu, Sanda Cordoș, Ion Pop, Horea Poenar.

— Dacă ți s-ar cere să-ți exprimi câteva „reproșuri” vis-à-vis de ceea ce ai publicat, ca poezie, până în prezent, care ar fi acele reproșuri?

— Nu cred că se poate construi nimic pe lumea asta cu reproșuri: nici într-o căsnicie, nici în școală, nici în artă. Eu sînt regretoman de profesie, adeptul „remușcăturilor lăuntrice”, dar atît.

— Spuneai recent, la *Timișoara*, cu ocazia *Studentfestului* la care ai fost invitat

împreună cu Miruna Vlada, Claudiu Komartin, Dan Coman, Octavian Soviany și Alexandru Mușina, că te simți atras mai degrabă de prietenia literară, de ideea de grupare întemeiată pe afinități, nu doar literare, și mai puțin de ideea apartenenței la o generație literară anume... Și totuși cum te plasezi în interiorul consacratei (deja) generații 2000? Care ar fi aderențele și ce anume resimți ca distanțare, ca despărțire?

— În general, pronumele „noi” provoacă astăzi rîsul. Cu atît mai mult conceptul de „generație literară”. Biologic vorbind, sînt congener cu jumătate dintre numiții 2000iști. Literar, mă solidarizez cu o mică parte a lor. Am prieteni cu care pot discuta literatură lejer, de „plăcere”: Radu Vancu, Claudiu Komartin, Rareș Moldovan. Alți cîțiva. Era să-l uit pe „2000istul” Șerban Foartă :). Sau pe „2000istul” Horia Ursu. Și, pe urmă, cred că ați greșit „adrisantul”: „în interiorul consacratei generații 2000” (consacrate? de către cine?) eu trec drept un tip care „pactizează adesea cu inamicul optzecist”, asta în opinia unei cucoane al cărei nume nu mă obosesc să mi-l amintesc. Cum ziceam: memoria asta...

— *Cenaclul Pavel Dan al Casei Studenților din Timișoara a avut un rol al său – deși discret ca mediatizare – în desfășurarea și reușita secțiunii de literatură a Studentfestului. Cum apreciezi ideea sau formula de cenaclu literar în momentul actual, când abundă pe internet diverse cluburi, situri și bloguri literare? Și, bineînțeles, nu evit să te întreb: care sunt scriitorii tineri de la Pavel Dan cărora le acorzi creditul tău?*

— Da, am ajuns anul acesta pentru prima oară la Studentfest și regret și acuma că n-am făcut-o cu zece ani mai devreme, în studenție (cred că m-aș fi pierdut fericit, definitiv, în geografia – nu doar literară – hippie a Timișoarei). Nu mă așteptam să găsesc o „lume” bănățeană așa de fresh, de neprotocolară, de tinerească. Sînt cîțiva oameni (și scriitori) dragi mie în TM: Adriana Babeți, Șerban Foartă, Daniel Vighi, Adrian Bodnar, dvs., dle Eugen Bunaru, dar și mai junii „paveldaniști” Alex Potcoavă, Tudor Crețu, Moni Stănilă, Alex Colțan, Marian Oprea. Cenaclul ca exercițiu de imagine al unui papă critic sper – pentru numele lui Dumnezeu – că s-a terminat. Cenaclul, azi, s-a democratizat, mai high sau mai underground, s-a mutat în pub-uri, în cafenele, chiar pe internet. Eu prefer înfîlnirile literare din cluburi boeme (Insomnia, Cafe Bulgakov, Zorki pentru Cluj) și sper ca poezia și proza ascultate „pă viu” să intre în obișnuința clientului, la fel ca berea Stella Artois, ca peanuts-urile oil roasted, ca vodca Finlandia sau paharele de înghețată și frappe-urile...

— Ce este poezia pentru Ștefan Manasia (scuze pentru rima involuntară) ?

— Încerc, de cîțiva ani, să aflu și, dacă-mi lăsați „nr. tel., adresă, fax”, am să vă comunic. Glumesc. Scriu o carte și, scriind la ea, construiesc algoritmul de funcționare a poeziei. Pentru cîteva săptămîni, pătrund

– cîrtărescian – în tagma „știutorilor”. Din momentu-n care volumul sau poemul pleacă la tipar, toate teoriile și certitudinile (călduțe) mă părăsesc, încît mă întreb dac-am știut vreodată ceva și dac-am să mai știu vreodată. Și o iau, exasperat, de la capăt. Pentru că rima aceea involuntară m-a ruinat.

— Faci parte, începînd cu 2003, din redacția revistei *Tribuna de la Cluj*. Ce anume te „antrenează”, te provoacă și ce anume te nemulțumește în publicistica culturală?

— Visez o revistă de un avangardism hedonist (sau de un hedonism avangardist). Așa cum au încercat să construiască niște băieți inimoși și a ieșit – numai pentru o vreme, din nefericire – *Pana mea*.

— Revenind la mult vehiculată idee de generație, ce crezi că a adus nou generația 2000 în literatura română actuală?

— Scriitorii juni au eliminat frica, falsă pudoare din poezia biografistă, personistă (care se scrie, totuși, de cîteva decenii, chiar la noi). Apoi s-a experimentat, cu vigoare și talent, pe cîteva fronturi (de i-aș numi aici doar pe Dumitru Crudu, Ștefan Baștovoi, T. S. Khasis și Constantin Acosmei). Apoi s-a putut scrie poezie protestatară, pe bune, fără fișiieli și șopîrle (vezi Ruxandra Novac, Marius Ianuș).

— Ți-ai putea descoperi, eventual, cîteva modele – indiferent de epocă –, cîteva scriitori, poeți afini cu poezia ta, și, în genere, cu modul tău anume de-a te raporta la poezie?

— Nu sînt pregătit să răspund la întrebarea asta. Pe lista mea, vă asigur, ar intra – oarecum surprinzător – mai mulți prozatori și cinești și muzicieni decît poeți.

— Față de volumul tău de debut, ce crezi că aduce nou recenta „Cartea micilor invazii”?

— Noutatea nu-i treaba mea. E treaba, mondenilor literari, adică a criticilor. Eu unul, încerc să fiu cît mai cinstit cu cititorul meu. Și, asemenea regizorului suedez Lukas

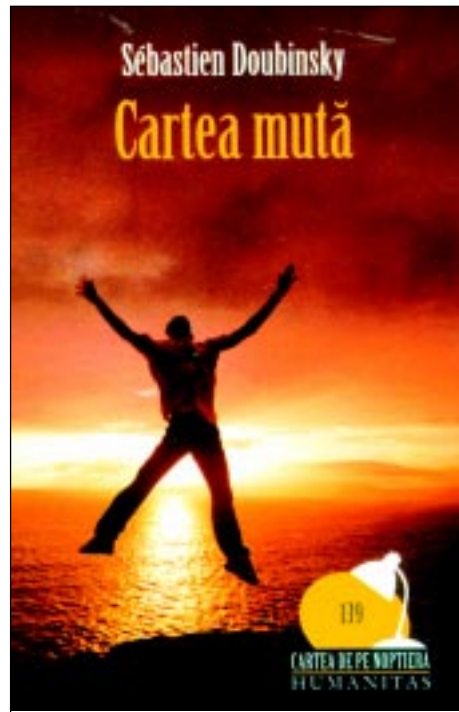
Moodyson în cinema, încerc să dau, cu fiecare carte tipărită, o lovitură de ciocan și mai puternică în cerebelul burghezului narcotizat, indolent, dezumanizat.

— „Te gîndești uneori la destinul tău de poet atunci/alegi o agendă cu copertile verzi pe care o vei umple/cu versuri cum covorul de scame...” Sunt versurile tale din poemul *iluminarea care deschide volumul Amazon*... Apropos, cum întrevezi, pe mai departe, „destinul tău de poet”?

— După fiecare din cele două volume publicate pînă acum am simțit „destinul meu de poet” încheiat. Cine știe cînd intuiția „feminină” nu mă va mai înșela. (Încerc să) scriu rar și (să) public și mai rar.

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

NOU la HUMANITAS

MAICĂ, TAICĂ, VĂ ADĂST LA PRÂNZ...

OTILIA HEDEȘAN

...repetă, ca și când ar fi aplicat o regulă naivă a leitmotivului, femeia pe care o urmăream de la marginea mormintelor familiei sale. Mai înconjură o dată bucățica de pământ pe care se aflau vreo cinci cruci, o masă cu două băncuțe de lemn, simple însă rezistente, mai privea înspre vale, mai scormonea prin pungile numeroase și foarte foșnitoare în care adusese hrana de pomană pentru trecătorii din cimitir și apoi, iar, *maică, taică, vă adăst astăzi la prânz...*

După ce a făcut toate aceste lucruri de vreo două – trei ori, femeia s-a oprit puțin în dreptul meu și m-a întrebat direct dacă locuiesc la cutare din sat, dacă sunt originară din România, așa cum se zvonea, dacă sunt etnolog și dacă e adevărat că meseria asta înseamnă ceva mai tare decât cea de etnomuzicolog... M-am pregătit să răspund, însă după *da*-urile mecanice, la pauza de impas în care trebuia să fac o estimare a prestigiilor profesionale, m-am trezit vorbind de una singură, fiindcă interlocutoarea mea a pornit, din nou, în jurul mormintelor cu același *maică, taică, vă adăst la prânz...* Desigur că a revenit în mai puțin de jumătate de minut, dar atunci cu o altă poveste, aceea a fiicei ei care studiasse și ea în România, la București, apoi se căsătorise în mod neașteptat și acum trăia emigrată în Israel. *Maică, taică, vă adăst astăzi la prânz...* a urmat de astă dată mai puțin șocant, iar în cele câteva zeci de secunde pe care le-am avut la îndemână, pentru reflecție, am avut vreme să mă gândesc ce relative sunt distanțele pe lumea asta, căci, iată, la caz de sărbătoare mare înaintașii femeii care vorbea acum cu mine puteau să se întoarcă acasă, la prânz, chiar dacă trecuseră de mult la cele veșnice, în vreme ce fiica, la fel de vie ca noi amândouă, din câte rezulta după poveste, destul de îndemânată sub aspect financiar, nu reușea și nici nu se mai căznea să facă acest drum.

Ca să dea un semn cât se poate de material strămoșilor săi că da, astăzi e ziua când trebuie să facă pasajul invers, de la casa dinspre veșnicie la cea trecătoare, din sat, femeia a întins iute pe masa de lemn din cimitir un șervet, apoi a așezat pe el o conservă de pește și câteva felii de pâine. Am ales fiecare din noi câte un peștișor și o coajă de pâine și le-am mestecat simbolic, cum se cuvenea pentru situația în care ne aflam, căci doar nu mâncam pentru noi (cine mănâncă în cimitir de bunăvoie fără să fie cerșetor?), ci ca să vestim, după toate regulile, cam la ce timp puternic, de sărbătoare mare, ne aflăm.

Deși pare o scenă de roman postmodern, întâmplarea pe care o rememorez aici s-a petrecut acum zece ani, la mai puțin de două sute de kilometri de granița cu România. În Balcani, nu departe de Bor, în satul numit Slatina, ziua de Sfânta Maria Mare care se ține după stil vechi, adică pe 28 august, e zi de *praznic*. După o datină care era comună majorității localităților din Banat de acum jumătate de secol, asta înseamnă că sărbătoarea cată să îi atingă pe toți cei care au ceva de-a face cu lumea de acolo. Cei care trăiesc acolo, cei care

au plecat, cei care au murit nu se poate să nu fie tușați, într-un fel oarecare, de sărbătoare, care se definește tocmai prin faptul că este a tuturor. Are valoare identitară – s-ar spune astăzi, cu o expresie folosită și când trebuie și mai ales când nu, dar care aici merge perfect. Așa cum în lumea civilă prezența periodică la vot marchează apartenența la comunitate, în realitatea cu argumentare sacrală, venirea la praznic e un lucru care nu ar trebui să se discute, ci să se execute. Ce se petrece în mod concret astăzi e de observat și de comentat, dar de reținut este că sărbătoarea și-a reglat prin ritual, respectiv prin forme diverse de cuviință, această participare.

Mersul la cimitir în dimineața de praznic ca și rostirea efectivă a chemării sunt, probabil, partea cea mai tare a acestui ritual. Cea mai șocantă, categoric, pentru cel care vede lucrurile din afară și căruia îi vine greu să creadă că o persoană care vreme de câteva minute i se adresează perfect logic, perfect rațional, după toate canoanele comunicării cotidiene și politicoase, poate trece fără nici un fel de semnal intermediar într-un alt registru, ca și când ar plonja periodic într-o altă realitate, pe deplin acaparatoare...

Cătitsem, desigur, înainte de a trăi această întâmplare, foarte multe despre comunicarea dintre cei vii și cei morți. Știam din lecturi, din auzite și din empatii diverse despre faptul că atâta vreme cât rămâne în memoria cuiva, o persoană care a decedat nu moare de tot. Scriesem eu însămi rânduri pe care le socoteam bune despre imaginarul morții și al morților în cultura tradițională românească și rezumasem, în forme textuale dintre cele mai variate, ideea că relația dintre morți și vii se menține în cadrele unei calde comuniuni, cu reveniri și întoarceri bine calibrate, cu reguli sofisticate și cu semne a căror citire funcționa ca atribut al competenței indubitabile a cuiva în spiritul și litera culturii tradiționale.

Chiar strigoi, cu toată puterea lor de a da formă nevoii de *horror* din satele românești, cu toate uriașele neliniști pe care le stârnesc, nu pot fi priviți în afara cadrelor de referință ale acestei relații dintre lumea viilor și cea a morților. Ideea e că morții oricum pot să se întoarcă după un calendar aparte, la chemări anume, în situații de urgență, în care cei vii din familia lor sunt prea singuri ori prea neajutorați ca să facă față nevoilor și necazurilor... De ce, atunci, să spargă canoanele? De ce să ignore regulile? De ce să impună voința lor peste cadrele lumii celor vii?

Cam asta este chestiunea... Una de instituire a puterii celor vii asupra morților, așa spune. Sau, recitind în alți termeni, toată această organizare este una prin care lumea trecătoare a viilor se instaurează ca una cu atribute de decizie asupra lumii morților. Răstălmăcind un titlu celebru, viii poruncesc celor morți, chiar dacă fac acest lucru uzând de forme atât de sofisticate, atât de intense și complex ritualizate, încât, luat de priveliști, ai putea crede contrariul.

Fac, însă, toate aceste conexiuni și speculații de la masa mea de lucru de la Timișoara. Atunci, în cimitir, ca privitoare

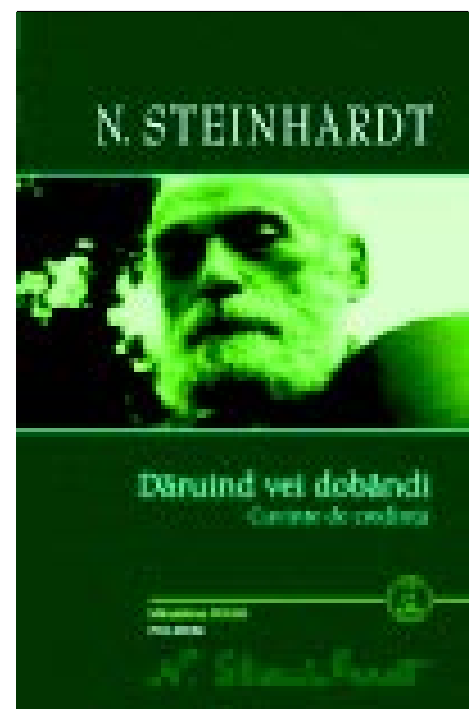
adusă de destin la un ritual atât de puternic, menită să *fiu* o neașteptată *mărturie* (adică 'martor'), cum se spune la Slatina Bor, am reținut doar tonul cald cu care femeia din fața mea li se adresa morților și jocul acesta al discursurilor: când adresat mie, ca unei străine, măcar că eram acolo, la câțiva metri de ea, când adresat morților, ca celor mai apropiați și de nădejde cunoscuți, măcar că referințe ontologice absolut aparte le caracterizau lumile.

Și, fiindcă tot rememorez întâmplarea aceea de acum zece ani, m-a șocat cel puțin la fel de intens faptul că femeia pe care o vedeam și care locuia pe Valea Timocului mi se părea că rămăsese acolo ca să medieze între două grupuri absente: cel al morților săi și cel al copiilor. Deocamdată, fiindcă ea era ageră și cumpănită, puterea era de

partea sa. Reușise să vină în cimitir, reușise să obțină alimente de calitate dacă s-ar fi întâmplat să găsească pe cineva pe acolo, ca să-i dea de pomană, să se bucure și morții de puțină gustare... Destinul era alături de ea, căci iată, o călătoare de departe, trecuse pe acolo, gustase din hrană și, desigur, gestul său fusese primit... Dar oare până când urma să se repete povestea aceasta?

Atunci, în 1998, femeia a pornit spre sat împreună cu mine după încă un *maică, taică, vă adăst la prânz...* urmat deîndată, cu hotărâre, de *să nu faceți să nu veniți!* Mă întreb dacă femeia pe care am cunoscut-o atunci mai trăiește? Iar dacă nu, oare cum se descurcă morții săi cu nepoata din Israel și, mai ales, ce face nepoata din Israel fără acei morți de nădejde care n-o lăsau singură la ceas de sărbătoare?

NOU la POLIROM

AL CINCILEA COPIL

DORIS LESSING

Al cincilea copil este o carte scrisă în cea mai pură tradiție a "romanului gotic": un cuplu obișnuit, aparținând clasei de mijloc din Anglia anilor '60-'70, reușește să cumpere o casă cu trei etaje pe care o umple cu glăscioarele fericite ale celor patru copii. Vacanțele de vară, când primesc musafiri, sunt adevărate sărbători ale vieții, expresii ale bucuriei de a trăi. Apoi, însă, apare cel de-al cincilea copil, care-și manifestă furia împotriva lumii încă din pânțele mamei. Ben, copilul-problemă, reușește să distrugă acest paradis artificial și să inducă o tensiune aproape insuportabilă în atmosfera bucolică din debutul romanului. Critica a comparat acest roman cu *Frankenstein* al lui Mary Shelley.

Casa pe care și-o doreau, potrivită pentru viața pe care și-o doreau, nu putea fi găsită la Londra. Oricum nu erau foarte convinși că își doresc o viață la Londra... nu, categoric nu, le-ar plăcea mai mult să trăiască într-un orașel care să aibă un profil aparte. Își petrecură câteva weekenduri hoinărind prin localitățile din apropierea Londrei, de unde se putea face naveta, și nu peste mult timp găsiră o casă mare, în stil victorian, cu o grădină cam neîngrijită. Locuința ideală! Dar pentru o pereche tânără era absurd să stea într-o casă cu trei nivele, cu pod, cu nenumărate camere și coridoare și paliere... Cu spațiu din belșug, de fapt, pentru copii.

Dar ei chiar intenționau să aibă mulți copii. Pe un ton oarecum sfidător, căci așteptările lor pentru viitor erau de-a dreptul uriașe, spuneau că "n-ar avea nimic împotriva să aibă mulți copii".

— Chiar patru, cinci...

— Sau chiar șase, adăuga David.

— Sau chiar șase, repeta Harriet, râzând până la lacrimi, eliberată de griji.

Se rostogoliseră în pat râzând fericiți, se sărutaseră cuprinși de euforie, căci locul acesta, casa pentru care bănuiau că va fi nevoie să facă un compromis și pentru care se așteptau să fie dojeniti, se dovedise a fi lipsit de primejdii. Dar dacă Harriet îi putea spune lui David și David lui Harriet: "Cel puțin șase copii", nu le puteau spune același lucru și celorlalți. Salariul bunșor al lui David, împreună cu salariul lui Harriet, tot nu putea acoperi plata ratelor la casă. Dar se vor descurca, într-un fel sau altul. Ea o să lucreze încă vreo doi ani, făcând zilnic naveta la Londra împreună cu David, iar apoi...

În după-amiaza în care au intrat în posesia casei, s-au oprit pe micuța verandă ținându-se de mână, iar păsările ciripeau în jurul lor în ramurile încă negre ale copacilor ce licăreau sub ploaia rece de primăvară timpurie. Au descuiat ușa din față, sufocați de atâta fericire și s-au oprit într-un salon foarte mare din care pornea o scară amplă. Înaintea lor, un alt proprietar concepușe ideea de cămin întocmai ca și ei. Pentru a extinde acest salon aproape la dimensiunile întregului parter se demolaseră niște pereți. Jumătate din suprafață era ocupată de bucătărie, delimitată de restul spațiului doar de un zid despărțitor de mică înălțime, pe care se puteau pune cărți; cealaltă jumătate oferea loc din belșug pentru scaune și canapele, unde să se lăfaie în voie o familie fericită. Au înaintat încet, atent, abia îndrăznind să respire, zâmbind și privindu-se și zâmbind din nou, căci amândoi aveau lacrimi în ochi — au pășit pe podele goale ce aveau să fie acoperite în scurt timp de covoare, au urcat încet treptele pe care barele demodate din alamă așteptau traversele. Ajunși pe palier s-au oprit să se minuneze de salonul încăpător ce urma să devină însăși inima împărăției lor. Au mers mai departe. La primul etaj era un dormitor mare — dormitorul lor, din care se intra într-o cămaruță ce va fi destinată fiecărui copil nou-născut. La același etaj mai erau încă patru dormitoare bune. O altă scară, ceva mai îngustă, dar tot suficient de largă, ducea mai sus, unde erau alte patru camere ale căror ferestre, ca și ale celor de jos, dădeau spre grădini, pașiști, copaci —

întregul peisaj al unei suburbii liniștite. Deasupra acestui nivel era un pod numai bun pentru copii, când vor ajunge la vârsta jocurilor pline de taine și mister.

Au coborât încet pe scări, trecând pe lângă șiruri lungi de odăi, pe care și le închipuiau deja pline de copii, rude, oaspeți, și au ajuns din nou în dormitorul lor. Aici rămăsese un pat. Fusese făcut la comandă, special pentru familia de la care cumpăraseră casa. Agentul imobiliar le spusese că nu putea fi scos din casă decât pe bucăți, iar posesorii lui oricum urmau să plece în străinătate. Harriet și David s-au întins pe pat, unul lângă altul, și și-au privit camera. Nu-și vorbeau, copleșiți de ceea ce își asumau. Umbrele unui liliac luminat din spate de un soare palid parcă trasau ademenitor pe întinderea tavanului anii pe care urmau să-i petreacă în această casă. S-au întors să se uite spre liliacul pe ale cărui ramuri mugurii viguroși stăteau gata să înflorească. Apoi s-au privit. Amândoi aveau obraji scăldați în lacrimi. Au făcut dragoste chiar acolo, în patul lor. Harriet rosti, aproape strigând:

— Nu, oprește-te! Ce facem?

Doar se hotărâseră să amâne cu doi ani venirea primului copil. Dar o copleși forța intenției lui — da, așa era: intensitatea, concentrarea, hotărârea cu care o posedă, privind-o drept în ochi, o făcu să-l accepte, căci el lua astfel în stăpânire viitorul ce sălășuia în ea. Harriet nu avea la ea anticoncepționale. (Firește, nici unul dintre ei nu avea încredere în pastile.) Ea se afla în perioada de maximă fertilitate. Dar făcură dragoste parcă într-un fel solemn și hotărât. O dată. De două ori. Și încă o dată, mai târziu, când în cameră se lăsase întunericul.

— Ei, cred că am pățit-o, sunt sigură, rosti Harriet cu o voce firavă, căci era speriată și nu voia să arate asta.

El răs. Un râs plin de forță, necugetat, lipsit de scrupule, care nu-i era caracteristic lui David cel modest, cumpătat, amuzant. Acum camera era cufundată în întuneric, părea imensă, ca o peșteră fără fund. O ramură zgâria într-un perete, nu departe de dormitor. Mirosea a pământ reavăn și a sex. David stătea întins zâmbind numai pentru sine și, când îi simți privirea, întoarse încet capul și zâmbetul lui o cuprinsese și pe ea. Dar în condițiile impuse de el; ochii lui străluceau aprinși de gânduri pe care ea nu le putea citi. Harriet simți că parcă nu-l cunoaște. "David", rosti ea iute vrând să rupă vraja, dar el o trase mai aproape, iar mâna lui îi strânse brațul cu o forță, o hotărâre de care Harriet nu-l credea în stare. Strânsoarea îi spunea: Stai liniștită!

Rămaseră întinși pe pat până ce normalitatea se instală din nou și se simțiră capabili să se întoarcă unul spre altul și să-și dea obișnuitele sărutări pe care le schimbau în timpul zilei. Se ridicară, se îmbrăcară pe întuneric, căci casa încă nu era conectată la rețeaua de electricitate. Coborâră încet treptele casei pe care o luaseră în stăpânire atât de total, ajunseră în salonul mare, ieșiră în grădina plină de mister, pierdută în întuneric și totuși a lor.

— Ei, ia spune, rosti Harriet ușor amuzată când se urcară în mașina lui David pentru

a se întoarce la Londra, cum o să plătim pentru toate astea, dacă rămân gravidă?

Chiar așa, cum o să plătească? Într-adevăr, în seara aceea umedă, în dormitorul lor, Harriet rămase gravidă. Gândul la puținătatea veniturilor lor, la propria lor vulnerabilitate le prilejui destule momente nefericite. Căci în asemenea împrejurări, când resursele materiale sunt insuficiente, ai senzația că toată lumea te judecă: chiar și ei înșiși se vedeau ca pe niște ființe slabe și nechibzuite, lipsite de un reper ferm de care să se agate, în afară de convingerile lor neclintite, pe care alții le consideraseră tot timpul a fi greșite.

David nu ceruse niciodată bani de la tatăl său, care era un om înstărit, și nici de la mama sa vitregă; ei îi plățiseră studiile și aici se oprise totul. (La fel plățiseră și pentru Deborah, sora lui David; dar ea alesese modul de viață al tatălui ei, pe când David îl preferase pe cel al mamei, și așa se face că fratele și sora nu se întâlneau decât rareori, iar lui David i se părea că diferențele dintre ei se pot rezuma într-o singură frază: Deborah alesese modul de viață al celor bogați.) Nu voia să ceară bani nici acum. Părinții săi englezi — așa îi numea pe mama sa și pe soțul ei — aveau puțini bani, erau cadre universitare fără prea mari ambiții.

Într-o după-amiază, toți patru — David și Harriet, Molly, mama lui David, și Frederick — stăteau în marele salon, lângă scară, și contemplau noua împărăție. În partea destinată bucătăriei apăruse deja o masă foarte mare la care puteau sta lejer cincisprezece-douăzeci de persoane; mai erau și două-trei canapele mari și niște fotolii comode cumpărate la mâna a doua la o licitație. David și Harriet stăteau alături, simțindu-se mai excentrici ca oricând, și mult prea tineri față de perechea de oameni în vârstă care-i judeca. Molly și Frederick erau amândoi voinici, neîngrijiiți, cu mult păr alb, îmbrăcați în haine comode care vădeau un dispreț total față de modă. Semănau cu niște căpițe de fân cumsecade și nu se uitau unul la altul, ceea ce pentru David era un lucru grăitor.

— Bun, e-n regulă, spuneți ce-aveți de spus, zise David ironic, nemaiputând suporta tensiunea. O cuprinse cu brațul pe Harriet,

care era palidă și fără vlagă din pricina greturilor de dimineață și pentru că-și petrecuse toată săptămâna frecând podelele și spălând geamurile.

— V-ați propus să deschideți aici un hotel? întrebă Frederick cu precauție, hotărât să nu dea cuvintelor sale o notă critică.

— Câți copii aveți de gând să faceți? întrebă la rândul ei Molly și răs, dând astfel de înțeles că protestele n-au nici un rost.

— Mulți, răspunse David moale.

— Da, da, adăugă și Harriet.

Ea nu pricepea, în măsura în care o făcea David, cât de iritați erau acești părinți. Vrând, ca toți cei de seama lor, să pară neconvenționali, ei erau de fapt însăși întruchiparea convențiilor și dezaprobau orice formă de exagerare, de exces. Or, casa tocmai acest lucru era.

— Hai să vă scoatem în oraș la cină, spuse mama lui David, dacă este prin preajmă vreun hotel ca lumea.

În timpul mesei se discuta alte subiecte, dar la cafea Molly întrebă:

— Ți dai seama, fără îndoială, că va trebui să-i ceri ajutorul tatălui tău.

David se crispă, rănit, dar se văzu nevoit să privească adevărul în față: ceea ce conta era casa și viața pe care o vor trăi sub acoperișul ei. O viață care — și amândoi părinții înțelegeau acest lucru, judecând după expresia lui hotărâtă în care ei nu vedeau altceva decât îngâmfarea tinereții — avea să anuleze, să ștergă, să elimine toate cusururile vieților lor: a lui Molly și Frederick, dar și a lui James și Jessica, în egală măsură.

Când își luau rămas-bun în parcare hotelului, Frederick rosti:

— După părerea mea, amândoi sunteți cam smintiți. Mă rog, hai să zicem că nu gândiți cum trebuie.

— Da, adăugă Molly. Nu ați cântărit încă lucrurile în ansamblul lor. Copiii... Cine nu-i are nu știe cât ai de muncit cu ei.

David izbucni în râs, dar un râs al cărui subînțeles Molly îl cunoștea, căci nu era un lucru nou, și pe care îl acceptă tot printr-un zâmbet cu subînțeles.

— Tu n-ai înclinații materne, spuse David, nu fac parte din natura ta. Harriet are.

— La urma urmei, e viața voastră, răspunse Molly.

Îl sună pe James, primul ei soț, care era pe un iaht în apropiere de Isle of Wight, iar conversația se încheie cu îndemnul:

— Cred că ar fi bine să vii și să vezi cu ochii tăi.

— Bine, am să vin, promise el, asimilând în egală măsură și ceea ce spusese Molly și ceea ce rămăsese nerostit. Perceperea cu dificultate a nuanțelor pe care soția sa le lăsa neexprimate fusese motivul principal care-l făcuse să se despartă de ea fără regrete.

Nu mult după această discuție, David și Harriet trecură în revistă casa împreună cu părinții lui David – ceilalți părinți. De data aceasta nu discutau în casă. Jessica examinează clădirea din mijlocul peluzei pe care zăceau încă bucăți de lemn rămase din timpul iernii și al primăverii aspre. Găsea că e o reședință sumbră, detestabilă, ca și întreaga Anglie, de fapt. Era de aceeași vârstă cu Molly și arăta cu douăzeci de ani mai tânără, era zveltă, bronzată, iar pielea ei părea unsă cu loțiune de plajă chiar și atunci când nu era. Avea părul blond, strălucitor, tuns scurt și purta haine de culoare deschisă. Își înfipse în pământ tocurile pantofilor verzi și-și privi soțul.

James vizitase deja casa, iar acum spuse, așa cum se așteptase David:

— E o investiție bună.
— Da, răspunse David.
— Nu a fost supraevaluată. Probabil din pricină că, pentru majoritatea oamenilor, e prea mare. Înțeleg că raportul evaluatorului a fost făcut corect.

— Da.
— În cazul ăsta îmi asum responsabilitatea ipotecii. În cât timp o achitați integral?
— În treizeci de ani.
— Mai mult ca sigur că nu voi mai apuca ziua aceea. În fine, cadoul meu de nuntă nu a fost mare lucru.
— Va trebui să faci același lucru și pentru Deborah, spuse Jessica.
— Deja am făcut pentru Deborah mult mai mult decât pentru David, răspunse James. Și, oricum, ne putem permite să facem lucrul ăsta.

Ea răsă și ridică din umeri: banii erau, în cea mai mare măsură, ai ei. Această ușurință cu care era tratată problema banilor era foarte tipică vieții de familie a celor doi, iar David o cunoscuse și o respinsese categoric, preferând parcimonia căminului din Oxford, cu toate că nu folosisese niciodată acest cuvânt pentru a-l caracteriza. Extravagantă și prea ușoară – așa era viața celor bogați; numai că de-acum încolo avea să se simtă îndatorat față de cei doi.

— Și câți copii aveți de gând să faceți, dacă mi-e îngăduit să întreb? zise Jessica, arătând ca un papagal ce poposisse pe peluza udă.

— Mulți, răspunse David.
— Mulți, răspunse și Harriet.
— Fie la voi acolo, comentă Jessica, și cu aceste cuvinte ceilalți părinți ai lui David părăsiră grădina și apoi Anglia, cu un sentiment de ușurare.

Iar acum intră în scenă Dorothy, mama lui Harriet. Nici David, nici Harriet n-au gândit și n-au rostit cuvintele: "Oh, Doamne, să stai tot timpul cu mama, ce îngrozitor!", căci, dacă viața lor de familie va ajunge să arate așa cum o înfățișau ei, atunci însemna că Dorothy va trebui să vină și să o ajute pe Harriet în permanentă, spunând în același timp, în mod repetat că are și ea viața ei de care trebuie să-și vadă. Dorothy era văduvă, iar "viața ei" însemna în principal vizitarea fiicelor sale. Casa care aparținuse familiei se vânduse, iar ea avea acum un apartament nu prea grozav, dar nu era genul care să se plângă. După ce văzu casa cea nouă și-i intui potențialul, Dorothy fu mai tăcută decât de obicei timp de câteva zile. Nu-i fusese ușor să crească trei fete. Soțul ei fusese chimist, lucrase în industria chimică, nu avusese o leafă mică, dar niciodată nu se scăldaseră în bani. Știa cât se poate de bine care sunt costurile, de toate felurile, pe care le presupune o familie, chiar și una mică.

Se încumetă să facă unele comentarii pe tema asta într-o seară la cină. David, Harriet, Dorothy. David tocmai ajunsese acasă, destul de târziu: trenul avusese întârziere. Naveta nu era o treabă prea ușoară, ba chiar era destul de grea și nu numai pentru David, dar mai ales pentru el, căci îi lua două ore la dus și două la întors în fiecare zi. Aceasta era contribuția lui la împlinirea visului.

Bucătăria căpătase deja aspectul cuvenit: avea o masă mare, scaune grele de lemn în jurul ei – deocamdată doar patru, dar altele erau înșirate pe lângă pereți, așteptând oaspeții și pe cei încă nenăscuți. În vase de lut erau flori culese din grădină, unde vara adusese la viață o mulțime de trandafiri și crini. Luau o cină tipic englezească: budincă făcută de Dorothy; afară toamna își trimitea primele semne: frunzele ce pluteau în aer și loveau ușor geamurile din când în când, șuieratul vântului. Dar draperiile erau trase, draperii înflorate, groase, călduroase.

— Să știți că m-am tot gândit la voi, spuse Dorothy.

David lăsă lingura din mână, pregătit să asculte – ceea ce n-ar fi făcut niciodată nici pentru mama sa total ruptă de realitate, nici pentru tatăl său profund ancorat în realitate.

— Cred că nu e bine să vă repeziți cu capul înainte în atât de multe lucruri. Nu, nu, lăsați-mă să spun ce am de spus. Harriet are douăzeci și patru de ani... nici măcar n-a împlinit douăzeci și cinci. Tu, David, ai treizeci. Vă purtați amândoi de parcă vi se pare că, dacă nu apucați să le faceți acum pe toate, n-o să le mai faceți niciodată. Sau, ce să zic, asta este impresia pe care o am eu când vă aud vorbind.

David și Harriet ascultau: ochii lor se întâlneau, amândoi se încruntară îngândurați. Dorothy, această femeie voinică, sănătoasă, puternică, cu felul ei hotărât de a vorbi, nu putea fi ignorată; amândoi știau foarte bine ce i se cuvenea.

— Eu chiar așa și simt, spuse Harriet.
— Da, fata mea, știu. Te-am auzit ieri spunând că ai vrea să mai ai un copil imediat după ăsta. O să-ți pară rău, după părerea mea.

— E foarte probabil să pierd într-o zi totul, spuse David încăpățânat.

Enormitatea afirmației, care venea din străfundurile ființei lui, după cum știau foarte bine amândouă femeile, nu era în nici un fel diminuată de programele de știri care se difuzau la radio. Vestii rele soseau de pretutindeni, destul de amenințătoare, dar care erau o nimica toată în comparație cu ceea ce aveau să devină buletinele de știri în scurt timp.

— N-ar fi rău să vă mai gândiți, să vă gândiți bine de tot. Uneori mă înspăimântați. Nu-mi dau seama de ce.

— Poate ar fi trebuit să ne naștem în altă țară, comentă Harriet cu înversunare. Îți dai seama că în alte colțuri de lume a avea șase copii e ceva normal, faptul ăsta n-ar șoca pe nimeni. Acolo oamenilor nu li se dă sentimentul că sunt niște criminali.
— Noi, cei de-aici, din Europa, gândim anormal, adăugă David.

— Eu n-am de unde să știu dacă este sau nu așa, continuă Dorothy cu aceeași tenacitate ca și ei. Dar dacă ați avea șase, sau opt, sau zece copii și dacă v-ați afla în alt colț de lume, să zicem în Egipt sau în India sau în altă parte, atunci jumătate din ei ar muri, iar ceilalți n-ar primi nici un fel de educație. Voi vreți și una, și alta. Sigur, cei din aristocrație pot să se înmulțească precum iepurii, dar ei au bani pentru treaba asta. Și cei săraci fac mulți copii și jumătate din ei mor, lucru la care se și așteaptă. Dar cei ca noi, oamenii din clasa de mijloc, trebuie să fim foarte atenți câți copii aducem pe lume, ca să ne putem ocupa de ei. Am impresia că nu v-ați gândit la toate aspectele... nu, mă duc eu să fac cafeaua, voi mergeți și luați loc dincolo.

David și Harriet trecură prin arcada care

separa bucătăria de salon și se așezară pe o canapea, ținându-se de mână: el, un bărbat slab, cu un aer încăpățânat și cam tulburat, ea, o femeie aprinsă la față, enormă, cu mișcări greoaie. Harriet era în luna a opta și nu suportase ușor sarcina. Nu era nimic serios, dar suferise mult de grețuri, avusese indigestie, dormise prost și era nemulțumită de ea însăși. Amândoi se întrebau de ce i-o fi criticând lumea. Dorothy aduse cafeaua, o puse pe masă și spuse:

— Spăl eu vasele, nu, nu, tu stai acolo, și se duse înapoi la chiuvetă.

— Dar eu chiar așa simt, spuse Harriet amărâtă.

— Da.
— Trebuie să avem copii cât mai putem, adăugă Harriet.

Din bucătărie, Dorothy răspunse râzând:

— La începutul războiului oamenii spuneau că a face copii e un act iresponsabil, și totuși noi am avut copii.

— Exact ce spuneam și eu, zise David.
— Și i-am păstrat, spuse Dorothy.
— Oricum, situația mea e cât se poate de limpede, rost Harriet.

Primul copil, Luke, s-a născut în patul cel mare, mai mult cu ajutorul moașei, dar și doctorul Brett era de față. David și Dorothy au ținut-o de mâini. Firește, doctorul ar fi vrut ca Harriet să nască la spital. Ea a fost de neînduplecat; doctorul n-a fost deloc de acord cu ea.

S-a întâmplat într-o noapte rece, cu vânt, imediat după Crăciun. Era cald și plăcut în cameră. David a plâns. Dorothy a plâns. Harriet a râs și a plâns. Moașa și doctorul și-au luat un aer de victorie și de sărbătoare. Au băut șampanie, au turnat câteva picături și pe creștetul lui Luke. Era în 1966.

Luke n-a fost un copil dificil. Dormea liniștit în cămăruța de lângă dormitorul părinților și era alăptat de mama lui. Fericire! Când David pleca dimineața să ia trenul spre Londra, Harriet stătea în pat cu copilul la piept, bând ceaiul pe care i-l făcuse David. Când se apleca să-și ia rămas-bun, o săruta și mângâia capul băiețelului cu un gest posesiv, lacom, pe care Harriet îl înțelegea și îl îndrăgea, căci ea își dădea seama că nu asupra ei și a copilului își exercita el posesia, ci asupra fericirii. A ei și a lui.

La Paste dădură prima petrecere de familie. Dormitoarele fuseseră mobilate corespunzător, deși cam sumar, și în ele se instală surorile lui Harriet, Sarah și Angela, cu soții și copiii lor; și Dorothy, care era în elementul ei; și, pentru scurt timp, Molly cu Frederick, care mărturisise că se simt foarte bine, dar că viața de familie la asemenea proporții nu este pentru ei.

Cunoscătorii de finețe ai peisajului en-

glezesc își vor fi dat seama deja că, pe scara neoficială, dar de nezduncinat, a ierarhiei sociale englezești, Harriet se situa sub nivelul lui David. Lucrul acesta era remarcat, dar nu și comentat, cel puțin nu în vorbe, din prima clipă în care membrii familiei Lovatt și Burke se întâlneau cu cei din familia Walker. Pentru aceștia din urmă faptul că Frederick și Molly anunțară că nu vor rămâne decât două zile nu reprezenta o surpriză; și nu se răzgândiră nici când sosi James Lovatt. Asemeni multor soți și soții ajunși la divorț din pricina incompatibilității, Molly și James se bucurau să se revadă, atunci când știau că revederea va fi scurtă. De fapt, toată lumea se simțea bine și părerea că reședința își îndeplinea misiunea cu brio era unanimă. La masa din bucătărie, în jurul căreia se putea așeza ușor un mare număr de scaune, oaspeții zăboveau și după ce terminau de mâncat sau se refugiau aici între mese pentru o ceașcă de ceai sau cafea sau doar ca să stea de vorbă. Și să rădă... Ascultând râsetele, glasurile, murmurul discuțiilor, zvonul jocurilor de copii, Harriet și David, fie aflați în dormitorul lor, fie coborând de pe palier, se prindeau de mână, își zâmbeau și inspirau fericirea. Nu știa nimeni, nici măcar Dorothy – cu siguranță, nu Dorothy – că Harriet era gravidă din nou. Luke avea trei luni. O nouă sarcină era un lucru pe care nu și-l propuseseră decât peste un an. Și totuși se întâmplase. "Dormitorul ăsta este menit pentru procreere, pe cuvântul meu", spusese David râzând. Se simțeau vinovați într-un mod plăcut. Stăteau întinși în pat, ascultând gânguritul lui Luke și hotărâră să nu sufle o vorbă până ce nu vor pleca toți oaspeții.

Când Dorothy află vestea, rămase din nou fără grai, apoi spuse:

— În cazul ăsta, o să aveți nevoie de mine, nu?

Sigur că aveau. Sarcina, ca și cealaltă, era una normală, dar Harriet nu se simțea bine și se hotărî în sinea ei, fără a renunța la ideea de a avea șase copii (sau opt, sau zece), că va avea grijă să lase un interval mai mare între această sarcină și următoarea.

Erau doisprezece adulți și zece copii. Mai veneau și vecini, invitați și ei, dar sentimentul solidarității de familie îi excludea. Iar Harriet și David radiau de fericire văzând că ei, prin încăpățânarea lor, prin tot ceea ce alții criticaseră și ironizaseră, înfăptuiseră acest miracol: reușiseră să-i adune laolaltă pe toți acești oameni și să-i facă să se simtă bine împreună.

Fragment din romanul *Al cincilea copil*, în curs de apariție la Editura Polirom

Traducere din limba engleză de ANCA-GABRIELA SÎRBU

O PASĂRE PE SÎRMĂ

IOANA NICOLAIE

16

Three Stars avea copertinele roșii și geamuri perfect lustruite. Ușa dădea spre bulevard, puștii ieșiți din parc își aranjau frizurile-n ea. Sabina și Eman nu îndrăzniseră să-i treacă pragul pînă-n după-amiaza aceea.

- E un *fast-food* lucios ca un ac de cravată, a zis atunci ea. E pentru inși plini de bani...

Și-atunci ce să caute înăuntru? Prin sticlă vedeau uniforme fetelor care serveau. În galantar ghiceau mormanele de pui la rotisor. Dintr-o palmă cu inel de aur ieșea un fel de afiș: "Angajăm fete tinere și prezentabile pe post de vânzătoare. Limita de vîrstă: treizeci de ani."

Era începutul verii, și Sabina își dăduse ultimul examen. Fusesse ceva mai ușor, cu estetica basmului și antropologia culturală, cu obiceiurile de nuntă și marele cîntec de înmormîntare. Terminase tîrziu, aproape pe seară, și aerul fierbinte i se lipea de tricou. Se simțea grozav de obosită. Voia să ajungă acasă ca să doarmă o lună-ntrăagă. Dar, în loc să coboare la Universitate, la metrou, îi propuse lui Eman să meargă pe jos, pe bulevard, cît mai mult cu puțință. Avea să-i facă bine, era sigură. Trecură de Cișmigiu, fără să intre în parc. Bărcile se ciocneau pe lac la-nfîmpleare.

Terminase bine anul, reușise să-și păstreze și bursa. Se simțea dintr-o dată mai mare. Eman era în formă, bronzat, gata să-i explice cum e cu telefoanele mobile. În Franța le folosea deja toată lumea, pe cînd în țara asta primitivă nici nu se știa că există!

- Poți vorbi cu ele pe-o distanță de cîteva sute de metri. Depinzi de-o centrală, dar de fapt poți suna unde ai chef. Îți dai seama?

Avea și el un mobil. Dar aici nu-i folosea la nimic. Îl ține acasă în camera lui cu microscop.

Eman o opri ca să-i arate niște adidași de firmă. Într-un butic, chiar dedesubtul reclamei cu *Three Stars*. Sabina n-apucă să-i vadă, fiindcă începuse să citească anunțul de angajare.

- Știi, Eman, aș putea încerca aici...

- N-ar fi rău, doar să te primească...

Ajunseseră la fundul sacului în ultima lună. Nici unul n-avea să meargă peste vară acasă. Erau la zi cu chiria, cu cheltuielile obligatorii. Dar o dată, în piață, printre cireșe, roșii, caise și praz, Sabina se oprise la o tarabă cu mere. Luase doar unul. Ezitase o clipă. Se rușinase totuși să dea numai atît la cîntar, așa că-l pusese la loc.

Un nor dintre cei transparentți de departe veni cu bobîrnace spre ea. Și-o însoți pînă în garsonieră. Abia îl opri ușa cu yala schimbată. Înăuntru, Eman își inventaria colecția de numismat. Bănuții din Argentina, monedele din Asia. Un taler de-argint, niște lire și zloți. Se gîndea să-i vîndă, să mai facă rost de parale.

- Aș vrea să mă angajez aici. Cu cine trebuie să vorbesc? Întrebă Sabina învăluită de miresmele de la *Three Stars*. Din tavanul fals lumina picura cu striatii. O fată atrăgătoare, cu șapcă roșie, ștergea de zor vitrina cu o cîrpă.

- Acum e tîrziu, nu știu dacă mai este patronul. Nabil! Nabil! Vezi că a mai venit o domnișoară!

Nabil apărură de după ușa din spate. Era un bărbat tînăr. Părea nebărbierit din cauza nuanței închise a pielii. Avea ochi scilpitori și gene de fată.

- Pune întrebarea la mine. Eu răspund tot. Asta magazin aproape al meu.

- Am văzut anunțul de-afară. Aș vrea să lucrez ca vânzătoare.

- Pot șeful întreba. Vino după mine!

Sabina se întoarse spre Eman, rugîndu-l s-o aștepte afară. Să nu le-ncurce pe cliente... Să nu-l întrebe vreo fată cu șapcă ce să-i pună în pungă. N-ar fi reușit să-și cumpere nici măcar o înghețată.

Nabil o conduse spre încăperea din spate. Lambriuri lăcuite încadrau ușa masivă, din piele. În tabloul cu piramidele, din stînga, se reflectau vânzătoarele. Zimbeau fortat, știind că supraveghetorul Nabil va apăsa clanța din nou. În biroul luxos, nu de mult, fuseseră angajate și ele. Ca să intri, îți trebuia curaj și respect. Nu știai niciodată în ce dispoziție e patronul.

Nabil i-a zis doar *așteaptă*, strecurîndu-se precaut înăuntru.

- Vino, domnul primește acum! a chemat-o după nici un minut.

Sabina trecu pragul, de parcă ar fi pășit pe nisipuri mișcătoare. În vârtejul brusc al deșertului văzu biroul uriaș al patronului. Ca de chihlimbar. Așezat cu spatele, la birou se afla însuși patronul. N-avea de ce să se întoarcă spre ea. Îl preocupau ochelarii cu rame de aur. Și parcă se mai îngrășase din iarnă. Iar începutul de chelie...

- Ce vrea fata la mine? Întrebă plictisit.

- Bună ziua! Am văzut anunțul de pe geam. Aș putea lucra aici?

- Da, da! Nabil dă uniforma la tine. Cere la el!

- Scuzați-mă, dar salariul...

- Nabil spune ție. O dată pe lună. Dacă nu e puturoasă și muncește bine.

- Și cînd încep?

- Nabil, mîine vine fata asta!

Patronul dădu nerăbdător din mîini. Îl sîcîiau ca niște muște. Să iasă o dată afară, că spune la ea Nabil!

- Fetele la România e leneșe. Nu place munca! îi zise, după aceea, Nabil.

- Și dacă pleacă, nu primește nimic. Să știe la mine... Cum cheamă?

- Sabina.

- Dimineața, la șapte. Costum pînă atunci... Așteaptam aici!

Sabina rămase pe loc. O doamnă elegantă cumpăra ceva la patiserie. Un bărbat în veston ceruse pentru prietena lui cappuccino. Vânzătoarele aveau zîmbete amestecate. Și fard pe pleoape și, cea de la casă, părul blond platinat... Mirosea a pui și-a vanilie. O tavă cu merdenele poposi pe-un pervaz. Degete manichiurate aranjă puful de brînză dulce și cocă în galantar. Niște ochi albaștri scăpărăra peste tejghea scînteii de rimel.

- E toate lucruri aici, a zis Nabil. Ghicit eu măsura ta.

Și i-a pus în brațe punga cu uniforma roșie pe care, din ziua următoare, avea s-o îmbrace.

Ghicit foarte bine, Nabil, surîse Sabina cînd, ajunsă în garsonieră, își probă noul costum. Fusta, mulată, era cu cîteva degete mai sus de genunchi. Își puse singura ei pereche de sandale și-apoi cămașa stacojie, cu guler tare. Dacă n-ar fi trebuit să-și strîngă părul și să-l ascundă sub șapcă, ar fi fost chiar elegantă. Se mișcă puțin în fața ferestrei pe care-o folosea drept oglindă.

- Pari mai mare așa. Cum să zic, mai matură... zise Eman.

În cea dintîi dimineață a lunii în care și-ar fi dorit doar să doarmă, se trezi la șase. În garsonieră era zăpușeală. Se mișcă fără zgomot, încercînd să nu-l deranjeze pe Eman.

Ieși fără ca el să o simtă. Aerul mirosea chimic de la fabricile din apropiere. Soarele apărură brusc de după un bloc, și umbra fetei se alungi îndărăt. Era liniște afară. Pînă la metrou se bucură de puțină răcoare a zilelor de vară bucureștene. Betoanele aveau să se-ncingă treptat, iar spre seară tocurile ei aveau să lase urme în pavaj. În timpul nopții, căldura transpira în fiecare apartament locuit. Acum însă era bine.

La Unirii trecu prin pasaj ca să schimbe metroul. Doar cîteva chioșcuri erau deschise. Lădițele cu covrigi calzi miroseau a mac. Încă nu-i amintea de nimic. În vagonul în care se urcă văzu o pereche, studenți probabil, care se duceau la gară. Aveau rucsace burdușite și încălțări ușoare. Sabina nu se întrebă dacă merg la munte sau au bilete la mare. Cînd coborî, la Izvor, atinse, în trecere, eșarfa mătăsoasă a fetei.

Ajunse la *Three Stars* la șapte fără patru minute. Fetele îl așteptau pe Nabil lîngă ușă. Îmbrăcate așa, în haine de stradă, nu păreau să aibă nimic în comun. Fardul le dădea unora înfățișări dulci, de păpuși. Cea mai vîrstnică nu trecuse probabil de douăzeci și cinci de ani. *Aici nu primește decît fata frumoasă!* le făcu cu ochiul Nabil. *Fata muncește și place la client!*

- Cum cheamă la tine? Că uitat! îi spuse Nabil în timp ce deschidea cele trei lacăte.

- Sabina.

- Nu auzit nume așa! Nici la Romania, nici la țara mea... Acum merge și tu la schimbat. Colegă la tine aicea. Face ce face ea!

Nabil avea dinți albi ca-n reclame. Părea mai degrabă prieten cu fetele. Le însoți și el, ultimul din șir, la *vestiar*. Adică-ntr-un subsol întunecat, cu ziduri jupuite și țevi bolborositoare. Ajungeai acolo coborînd o scară murdară. Sabina, cel puțin în acea primă zi, se feri să se sprijine de balustradă. În fața ei tăcea Ana, cea care avea să-i fie colegă, iar în spate, blonda platinată de la casă. De nicăieri, mai apăruseră doi băieți, care-l însoțiră pe Nabil la *cabinele* lor. Vestiarul fetelor era, de fapt, o înșăilare din bucăți de placaj. Fiecare *cabină* avea întregă doar partea din față. În lateral atîrnau niște paravane din pînză de sac. Se orientă spre cele care nu erau ocupate și începu, ca și restul fetelor, să se dezbrace. În partea de jos, își vedeau unele altora picioarele. Și, pentru că mai dispăruseră lucruri, Ana o sfătuia sa-și încuie hainele în noptieră. Și să ia neapărat cheia la ea.

- În partea cealaltă a beciului se tranșează puii pe care, apoi, îi vindem noi, i-a spus

Ana. Sunt doi băieți care se ocupă de asta. O să-i vezi, unu-i de gașcă, celălalt e cam tăcut...

Ieșiră din subsol în uniforme, elegante, atent aranjate. Ana avea ochii neverosimil de albaștri. Se ocupa de patiserie, sucuri, cafea, înghețată.

- De fapt, deschidem la opt. Acum vine șmotrul. Adică spălăm totul, frecăm pervazele, ștergem geamurile. Tu o să vinzi aici, cu mîine. O să-nveți repede. Pînă mîine le știi. Mai greu e să faci cappuccino, dar o să vezi ce și cum. Nabil e cu ochii pe noi, ai grijă... Și schimbul nostru ține pînă la patru.

- Fetele la Romania numai fața frumoasă! Munca nu place la ele!

Sabina își începu munca aducînd găleți cu apă. Acum, în prima zi, avea să dea cu mopul... Și-avea s-o ajute pe Ana la lustruirea tejghelei și-a galantarului. Trebuia șters totul cu grijă, să nu rămînă urme, să strălucească.

- Nu ne-amestecăm cu fripturile, șaorma, salatele. Teritoriul nostru e de aici pînă aici. Dacă văd aștia nereguli, încep să urle la tine.

- O să vinzi polonezi, merdenele, croissanturi, palmieri și tîrtăcuțe. Uite, au apărut și patiserere! Fetele astea lucrează în spate. Prin ferestruică, vezi tot ce fac. Pe pervazul ăsta scot tăvile pline. Noi trebuie să așezăm apoi totul în vitrină. Iar clienții o să-și aleagă... Din fericire, toate se vînd cu un singur preț.

Și mai aveau înghețata în grijă. Nu numai pe cea de la aparat, ci și caserolele din față. Le primeau dimineața, verde fistic, gălbui ananas, roșu-căpsună, maro de la alune; ciocolată, banană și cocos, piersici, cireșe. Nici Ana nu le gustase pe toate. Punea cupele-n pahare de plastic și, deasupra, adăuga o creastă de frișcă.

Sucul tot ele îl vindeau. Pe cel natural, din niște recipiente de sticlă. Coca, Mirinda, Fanta sau Pepsi, din aparate lucioase, cu poze. Espresso se făcea ușor, să știe doar butoanele pe care s-apese. Și cum să pună cafeaua, și cît anume să ia. La cappuccino era mai complicat. O s-o învețe să facă spuma de lapte. Și-apoi, în loc de frișcă, să completeze cu înghețată de la aparat. Nabil o învățase. Credea că are gustul mai bun. Acum toate erau lună și aranjate. Apa se zvîntase jos, pe ciment, clienții intrau și ieșeau.

- Sabina, ce face, stă? Dacă client nu e, cu cîrpa frecat. Lenea nu bună.

Nabil trecea încoace și-ncolo, avea grijă de ele, era mereu cu ochii-n patru.

AVANPREMIERĂ

- Așa e aici, n-ai voie să te odihnești o clipă. Dacă ai terminat de servit, începi să ștergi, să aranjezi ceva. Secretul e să nu să te oprești. Doar când mergi la closet nu vin cu tine. Dar Nabil nu e rău, doar gura-i de el. Al dracului e altul, care-l completează la schimb. Unul blond, n-ai zice că-i arab... Nu știe românește o boabă. E rău când nimerim în tură cu el. Dă fetele afară pe cont propriu. E prieten sau văr cu patronul. Dacă nu-i convine ceva, dacă i se pare că n-ai împăturit bine șervețelul, aia ești!

Sabina începu să învețe: palmieri, tărtăcuțe, afita și-afita la cafea sau la cola, înghețata să fie ca o minge de ping-pong mai mică... Nuca de pe polonezi se risipea în pungi de hîrtie. Clienții aveau un aer preocupat cînd cumpărau. Abia zilele următoare Sabina avea să înțeleagă că se simțeau superiori. Nu oricine își permitea să intre în *Three Stars*. Fetele zîmbeau, profesional, la fiecare comandă. Trei merdenele, două croissanturi, patru palmieri pentru niște doamne care lucrau la niște birouri din apropiere. O cupă de înghețată pentru o studentă cu adidași de firmă. O frunte transpirată ștearsă la răstimpuri cu mîna.

Sabina se străduia să învețe, să fie rapidă, să manevreze cu pahare și prețuri. Dar n-avea să rămînă acolo prea mult, îi prezise Ana. Nimeni nu rămîne, ea era printre cele mai vechi. Lucra de o jumătate de an. Mama fusese disponibilizată de la un atelier de croitorie, iar tatăl nu cîștiga mai nimic. Avea un frate la facultate. Voia să-i ajute... Dar salariul de-aici era o nimica toată. Dacă ar găsi ceva convenabil, ar pleca imediat. Însă erau atît de puține locuri de muncă. Cu fabricile și uzinele închise, cu tot șomajul din oraș... De fapt, fetele nu rămîneau în acel loc. Rezistau o săptămînă sau două. Zelul se sfîrșea foarte repede. Ea suportase, după un timp se și obișnuise. Îi crescuseră puțin și salariul. Banii aveau să-i primească în ultima săptămînă din lună. Li se dădeau în mînă, fără ca vreuna din ele să știe cît o să ia.

- De fapt, e o afacere să ne dea afară, nu? șopti Sabina. Fetele care pleacă nu primesc nici un fel de salariu. Bănuiesc că sînt mereu cîteva care lucrează degeaba.

Da, chiar așa. Dar să fie atentă, să-și păstreze surîsul pe față. Să fie amabilă, prietenoasă. Și blonda de la casă era veterană. Dar serviciul ei era mai ușor. Stătea pe scaun, lua bani, da bani... De fapt, era o fată de treabă. În schimbul de seară, era ultima care ajungea acasă: stătea undeva prin Chitila. Terminau la douăsprezece programul și-apoi le duceau ei cu mașina. Aia în care transportau și carnea sau puii. Își sfîrșeau ziua mirosind a piele opărită. Avea să vadă și Sabina săptămîna viitoare cum e.

La *Three Stars* angajatele săreau peste prînz. Nu era prevăzută vreo pauză. *Degeaba-ți aduci pachetul de-acasă*, îi zise Ana, *că nu ai cînd să te bucuri de el*. L-ar fi putut mîncă în cinci minute, la baie. Dar, dacă ar fi lipsit mai mult de atît, i s-ar fi făcut observație. Un croissant da, era voie, puteau să și-l cumpere. Însă tot la toaletă-l mîncău. Și, la banii lor amărîți, preferau să rabde de foame. *De altfel, te obișnuiești destul de ușor*. Ea, de pildă, ajunsese să mănînce o dată pe zi. Și nu slăbise mai mult de-un kilogram în toată perioada. Doar stomacul începuse s-o cam sîcîie.

Cu puțin înainte de ieșirea din schimb, Sabina devenise o angajată. Învățase prețurile, își știa atribuțiile. *Fetele la Romania nu foarte serioase. Rău, rău învățate!* îl mai auzise bodogănind pe Nabil. Restul fetelor îi alunecaseră mecanic pe dinainte. Abia îi învăța uneia numele că, la două-trei zile, ea și pleca. De bunăvoie sau dată, pur și simplu, afară.

În acea primă zi fusese de fapt mai ușor. Patronul nu venise, așa că lucraseră mai relaxat. Doar Sabina nu-și dăduse seama. La finele programului își părea ea însăși o patiserie. În care mirosea vanilat. Avea să treacă o săptămînă pînă să se întoarcă-n ea însăși. Pînă să deprindă mișcările zilei și să înghesuie orele de serviciu într-un fel de rulouri. Nu-i mai era atît de greu. Tălpile-i amorteau, însă pe astea le putea sări la socoteală.

(...)

Clienții de duminică erau altfel decît cei de marți sau de joi... Femeile aveau rochii ușoare, bărbați în costume albe luau torturi de înghețată. Palmele Sabinei erau parcă schimbate și ele. Nu obosiseră, doar că începeau să tînjească după vara din parc. Întîi cu uscăciunea de piele, apoi c-un fel de încrîncenare. Se mișcau experte-ntre prețuri, apăsau butoane, puneau capace peste pahare... Spre seară, cînd forfota se domolea, începeau să facă cornete. Primeau coca prin ferestruică.

- O decupăm și-o punem în formă... E ca un fel de termo-plonjor. Se-nfierbîntă într-atîta, încît aluatul se coace. Și, uite, cornetul e gata!

Seara, cînd munca se sfîrșea, scoteau aparatul de înghețată din priză. Turnau conținutul într-o găleată și-l coborau cu ele în beci. Abia dacă-l acopereau, cu o folie sau cu un capac mai mare, de plastic. A doua zi lichidul își relua locul în aparat... Primele cornete vîndute erau de obicei semi-înghețate. Din fericire, nimeni nu se plîngea. Unii oameni păseau aproape pe vîrfuri pe pardoseala continuu spălată. Dădeau comanda și erau, puteai pune pariu, fericiți. Cu sucu-ăla și-o merdena căpătau dintr-o dată importanța rîvnită. Alții se mai stropseau la vînzătoare. Așa fusese și-n seara aceea, cu actrița. O știau toți dintr-o reclamă, de la televizor. Era trecut de unsprezece cînd intră în *Three Stars*. Merse, fără să privească în stînga și-n dreapta, direct la puii prăjiți. Fata de-acolo, de curînd angajată, tremură de emoție. Era, pasă-mi-te, o mare onoare... Se repezi să-i pună pieptul prăjit la pachet...

- Dar s-a răcit! se indignă actrița. Eu nu mănînc porcării! Se poate vorbi cu patronul?

- Nu, iertare la domnișoara, noaptea nu e patronul. Putem la dumneavoastră pregăti alta...

Dar actrița, înfuriată, ieși val-vîrtej. Un parfum tare rămase îndărătul ușii trîntite.

- Nu este de vină fata, o încurajă pe vînzătoare Nabil. Curve multe la Romania! Vede pe ele cu ce s-ocupă!

Știuse asta de cînd nimerise aici... De cînd părăsise piramidele, deșertul, palmierii. În Egipt, pe pietrele încinse se coceau lipii.

- Nisip roșu, la țara mea! Aici nu cald, dar fetele mult dezbrăcate. Fără rușine la ele... În Egipt nu așa. Surorile lui toate cu minte. Capul nu vede de feregea. Străinii nu vede la față verișoarele lui. Credința mare acolo. La Romania curve în fiecare casă, Nabil vedea bine la ele... Aici numai dezmaț și lene. Pînă întoarce, Nabil răspunde la tot. Nu dă fata afară. Nabil deloc rău, înțelege. Dar văr la patron e puternic. El știe tot. El director la ei acolo.

18

În a doua parte a verii *Three Stars*, înainte de sosirea patronului, Sabina află că Nabil era înșurat.

- Fetele la Romania curve și rele! Nu dau mîncare la tine! zisese supraveghetorul o dată. Era nemulțumit, agitat. Noaptea fusese furtună și el dormise pe coridor.

- Nabil stă undeva spre Mogoșoaia, aproape la țară, le zise casiera blondă la sfîrșitul programului. Nenorocitul e și înșurat.

Cu fată specială la Romania..., ce mai! O tipă care a lucrat o vreme aici. Una roșcată și plină de draci...

- Fuma, frate, cîte trei țigări la ieșirea din schimb. Fără tutun nu putea. Zicea că de-aia n-o să facă purici pe-aici. Că din zece-n zece minute voia să meargă la baie. Și de-aia se luase și de Nabil. La ochii ei dulci, prostul nu mai crîcnea. O ajuta să vîndă șaorma, vedea de toate cît gagică fuma. Umbla vorba și că-i dă un salariu mai mare. Iar seara se gudura ca un cățel. Rămîneau ultimii-n mașina de pui. După o vreme au început să meargă în aceeași direcție. Dar, într-o zi, tipa n-a mai venit la lucru. Cică-și găsisese bărbat cu dare de mînă. M-am prins eu repede cine-i bărbatul. Că doar coboram ultima din mașina de pui. Și vedeam unde înnoptează Nabil. Amăritul de el!

- Adică i-a dăruit o credincioasă lui Alah? zise Sabina.

- Nici pomeneală... E foarte tare gagică. Purta tot blugi negri mulați... Își vopsea părul mai abitir ca înainte. Mai trecuse pe la *Three Stars* o singură dată. Se uitase de sus la fete, pe cele mai multe nici nu le mai cunoștea. Ceruse înghețată și, în timp ce plătea, îi arătase verigheta. De ce-ar mai fi lucrat, dacă avea fraier acasă? Acum își turna cafeleuța-n ceșcuță, mai făcea curat, dar nu mult, să nu obosească... Și fuma alte țigări, mai subțiri și mai scumpe.

- Curvele de la Romania nu primesc în casă bărbat... Iau portofelul la el și îl împarte cu mama, zicea Nabil cu năduf.

Trecea pe lîngă Sabina, cu găleata de ulei înnegrit. Îl scosese de la cartofi dimineată și uitase să-l ducă în spate. Mirosea a ars, trebuia aruncat la closet.

- Eu săturat viață ca animalu! (...)

Se făcuse august și patronul încă nu venise. Sabina hotărîse să plece de la *Three Stars* după următorul salariu. Rezistase aproape trei luni. Tot ce cîștigase mersese-n chirie și-n legumele ieftine, de vară. La finele lui septembrie aveau să se mute neapărat în cămin. Altfel n-ar mai fi făcut față. (...)

- Eu chiar săturat, se pomeni murmurînd o dată Sabina. Vara trecea încă la cîțiva pași distanță de ea.

- La Romania viitor ca o șaorma strică. Taie la el, aruncă la coș. Miez,

poate, e mai bun.

Se apropia finele lunii și Sabina se aștepta la orice, dar nu să fie dată afară. Vărul patronului, cel mereu acru, ieșea deseori din birou. Le privea, pe rînd, cu asprime. Trecea printre clienți, oprindu-se brusc la pizza, la sucuri, la cartofi sau la înghețată. Vînzătoarele începeau imperceptibil să tremure. Mîinile împachetau mai greu, cleștele de înghețată nu se mai umplea cu mingi perfect rotunjite. Vărul rămînea cîte-un minut nemișcat și apoi, fără o vorbă, își relua patrularea. Glasul i-l auziseră doar de cîteva ori: cînd îi ceruse uneia să plece, cînd venise cu cei trei copii să le cumpere tortul cel mai frumos, și cînd îi ceruse încă uneia să plece...

Sabinei, de obicei, nu-i era teamă. Își făcea treaba, zîmbind în stînga și-n dreapta, se arăta săritoare. Cu o zi înaintea primirii salariului, se pomeni la tejghea cu un client de care avea să-și aducă aminte. Între două vîrste, gen om de afaceri.

- Un cappuccino, vă rog.

Sabina începu să-l prepare. Din espresso luă cafeaua, turnă laptele și-apoi făcu spuma. La sfîrșit adăugă, cum făcuse mereu, creasta de înghețată. Clientul îi urmări fiecare mișcare:

- Ți-am spus frișcă, domnișoară, nu înghețată! Așa știi tu să faci cappuccino?! Cappuccino se face numai cu *frișcă*!

Sabina, roșie ca racul, începu să se scuze.

- Știi, ni s-a terminat frișca. Iar varianta asta...

- Care variantă? Ce variantă vizezi, domnișoară? Vreau să vorbesc chiar acum cu patronul!

Nabil încercă să intervină, dar fără folos. Fu nevoit să-l cheme pe vărul patronului. Acesta-și ceru, umil, scuze. Era o greșeală, n-o să se mai repete. Era din cauza proastei de vînzătoare, că fetele astea nu sînt în stare să bage nimic la cap! Apoi, întors către ea: domnișoara de mîine poate rămîne acasă. La *Three Stars* nu lucrează oricine. *Three Stars* are prestigiu, ține la calitate... Nabil nu fu nevoit să traducă, vărul patronului o rupea între timp pe românește.

Fragment din romanul
O pasăre pe sârmă,
în curs de apariție la Editura Polirom

ULTIMA VARĂ

MARIE-JEANNE JUTEA BĂDESCU

Stau în iarbă. Deasupra mea, merele. Rotunde, mari, verzi, uriașe. Dedesubt, pământul. Cald, uscat. Miroase a fân proaspăt cosit. Văd printre frunzele mii, cerul. Aud cocoșul, găinile, câinii. Sunt goală, mă vaiet, gem îndelung. Astăzi, ziua cea mai grea. Itu mort, îngropat, pentru totdeauna. Rudele la masa sub tei, mănâncă, feluri după feluri. Marta printre ei, vie, mă caută, mă strigă.

Plâng îndelung, suspin, mă sufoc. Soarele îmi încălzește umerii, brațele, mijlocul, coapsele, gleznele, bretonul, nasul, obrazii, ceafa, urechile.

— Mă bronzez, îi răspund Martei, stau la plajă, lasă-mă.

Noroc cu dâmbul din fața fântânii, altfel toți m-ar fi privit cu nedumerire.

— Mort, mort, mort. Repet ca să înțeleg, să-mi intre odată în cap, să nu mai uit niciodată. Îmi ciupesc mâinile, picioarele, obrazii, sunt amorțiti. Plâng neîntrerupt, până la capăt, până la sfârșit. Adorm.

Peste curte, noaptea. Peste scaunul lui Itu, rămas stingher afară, după pomană, luna, bate cu putere, luminează. Las totul acolo. Urc treptele din lemn, din spatele casei, intru pe coridorul larg și lung cu mesele de la priveghi și de la pomană. Trec printre ele, încui ușa principală, las lumina aprinsă și intru în dormitor să adorm lângă Marta. De-acum lucrurile vor lua o altă întorsătură. Nimic nu va mai putea rămâne așa cum a fost. Noi ne vom face valizele și vom pleca în curând. Altundeva.

Mă-ntind, lungă, în pat. În așternutul apretat. Salteaua umplută cu ierburi, perna moale, plapuma din lână, toate mă încălzesc, mi-e foarte cald. Icoana lui Christos deasupra capului meu, cea a Fecioarei deasupra Martei sau viceversa, nu mai știu. Suspin, Marta ațipită, suspină și ea. Nu mi-e teamă de nimic, doar că-ncepe să-mi fie dor. De Itu, de soră-mea, Axintia, de neamuri, de unchi, mătuși, de verișori. De Iubit, visez că vine. Sforăi brusc, de atâta nesomn. În stradă, în grădină, cântă greierii. O grămadă de ei cântă de zor. Eu mă topesc de durere, mă preling peste așternuturile bine mirositoare. Itu e mort, stă sub pământ de o zi. Noi, înmărmurite, ne răscum în pat, când pe o parte, când pe cealaltă. Ne prefacem. Aud răsuflarea Martei. Sub dușumea un greier rătăcit cântă asurzitor. Marta îmi șoptește să-l las în pace, s-o fi rătăcit și el, nu de altceva...mă zbucium, mă rostogolesc mereu, între Marta și podea. Într-un târziu, spre dimineață adorm cu luna în fereastră. Cu Iubitul în minte.

Ne sărutăm întinși în iarbă. De jur împrejur, furnici, sute îmi umblă pe mâini, pe picioare. Am nimerit un mușuroi mare, uriaș. Trupurile noastre, tandre și timide. Abia că se ating. Doar buzele, se lipesc unele de celelalte, apăsate, scurt. Primul sărut. Leșinăm.

Marta mă strigă, nu cumva să..., să ce, o întreb, aproape paralizată de rușine, să vă așezați în mușuroi, s-ar putea să vă mănânce furnicile, are să vă curgă sânge din mâini și din picioare, păziți-vă de furnicile cu aripi și de mușuroaiele lor, să nu cumva să... să ce, să ce, să ce...

...ne sărutăm din nou și mai apăsate,

și mai scurt. A doua oară. Ne-mbujorăm amândoi, nu mai leșinăm. Pe deasupra noastră trec norii, păsările, amiaza. Soarele arde nemilos. M-am întors nu de multe minute din apartamentul nostru din beton armat, și voi rămâne cu Marta toată vara, până la plecarea definitivă, eu, Marta și uneori Iubitul, câteva ore pe zi, în grădină, în iarbă, sub meri. Lângă lanul cu porumb. Dar în absența lui Itu, de acum doar cu Marta alături de noi. El s-a mutat mai în sus, la biserică, în cimitir. Pământul galben, lutos, movilă ridicată, peste trupul stins, crucea de lemn, provizorie...

Purtăm amândoi pantaloni scurți și maieuri. Suntem desculți. Ne atingem ușor, ca din întâmplare, călcăiele. Izbucnim în răs. Râsul nostru acoperă tăcerea, prea multa tăcere din jur. Avem călcăiele roz, nebătătorite, neumbrate. Și genunchi frumoși, rotunzi. Tineri, ne observăm trupurile. Sunt ale noastre, ne aparțin. Ce vom ști să facem cu ele....

Pe Itu or să-l mănânce viermii pământului. Îl vor devora. Vor rămâne din el doar oasele, cu ADN-ul înscris în femur, în tibie, în peroneu. În craniu, în stern, în coaste, în falange. Și ochii au să-i fie mâncați, și nasul, și buzele. Și lobul urechii. Și limba din gură, doar dinții falși vor rămâne măturie, alături de întregul schelet, în rest vor putrezi cu toatele. În timp. Se vor da pământului. Nimănu-i nu-i este îngăduit altfel. Nici lui. Putred, putred, putred.

Al treilea sărut din ziua aceea a fost mistuitor. Eram ca beți. Eu și Iubitul. Beți de emoție, beți de dragoste, beți de sărutări. Trei, doar trei sărutări. De trei ori apăsate. Scurt. Apoi, în după amiezile ce vor veni ne vom săruta, pe frunte, pe tâmpile, pe ochi și de la capăt. Doar amintirea carului cu boi, care l-a dus pe Itu până la groapă, nu ne dădea pace. Și bocetul surd al mulțimii. Era adunat acolo tot ținutul. Marta prima în urma carului, noi ceilalți, cu toții, alături de ea. Itu maiestuos, sever și mort, în sicriu. Ultimul lui drum, primul de acest fel pentru familie, pentru mine. La fiecare poartă se citea o evanghelie. La cimitir am ajuns oboșiți, însetați, plânși. Mergeam greu, picioarele noastre erau ca de plumb. Ochii noștri roșii, umflați, abia că mai zăream câte ceva cu ei. Brațele amorțite. Stomacul supt, gol, chircit.

Aduși de spate cu toții, asistăm neputincioși la punerea în mormânt. Pământul galben, lacom, înghite parte cu parte din Itu. Bulgării grei au început să cadă, rostogolindu-se, unul după altul, peste sicriu. Până nu s-a mai văzut nimic, și până nu s-a mai auzit nimic. Au încetat toate. Movila de lut era de acum adăpost pentru trupul lui. Trupurile noastre mai erau încă vii. Lor, trupurilor le era foame, le era sete. Voiau să mănânce, voiau să bea, să doarmă.

Al meu voia să înțeleagă. Voia să înțeleagă tot. De la a la z. Mai cu seamă ce e cu iubirea. Ce-i aceea, și de ce, dar mai ales ce e cu moartea, de ce a murit Itu, de ce el, de ce nu altul, de ce nu eu. De data asta Itu, mi-a răspuns Marta fără să o întreb, lui i-a sosit ceasul, ție mai încolo, într-altă zi, și la altă oră, clopotele azi s-au tras la

biserică pentru el.

Bat clopotele toate. Bat cu putere. Asurzor. Mie-mi place cântecul lor, dangătul din adâncuri. Mă-nvăluie, mă ridică la cer. În cer mă preumblu de mână cu iubitul, degetele noastre s-au atins și-au rămas încheștate de iubire. Nimic n-ar mai putea să ne despartă, nici vântul, nici ninsoarea, nici fulgerele, nici trăznetele. Curcubeul ne-nconjoară, ne ține-nfășurați în culorile lui. Noi și îngerii. Plutim, dintr-o zare într-alta, de la răsărit la asfințit și de la miazăzi la miază-noapte. Desenăm astfel pe cer o cruce. Brăzdăm cerul cu crucea aceasta, a zborului nostru încheștat. Ne-o asumăm inconștienți, nu știm ce conține, nici n-avem habar că ea există. O vedem doar pe cea de la capul lui Itu.

Plâng din nou pe drumul de întoarcere, de la cimitir acasă, încă acasă. Pe stradă foarte multe bivolițe, multe găște, găini și praf. N-a plouat de mult, vara e-n toi. Măine vor fi Apostolii, Petru și Pavel, cei certați între ei, dar uniți în dragostea lui Hristos. Poimăine are să vină și Iubitul. În grădină vom sta sub meri, îmbrățișați. Nicio dimineață nu e mai frumoasă decât cea din grădina noastră. Cea în care ieși în curte și vezi răsăritul, vezi cum pîlpîie soarele, apoi izbucnește pe cer. Eu mă plimb pînă la fîntînă și-napoi, alerg, mănînc mere acre și verzi pe stomacul gol. Ascult păsările care fac atîta zarvă. E plin cerul de zarva lor. Uneori cîntă și pitpalacul, pit-pa-lac, pit-pa-lac. Iubitul culege ciuboșica cucului, traista ciobanului, maci. Maci roșii pe care mi-i presară peste trup. Bucată cu bucată. Zeci și sute de maci. Aleargă întruna. Devin un morman de maci. Abia că mă mai văd dintre petale, abia că mai respir. Doar gura mi-a lăsat-o descoperită, ca să putem vorbi. El mă întreabă una-alta, eu trebuie să-i răspund. Marta mă strigă. Sunt gata clătitelile, a făcut clătite, să le umple cu caise sau cu cireșe, poate cu vișine, poate cu coacăze, ori le vrem simple, cu brînză și stafide. Marta dă de pomană pentru Itu la toată strada, dar înainte să mîncăm și noi ceva.

Îi răspund Martei, am în gură gust de maci, obrazii îmi sunt roșii, ce faci tu aicea, întinsă-n iarbă, cu florile astea toate peste tine, că doar n-ai murit. Și băiatul ăsta unde-i, ce jocuri mai sunt și astea, mai adaugă Marta, după care intră-n casă, la treburile

ei, lăsîndu-mă acolo, întinsă pe pămînt, cu florile de maci peste mine, cu dorul Iubitului în inimă. Inima bate tare, nespus de tare. Să-mi spargă pieptul, mai ales că-i simt răsuflarea aproape. Al patrulea sărut. Mult mai lung decât toate celelalte, chiar mai lung decât o scrisoare. Și cînd vine poștașul îmi bate inima tot la fel de tare. Îl aștept, îl pîndesc. I-aud bicicleta și sar la poartă să-l întîmpin. El scoate scrisoarea din tolba cu scrisori. Iubitul îmi scrie. Iubito, zilele fără tine nu au rost. Nici stelele, nici luna, nici licuricii. Scrie-mi și tu ce crezi despre toate astea. Cred că are dreptate. Îi răspund la scrisori, de-ndată ce le primesc. Mă așez în iarbă și scriu. Mult. Pagini întregi.

Marta pune murături în timpul acesta. Zeci de borcane. În casă, în grădină, în curte, peste dealuri miroase numai a murături. A oțet, a sare, a dafin și zahăr. Fierb toate laolaltă cu apă din fîntînă. Borcanele curate, sterilizate așteaptă ca niște soldați, la rînd. Vecinele vin și pleacă, admiră sîrguința Martei, talentul ei înnăscut. Ea tace, leagă fiecare borcan cu ață de mașină, rezistentă și albă. Totul în viața ei este imaculat. În ochii mei totul e roșu. De la iubire. Apa e roșie, pădurea e roșie, cerul, pajiștea, obrazii mei și-ai Iubitului. Am făcut plajă toată ziua. Soarele ne-a ars pielea. Alergăm înspre rîu. Noi și bivoliile ne scaldăm sub pod. Pe deasupra podului trec oameni cu pîini mari și negre în mâini, cu heringi afumați. La Manole se descărcase marfă din plin. Era zi de cumpărături. Noi în apa curgătoare, cu păstrăvii care ne ating pielea, cu mreana și cleanul, peștii autohtoni pe care Itu îi pescuia în după amiezile însozite, trăim ca-ntr-o continuă poezie. Brațele iubitului mămpresoară. Stăm așa pînă la căderea nopții. Bivoliile au plecat de mult, oamenii au mîncat peștele afumat și pîinea, apoi au adormit, Marta a pus toți castraveții. Brotacii cîntă, iar noi pe mal, printre pietre, călcăm cu grijă, desculți, în drumul spre casă. Ne ținem de mîini. Visăm. Nu e sigur că n-am făcut insoalație. Miroase a caprifoi, a regina nopții. Adulmecăm. Nu mult după asta se crapă de ziuă. N-am vorbit nimic toată noaptea, doar am stat în drum, gînditori, întrebîndu-ne în sinea noastră despre viață și rosturile ei. Nici vorbă să fi aflat răspuns. Nici Itu nu avea răspuns la toate, nici Marta. Nici noi doi.

(Fragmente)

PICĂTURA DE CUCUȚĂ

picătura de cucuță

WISELE VÂRSTELOR

PAUL EUGEN BANCIU

În lupta cu timpul omul pierde întotdeauna. Ceea ce-l face să se simtă deasupra lui sunt numai sărbătorile, aglutinarea anilor trecuți, ai tinereții și copilăriei, când aura acestora părea să oprească scurgerea vremii, suprapunând imagini diafane, pure, sunete, mirosuri și culori, peste ceea ce trăim acum. Bucuria ritualurilor, urmarea lor cu strictețe ne face să ne simțim într-un același moment, situat undeva în afara vieții de fiecare zi. Atunci ni se pare că alegem mereu între bine și rău. În fiecare clipă alegem ceva, de cele mai multe ori greșit. Doar sărbătorile ne păstrează neschimbați, cu sufletele deschise spre ceea ce e bine. Ori poate că așa ne iluzionăm numai noi.

Dar ce mai e în sufletul unui om aflat în al treisprezecelea lustru de viață, încă nehotărât dacă a sosit vremea amintirilor peste el sau mai are destulă vigoare să-și înceapă altă viață, între niște alți oameni, care, ca și cei lăsați în urmă, vor de la el putere, ajutor, dragoste. Trebuie să fii foarte sigur pe tine, sau inconștient în clipa în care, sub iluzia unei alte vieți o iei de la capăt atât de târziu. Cine-i mai citește azi pe bătrânii înțelepți ai Eladei, poate nu mai bătrâni decât tine în ziua aceasta a mării schimbări? Ei sunt în preajmă. Ești aproape, la treizeci și trei de ani, de vârful puterii la care ajunsese Alexandru Macedon. Ești aproape, la cincizeci și ceva de ani de maturitatea lui Socrate. Ești aproape la șaizeci și cinci de ani, de nesiguranța atâtor altora, care-au lăsat în urma lor tomuri de înțelepciune, necitite azi decât poate de studentul de la limbi clasice sau teologie.

Și totuși, ca și cum timpul s-ar fi retras, aceleași gânduri te parcurg, aceași voință te determină să mergi mai departe, aceleași îndoieli te fac vulnerabil, legând peste milenii oamenii între ei. Ceea ce a dat consistență ideii de nemurire a fost poate tocmai această conviețuire, în paralel, în interiorul culturii, a sărbătorilor, a tuturor generațiilor laolaltă, pentru că un om de șaizeci și cinci de ani e la fel cu cel de aceeași vârstă din urmă cu un secol, un mileniu, trei milenii, deși pe atunci puțini erau dăruiti cu atâtă viață. Dar a fi contemporan cu cineva din urmă cu două mii de ani e posibil doar într-un sens al timpului, adică spre tine.

Sătoșenia omului dintr-un sat de munte, înțelepciunea lui simplă, ancorare direct în realitățile locului îl poartă în memoria colectivă peste câteva generații. Apoi, pe urma aceluia rămân doar câteva pilde, rememorate cu sfîntenie în prag de sărbători ale familiei, ale satului. Bătrânul de peste veac e iconarul anonim care-a îmbogățit interiorul bisericii satului cu câteva chipuri sacre la care continuă să se roage cei de azi. Sărbătoarea egalizează vârste, egalizează suflete, făcându-le să rezoneze într-un singur fel. Aceste cor pe-o singură voce e cel ce oprește timpul, e cel ce leagă generații, e cel ce rămâne neschimbat peste veacuri, chiar dacă cei din urmă cu milenii se închinau unui zeu, mai multora și nu aveau nimic cu creștinismul de mai târziu.

Satul românesc mai păstra, în urmă cu câteva decenii, pecetea ieșirii din timp. Acolo, în anonimatul lui, moartea și nașterea apăreau firesc, chiar dacă mai conservau ceea ce azi ne uimește la popoarele primitive din Australia, Oceania sau de aiurea. Doar cine nu cunoaște lumea satului poate să creadă că antichitatea s-a petrecut cândva, printre alți oameni, de pe urma cărora ne-au rămas doar chipuri împietrite, ziduri năpădite de vegetație și biblioteci de pergamente și papirusuri. De pe urma satului nu rămâne nimic în afara unei ciudate nostalgii

pe care o descoperim în clipele de reverie, fiecare. Orășenii atinși de vârsta senectuții redescoperă dintr-o dată nevoia de a se retrage într-un loc mai apropiat de natură, fără să-i mai cunoască tainele ca înaintașii lui, iar pe de altă parte caută stratul gros de pergamente ale celor ce au gândit pentru început lumea în toate ipostazele ei fundamentale, dincolo de care nu s-au mai schimbat decât straietele pe măsura noilor veniți. Psalmul lui Moise, singurul atribuit lui la care fac apel preoții când slujesc la căpătâiul unui mort e cel ce stabilește anii vieții unui om. Șaptezeci, pentru cei mai mulți. Optzeci pentru cei mai norocoși, după care este dată o lungă suferință, un sfârșit chinuit, tot mai plin de neputințe.

În al 13-lea lustru nu se mai poate începe nimic. E o vreme a așezării, o vreme a încheierii conturilor, a retrospectivelor, fără a mai face mari proiecte de viitor. E o vreme când, fără să vrei, ți se schimbă natural modul de viață, dezlegându-l fir cu fir de ceea ce a fost. Tu, de partea aceasta a balanței timpului, mulțumindu-i cuiva că te-a adus până aici, tânărul de cealaltă parte, urcând spre anii tăi. Tu bucurându-te de toate sărbătorile ce-ți ies în față, ca niște terase întinse sub cerul liber, unde poți să te simți în afara scurgerii vremii.

Bătăliile ultimului deceniu au alte dimensiuni, și chiar dacă victoriile te mint că ești deasupra anilor pe care-i ai și te îndeamnă să crezi că mai ai dreptul la o bucată de viață asemănătoare celei ce ai dus-o cândva, vei afla că totul nu e decât un foc de paie, care luminează câtva. Poate că ambițiile și voința de viață, mai cumpătate acum, au răbufniri ce-l pun pe om în posturi ridicole, când o simplă privire spre deceniul trecut poate să fie de folos pentru ducerea până la capăt a proiectelor de atunci. Dar omul refuză sfârșitul, refuză înfrângerea în fața timpului, chiar și atunci când descoperă urmele trecerii lui pe chipul său.

Fii cu neamul vârstei tale! — ne îndeamnă înțelepții antici — și caută munci și bucurii pe măsura lor. Oricine trăiește altă vârstă decât cea pe care o are va resimți înfrângerea ca pe o ghilotină care-i retează viața. Dar nu sunt puțini cei ce trec peste sfaturile înțelepților Eladei, mânăți de iluzorii sfârșituri, departe de lecțiile vieții, hotărâți să câștige toate băătăliile ce le-au fost puse în față. Și ce poate fi mai stimulativ decât prezența cuiva de la celălalt capăt al vieții, o tânără sau tânăr, capabile să te determine să-ți păstrezi tonusul hiperactiv, tânăr, până la capăt. Și regelui David, bătrân și bolnav, i-a fost pusă în pat o copilă de paisprezece ani să-l încălzească. Nimic nu s-a schimbat. Atâta doar că regele David a rămas în memoria lumii prin faptele și nesăbuinta lui, iar copila și-a trăit anonimatul până la plinirea vieții, fără să înțeleagă mai mult decât că a fost ultima dintre femeile unui mare rege.

Visele vârstelor se învârt după aceeași roată a timpului, fără accidente prea mari, pentru că se petrec în lumea iluziilor de noapte. Iluziile de zi arată altfel. Cineva câștigă mereu, iar alții pierd. Poate că dacă n-ar fi fost memoria, timpul devenea un spațiu mai ușor de cucerit de către omul rătăcitor, mai ușor de parcurs de sângele nomad din fiecare, ce nu îmbătrânește niciodată, ci dispare brusc, odată cu ființa.

În al treisprezecelea lustru, dincolo de toate povețele adunate în suflet, încă se mai poate învinge ceva din bucată de timp rămasă, doar dacă bătlia se duce pe terenul omului ajuns la anii aceia și cu armele pe care el le știe mînui, astfel ca fiecare victorie să aibă ceva din atemporalitatea unei sărbători.

OMUL VITRUVIAN

PIA BRÎNZEU

În *De Architectura*, Vitruvius descrie armonia geometrică a corpului uman. Dacă un om stă întins pe spate, cu mâinile și picioarele întinse, iar în dreptul ombilicului său se plasează centrul unui cerc, circumferința cercului va cuprinde tot corpul, trecând exact peste extremitățile mâinilor și picioarelor sale.

Descrierea lui Vitruvius l-a inspirat pe da Vinci într-una din cele mai celebre compoziții ale Renașterii dedicate corpului uman. Bărbatul nud al lui Leonardo, plasat și el în interiorul unui cerc cu picioarele și mâinile întinse, a devenit simbolul frumuseții și armoniei masculine, al puterii și sexualității yang. Lumea occidentală a ajuns să îl identifice cu marile figuri arhetipale bărbătești, cu cele ale tatălui, regelui, războinicului, exploratorului, actorului și sportivului. Imaginea sa apare frecevent pe copertile unor cărți de medicină, psihologie și artă, pe reclame dedicate produselor farmaceutice sau cosmetice, pe broșuri ale centrelor de fitness sau, mai nou, de wellness.

Cea mai interesantă variantă a omului vitruvian mi se pare simbolul canalului *History*. Aici corpul sportiv al unui bărbat, tot cu picioarele și mîinile întinse, dar înconjurat de mai multe cercuri, apare în mișcare, învîrtindu-se fără să cadă, asemenea unui astronaut sau acrobat de circ bine antrenat. A lega istoria de abilitățile fizice ieșite din comun ale acestui bărbat ne îndepărtează cu gândul de cei care în mod obișnuit fac istoria, adică de autorii strategiilor politice, militare, naționaliste sau religioase alese pentru a determina șirul unor evenimente. Văzându-l, cugetăm doar la felul cum trupurile oamenilor de rând sunt învîrtite de istorie. Aruncate la dreapta sau la stînga propriilor domiciliu, dincolo de granițele naționale sau continentale dorite, ele ajung adeseori în exil, pușcării sau morminte. Obligate să se supună vremelniciilor istorice, pot supraviețui doar dacă se fixează în cercurile propriilor armonii psiho-fizice și dacă, asemenea omului vitruvian, își găsesc centrul liniștii întinzându-și mâinile și picioarele în pasivitatea lui *a fi*, și nu în tumultul lui *a face*. Doar astfel, se spune, pot rezona cu armoniile mai largi ale cosmosului și pot frînge mersul, adeseori sacadat, al istoriei.

Așteptăm, cu vie curiozitate, varianta postmodernă a femeii vitruviene.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

Răsăritul se întoarce în blocuri prin ferestre pătrate. Se bărbierește de tutunul nopții, se învelește în oglinzi și adoarme lângă femeile care și-au trecut fustele aruncate de pași înainte printre câinii de o zi în intersecții: mîncăruri roșii pe uniforme vechi, CFR. Porumbeii aprinși ca niște cămăși grele, de lucru urcă spre merele despicate singure: minți ce-și mîncăncă sămburii una alteia.

UN PROIECT PILOT

DANIEL VIGHI

Departamentul de informatizare a resurselor turismului cultural al Atelierului Ariergarda, prin Punctul său de lucru din Berlin, lucrează la proiectul *Istoria pe internet a străzii Emanoil Ungureanu din Timișoara*, proiect susținut financiar de Primăria Timișoara și de Consiliul Județean Timiș. Strada este binecunoscută timișorenilor: pornește din piața Primăriei Vechi și o apucă ușurel spre liceul Nikolaus Lenau pentru a sfârși peste drum de Clinicile Noi. Doi redevabili specialiști în informatică din Berlin, amândoi membri Ariergarda, respectiv Ricarda Ilse și Erich Pilk, prelucrează informațiile noastre pentru transpunerea în imagini și texte în română și germană a fiecărui imobil în parte, cu înfățișarea lui actuală, dar și cu istoria sa mai veche. Beneficiem de ajutorul competent al arhitectului Mihai Oprea care ne-a furnizat numele fiecărui proprietar al imobilelor din anul 1828. Nu putem face treabă ca lumea fără o strict necesară (obligatorie, așa zice) consultanță a istoricului Ioan Hategan pentru acuratețea informațiilor. O altă colaborare pe care o derulăm în cadrul proiectului se întâmplă cu Dușan Baiszki și cu proiectul său enciclopedic multimedia Banaterra. Dușan ne-a furnizat deja primele informații despre comunitatea sârbă din anul 1828 din Timișoara. Între timp, la workshopul Masteratului de management al resurselor culturale al Facultății de Litere din Universitatea de Vest am lucrat la inventarierea amplă a infrastructurii turistice a Timișoarei după o grilă elaborată de partenerii din Berlin și în coordonarea directă a scriitorului Helmut Britz.

Munca merge în condiții multumitoare: în momentul de față avem o bază de date care crește exponențial. La cererea exigentă a celor din Berlin am renunțat la isprăvile noastre fotografice (împreună cu Helmut Britz și Oana Doboși am fotografiat clădirile străzii) în favoarea unor filmări care ne-au fost cerute, deoarece, ni s-a spus, au o înfățișare calitativ superioară. Am vorbit cu amicul nostru, și al multor timișoreni, cu operatorul Gelu Șfaițer de la TVR Timișoara cu care, de altfel, intenționăm să lucrăm pe termen lung pentru realizarea unor filme de scurt metraj. Nu am greșit deloc în alegerea noastră (noi știam asta oricum), dovadă că filmele lui Gelu au sîrmit admirația partenerilor germani. Mai spun că într-una din zile am avut o idee *erste klasse*, ca să zic așa, și anume să ieșim cu prezentarea străzii din logica pliantului turistic care e, vrînd-nevrînd, static. Am avut o străfulgerare

cu Helmut Britz și am pogorît strada în epic.

Ce am făcut vă spun îndată: am extras un proprietar din cei furnizați de domnul Mihai Oprea, un domn trăitor la 1828, cu un nume absolut ciudat, îi zice Anastasius Skarlatto. Deocamdată nu știm mai multe despre el, nu avem date dacă o fi fost evreu, sau poate altă nație de prin învălmășala etnică a uliței. Am decis să refacem o zi din viața lui Anastasius Skarlatto prin mici texte pe internet care să anime conținutul site-ului. Așadar Anastasius va merge la vecinul său Abraham Amigo, mai marele sefard al unei familii care a trăit în Timișoara încă din vremea ocupației otomane, o să-l purtăm prin Piața Unirii, la cumpărături, pe strada Palanca, numărul patru, seara va merge la Teatru în clădirea liceului Lenau de astăzi. Mi s-a spus că ar fi binevenit ca Anastasius și plimbările lui să amestece trecutul cu prezentul într-un joc imaginativ care să asigure dinamismul a ceea ce am vrea noi să fie un proiect pilot de construcție a brandului turistic al cetății istorice a Timișoarei pentru turiștii străini. Produsul nostru virtual va fi oferit info-chioșcului virtual al Primăriei.

Avem, de asemenea, în vedere prin octombrie o mică sărbătoare a străzii în care vom prezenta website-ul printr-o lansare pe stradă, cu mici scene și personaje de epocă, printre care va fi desigur Anastasius. Mizăm aici pe un parteneriat cu redacțiile *Agenda* care locuiesc pe strada lui Skarlatto. Am și discutat deja câteva detalii cu Zoli Kovács, mai marele timișorean al trustului de presă pomenit, și sperăm să putem face împreună ca să iasă cît mai bine momentul de lansare al site-ului, în toamnă. Depindem de ritmul de lucru din Germania: totul va trebui tradus în germană, avem în vedere cuvinte cheie în sârbă, maghiară și idiş, ca să fim pe măsura uliței lui Skarlatto. O să-l contactez și pe Cosmin Lungu, directorul librăriilor Cărturești, care a organizat o reușită ediție *Street delivery* în acest an. Poate punem de-un parteneriat în care să putem beneficia de experiența lui. În sfîrșit, e mult de muncă, dar miza îmi pare atrăgătoare.

Nu în ultimul rînd, mai spun că revista *Orizont* – care ne sprijină mediatic în toate activitățile Ariergarda – găzduiește în numărul de față această mică întîmpinare rezumativă a proiectului pilot și două texte despre Anastasius Skarlatto, scrise pentru viitoarea construcție pe web a vieții și faptelor acestui timișorean de odinioară, care pune umărul la construcția brandului turistic al cetății.

Casa Popovits

RAPORTUL LUI ANASTASIUS SKARLATTO CATRE DOMHERRN HELMUT BRITZ

Ușa scîrțâi, dar nu se închise. "A dracului fușărai", îi scăpă lui Anastasius Skarlatto. Dăduse o groază de bani pe această ușă de stejar, din zona Făget, și uite că la prima căldură mai aprigă a verii nu se mai închidea. O fi lemnul încă prea ud ca să fie folosit la tocure. Cine știe de la ce șantier din apropiere o fi fost ciordit. Sau i-o fi pus-o șvobul greșit. Că toți își dădeau aere de mari meșteri, dar nu erau decât niște fușări. Îi vedeai cum își scuipau în palmă înainte de a lua o sculă în mână, de parcă apucau de coada hârlețului, și nu a dălții sau a ciocanului. Cu toții erau niște venetici, alungați de la munca câmpului, care nu le mai putea asigura traiul de câteva decenii bune. Veneau la oraș, atrași de sumele mari ce se puteau câștiga mai ales în construcții. Iar cu puțin noroc un meșter mai destoinic își putea deschide fără mari probleme propria antrepriză – fapt care atrăgea chiar muncitori din Transilvania, unde legislația sclerozată a breslelor ținea economia în loc.

Închise ușa cât putu de bine, că poarta se închidea oricum cu lacăt. O porni în sus pe **Piaristengasse** (Ulița piariștilor), care va fi să se numească pe porțiuni **Theresia-, Theater-, Serbengasse, Szerbutca**, iar până la **Piața Porții Vienei (Wiener Thorplatz)**, numită în 1859 **Ferdinandsplatz** **Ballgasse**, din anul 1921, strada **Primăriei**, iar din 1923: Str. **Ungureanu**, ba pe un plan, care nu este datat, dar trebuie să fie, după conținut, anterior anului 1930, porțiunea de sud, care în 1859 se numea **Piaristengasse**, este titrată: Str. **Török** (ciudat nume pt. perioada 1920 – 1930)! Porțiunea din nord, care în 1859 se numea **Ballgasse**, se numea **Ungureanu** (cf. Mihai Oprea într-un e-mail către Ariergarda). Căci nu numai oamenii stau sub vremi schimbătoare, ci și ulițele lor, pe care le tot rebotează în zadarnica speranță a uitării de sine, a ștergerii propriei memorii.

Tot "Innenstadt"-ul, ce avea să se numească **Cetate**, era un singur șantier (click pe linkul *Vechi ilustrate din Cetate* pe www.danielvighi.ro). Aceasta îi atrase porecla admirativă, ușor ironică de "Mica Vienă". Dar în Marea Vienă nu este atîta fușărai, îi veni să zică iar cu năduf lui Anastasius Skarlatto. Și nici veneticii nu se arată cu atîta trufie, se acomodează mai cu decență și abia la a doua, a treia generație, își afișează averile. Aici însă nu numai că îi recunoșteai la băcan după ceafa groasă și pielea bronzată sub hainele scumpe, scôrtoase, dar un pic prea strâmte din magazinele de modă cele mai renumite, care-și permiteau să-și facă reclamă la **Temeswarer Wochenblatt** sau Temesvari Hirlo. Îi vedeai cum urcau făloși în birjele, cele cu cai pur sânge și îi auzai de la o poștă cum dădeau indicații pe un ton mult prea aspru, ca să se audă, că el, Georg Guritsko, a ajuns cineva la Temesvar, Timișoara, Temeswar... Nu, era de-a dreptul umilitor să vezi cum răseau adevărate palate pe terenuri virane, atribuite cu mult prea multă ușurință de Magistratura orașului, care se folosea de legislația iosefină mult prea permisivă în scopuri obscure. Iacăt-o pe vecina Ioanvitsoaia, cum se lăfăia pe trei plăți aici, în mijlocul Judenquartallui. Numai pe Piaristengasse avea două ditamai căsoaie. Din ce oare făcuse atîta bănet? Că din comerțul cu plante tămăduitoare pe care îl practica oficial (și căruia mai și avea neobrăzarea să-i facă reclamă în **Wochenblatt**) nu se justifica. Gurile rele susțineau că sub teighea vindea ierburi de cu totul alt fel, cele care te prind în mrejele lor și ți-o scoală și în mormânt - așa au pățit vecinii de la capul străzii rușinea să trebuiască să aștepte trei zile până să poată descoperi pe catafalc pe răposatul Raits ăl bătran, că se zice că l-au găsit mort la Hurenhaus și nu i se mai retrăgea sângele din mädular.

"Luminate fie-ți gândurile și inima senină", îl întâmpină vecinul Theodor Popovits. Erau de o viață haverim, adică haveri, născuți și crescuți pe aceeași stradă. Erau mândri că erau timișoreni din cei adevărați.

"Măhnit sunt havere, că m-au chemat mahării cei mari la Domherrenhaus să "giv-nim", cum zice românul, iarăși și iarăși despre înființarea unei școale populare israelite la Timișoara. E clar că nu vor, că altfel o aprobau de mult, ba acum mi-au găsit și pricină că n-aș fi evreu din ăla adevărat».

« - Dar ce nu le place, frate, de ce te tot amână?»

Continuare în pagina 25

Casa Skarlatto

CENACIUL PAVEL DAN

HERCULANE. PRIN CENUȘA IMPERIILOR CE SE MAI POATE SALVA ALEXANDRU COLȚAN

Pentru turistul timișorean de ocazie, vizitarea celei mai vechi stațiuni montane a țării se confundă, din păcate, cu experimentarea unor emoții contradictorii. Mai întâi, dacă alege călătoria cu autocarul, el trebuie să se pregătească pentru proba inițiativă a caniculei și a hopurilor unui drum de cinci ore. Nu-i nimic, își spune, căci, odată ajuns, realizează că a făcut, totuși, alegerea bună. Verdeata bogată a munților Mehedinților, străbătută de apele Cernei, alcătuiește un scenariu natural mirific, o oază de repaus și răcoare cum nu are prea multe Banatul. Pentru amatorii de escaladă, pentru bolnavii aflați în tratament, pentru refugiații din orașele prafului și vitezei, Herculaneele continuă să rămână o destinație oricând binevenită. Se spune prin partea locului că apele minerale, cu nimic mai prejos decât cele franțuzești, pot obloji picioarele, stomacul, ochii, inima, plămânii și că aerul ar vindeca insomnia. Nu e de mirare că Băile continuă să adune, an de an, pelerinajul pensionarilor, gata să înfrunte nopți de bătălie pentru un loc în hotelurile socialiste, congregația yoginilor spiralați bivolarește, studențimea *flower power* și nu numai. Categoria oamenilor muncii preferă să tragă la particulari, în pensiuni și hoteluri, căci în ultima vreme s-au ridicat destule spații de cazare cochete și cu servicii decente. Alții, mai sărmani, sunt nevoiți să-și dezvolte Grătariada familială afară din stațiune, în bordeie din frunze, printre tarabele cu șlapi chinezești și trompete.

După ce își lasă bagajele, turistul nostru ar dori să mănânce, așa că poate încerca ușile unuia din cele treizeci de restaurante, iar dacă nu e destul de bazat, cum s-ar spune, îl așteaptă terasele de vară, sfărâind de mititei și duduind de muzică populară. S-ar părea că, deși austriecii i-au alungat demult de pe aceste plaiuri, tot otomanii au câștigat până la urmă, căci turcești sunt și manierele, și manelele, și kebabul de la chioșcul din colț. Asta e. Turistul nostru poate merge să vadă centrul, inima vie a orașului, monument de arhitectură UNESCO.

A aflat el că pe fostele străzi pietruite circulau altădată togele aristocrației romane. Până una, alta, își zice, plimbările romane au lăsat moștenire un plan urbanistic cu terme, apeducte și statui. Astăzi, în urma concediilor românești, rămân în urmă doar ecurile discotecilor și gunoaiiele de pe maluri. A mai aflat ceva despre unitățile de grăniceri și primele amenajări ale generalului Mercy, despre generalul Hamilton și construcțiile baroce, care de care mai elegante, despre grădina botanică cu specii rare, despre canalizare. În aceste locuri a fost montat primul pod metalic în arc al Europei, iar generatorul Mercedes al uzinei electrice se mai află și astăzi în funcțiune. Pe atunci, Herkulesbadul rivaliza cu Karlovy Vary la titlul de "cea mai frumoasă stațiune

de pe continent" și se mândrea să poată găzdui trei capete încoronate și două împărătese. Pe aici au trecut Bălcescu și Kossuth, cu garda sa italiană, M. Kogălniceanu, Emil Racoviță. Odată cu deschiderea canalului navigabil de la Cazane, regele austro-ungar Franz Josef și-a dat aici întâlnire cu regii României și Serbiei.

În contrast cu trecutul, cu decorul natural excepțional, astăzi centrul stațiunii pare un imens cimitir, care îți evocă atmosfera din filme fantastice. Cu un secol în urmă, în cafeneaua din interiorul agenției de turism înființate de primarul Tatartczy se întâlneau aristocrații pentru a pune la cale drumeții montane. Astăzi se află un magazin. Altădată, Vila Elisabeta, decorată cu migală de arhitectul Doderer, se bucura de prezența împărătesei Sissi, care aprecia foarte mult momentele de liniște și îndeletnicirile scriitoricești. Astăzi, vila, devenită Casă de Cultură, stă să se prăbușească, cu pereții cojiți. Degradarea se pare că a atins structura de rezistență, căci, după ce mobila și ornamentele i-au făcut picioare în toate direcțiile, s-ar părea chiar că dormitorul principesei s-a prăbușit în întregime. Celelalte clădiri compun, încă, o colecție de schelete arhitectonice lugubre, prin care schelălăie vântul. Prin holurile cu fresce crește iarba și sunt întinse sârme de rufe. Chioșcul în care ar putea cânta fanfara, ca în oricare orașel european, arată jalnic. În schimb, este luminat de la doi pași de becurile colorate ale unei discotecii. Toată această pagină de rafinament și cultură a fost ruptă și aruncată fără remușcare undeva, la coșul istoriei. Dezamăgit, turistul nostru trage ozon pe nas și calcă mai departe. Doi localnici îl ispitesc cu niște căciuli din blană.

Ce s-ar mai putea salva în condițiile astea? Unii dintre nemulțumiți arată cu degetul către primărie, primăria și asociațiile civice către investitorul privat, privatul spre lipsa de fonduri, alții spre comisia monumentelor și așa mai departe, lanțul suferinței și al justificărilor pare fără sfârșit. Cert este doar că, de atâtea degete ridicate, în centru nu se mișcă decât bălăriile și mucegaiul. În anii Marii Căpățuieli au putut să apară patruzeci de baruri și șapte nightcluburi, în timp ce inima veche a stațiunii, centrul ei istoric, este pe moarte. Să nu fim oare în stare nici măcar să conservăm ce ne-au lăsat alții ? Să nu se fi auzit oare nici despre turismul cultural, care produce profit din vânzarea poveștii locale, în jurul căreia se pot țese manifestări culturale, concerte etc.? Până astăzi, Băile organizează doar două festivaluri, dintre care unul de băut bere.

Propunem, dacă tot nu se va face nimic, măcar să se înghețe centrul, așa decăzut cum este, pe cât s-o mai putea. Să se mai aducă proptele. Atunci vom avea și noi măcar muzeul anilor de tranziție, după modelul orașului bombardat Dresda, ca exemplu al delăsării și al puținătății acestor vremi.

Herculanee, iunie 2008

Mă prinsesem cu Alex Colțan în discuții despre tinerii scriitori, cenacuri și stafuri de genul ăsta până la un moment dat, când a dat-o el în filosofie, eu în teologie. Din când în când oamenii din jurul nostru întorceau capul să ne studieze. Abia mai târziu, când am dat de o oglindă, mi s-a părut amuzant. Aveam niște cercei mari și portocalii din ceramică și o mutră nu tocmai teologică. Mă gândeam ce impresii poate lăsa o femeie când vorbește despre treptele apofatismului clătinând nervos doi cercei imenși. Oricum, cu cercei sau fără, până la Herculanee reușiserăm să ne construim un grup de ocazie.

Acolo am săltat pe prima terasă și ne-am afundat în bazinul cu apă rece, lăsând poezia și proza pe mal, lângă geanta cu obiecte personale. Privirile noastre se amestecau printre ruinele Băilor Herculanee. De la piscină puteam vedea acoperișurile noi și roșii ale pensiunilor. Construcții moderne cu titluri stupide (Charisma, de exemplu) înțepau între bârnele putrede clădirile vechi, istorice, ale Băilor. Traian nu mai e decât un morman de moloz cu arbuști crescuți prin crăpăturile balcoanelor.

Copacul mamut este însă încă puternic și hotărât să trăiască. Pentru că își ia singur apa din pământ și nu are picturi murale. El nu așteaptă măcinat să se trezească cineva și să spună: ar trebui niște fonduri. El răzbate peste praf și ruine ca țara Licurici în opera poetului Sabin Opreanu.

Poate fi bine la Herculanee. Poate fi foarte bine la Herculanee. Oamenii pe care i-am întâlnit au fost deosebiți. Întâlnirea cu poetul locului - dacă pot spune așa - a fost o pagină din istoria vie a literaturii române, însă nu pot trece peste o istorie care murea între ierburi și igrasie. Nu le pot zâmbi tuturor când lângă mine vechiul Herculanee agonizează în țipete surde sub despotismul urâteniei și platitudinii unui nou Herculanee, care crește ca o ciupercă uriașă, absorbind seva unei stațiuni cândva fabuloase.

PRETUTINDENI, LITERATURA CRISTINA IVAN-PĂCURAR

În librăria din Herculanee era răcoare. Din locul unde Alex a așezat scaunul meu văd o Enciclopedie a 100 de catastrofe și o muscă moartă pe ea. Multe cărți, cărți minunate, de laturile rafturilor sunt atârnați clopoței indieni, fac o poză cu tuburi de bambus noi și jumătate din rochița de mătase a Monicăi.

Citim.

Aplaudăm poezii, adică pe Monica Stănilă, Ana Maria Pușcașu, Ionuț Ionescu, Sabin Opreanu și Eugen Bunaru. Deveniți parcă toți de o vârstă... e ceva sobru și grav, pereți înalți, pozele alb-negru ale unor Sfinți Părinți și mai e și ceva jucăuș ce ne animă, eu scap capacul stiloului pe jos, gazda noastră, domnul poet Opreanu, citește cu voce vie textele dânsului... texte noi.

Da, suntem într-un fel de laborator secret și Moni face poza caietului de poezii în care la sfârșitul fiecărui vers vedem câte o cifră.. secrete socoteli!

În tot acest răstimp, mai citesc și Cris Ivan-Păcurar și Alex Colțan, prozatorii grupului timișorean, iar Sorin ne filmează înalt, impunător, un fel de gardian blând al vocilor noastre adânci. Dânsul are aceeași finețe, probabil moștenită din familie, a omului ce știe multe lucruri, dar cu infinită tandrețe te lasă să le descoperi. A făcut ca o minunată muzică în surdină să alunece peste coperte groase și foi veline, calendare și cărți pentru copii, ca un aer albastru înspre noi, ce stăm ușor îndoțiți în scaune, citim.

"Dar cuvintele nu-s de plastic/ Ca un aluat pe care-l lași să dospească fără să fi aruncat un pumn de drojdie", citesc un vers din volumul *Gimnastica nisipului*, oferit cadou cu multă grație și bunăvoință tuturor de către domnul Sabin Opreanu la masa de lângă frumoasa librărie. Mai povestim despre prieteni comuni sau scriitori de care nu auzisem înainte, cafea, bere, apus lângă frumoasele ziduri și vechiul copac *sequoia*. Apus Literatura este o prezență vie lângă noi, se simte în gesturile oamenilor, în tăcerile lor, în îmbrățișarea – îmbrățișare dintre Alex și Claudia, în zâmbetul bun al domnului Eugen, în mirarea mea: Dar noi unde dormim la noapte?

A fost o zi frumoasă. O zi bună. Versuri și rânduri frumoase și înalte pur și simplu. Îmi lipsește Șerban doar. Acum închei, fiindcă sunt înapoi în Timișoara: "Poveștile au un început și sfârșit. / Ca funia spânzuratului. / Cât să cuprinzi între capetele ei roua și sângele."

DESPRE POPI, NUMAI DE BINE

ROBERT ȘERBAN

Credeam că numai preoții ortodocși sunt mari specialiști în a storce, la înmormântări, ultimele lacrimi ale rudelor, prietenilor, trecătorilor. Credeam că numai ei știu să amplifice – până la punctul de rupere – durerea celor ce stau la căpătâiul mortului, reamintindu-le ce plin de viață a fost, câte a făcut pentru familie, pentru cei apropiați sau de aiurea, pentru societate; ce pâinea lui Dumnezeu era. Dacă înșirarea realizărilor dispărutului nu dă rezultate care să se cuantifice rapid în batiste apărute de prin poșete și buzunare, popa își drege glasul și "atacă" țintit: copiii ce vor rămâne orfani, soțiile iubitoare ce își vor continua viața în singurătate și lipsuri, mama care își vede copilul pe catafalc, tata care își duce fiica pe ultimul drum etc. Foarte rar am asistat la slujbe decente de înmormântare, când preotul a căutat să atenueze suferința, nu să răsucescă "meșteșugite" cuvinte în inimile și așa frânte

ale celor de la căpătâiul răposatului. E parcă o întrecere tacită și cinică între oamenii în sutană: care provoacă hohote mai mari de plâns, acela-i mai bun. Și nu contează religia în care se oficiază slujba.

Am asistat, recent, la o slujbă în limba maghiară. Fără să înțeleg o iotă din spusele preotului, n-a fost greu să-mi dau seama că își "strunea" cu virtuozitate sinistră asistența. Scădea fluxul lacrimilor pe obrajii celor din familia decedatului, popa, fără pic de milă, avea grijă să-l activeze rapid. Ba să-l și amplifice. Oftau rar și oarecum împăcați părinții, frații, surorile și nepoții dispărutului? Oratorul "povestea" de se zguduiau cămășile negre pe bieții oameni. Trăgea pur și simplu cu coada ochiului să vadă efectele cuvintelor sale, dacă rudele se înăbușă suficient de mult de plâns ori mai respiră! Păi numai și pentru a-i scuti pe cei dragi de un astfel de calvar și tot merită să trăiești o veșnicie...

O INDECIZIE INTELEAPTĂ

RADU PAVEL GHEO

Pe la mijlocul lui iulie s-a luat o decizie așteptată cu mult interes. Cu mult mai mult interes decât ar părea la prima vedere. E vorba de hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a judecat cazurile mitropolitului Banatului, Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, și episcopului Oradiei, Prea Sfințitul Sofronie Drincec. "Cazurile" însemnau abaterile de la dogma ortodoxă ale celor doi ierarhi: mitropolitul Corneanu a fost acuzat că s-ar fi împărtășit într-o biserică greco-catolică, iar episcopul Drincec că a slujit de Bobotează împreună cu greco-catolicii. Din fericire pentru toată lumea – și, cred eu, în primul rînd pentru Biserica Ortodoxă Română –, decizia Sfîntului Sinod a fost aceea de a nu lua nici o măsură concretă, ci doar de a lansa un ultim avertisment.

Așadar, Sfîntul Sinod al BOR l-a iertat și pe Î.P.S. Nicolae Corneanu. A discutat "cazul", a confirmat "acuzările", dar a "iertat". E greu să scriu fără ghilimele. Asta deoarece există teologi care au contestat tocmai natura acuzației. Împărtășania laolaltă cu alți creștini, chiar dacă aceștia aparțin unui alt cult (creștin!), se pare mai degrabă un gest de apropiere sufletească și spirituală între credincioșii întru Iisus Hristos.

E adevărat că nu sînt teolog, deci nu am competența necesară pentru a comenta astfel de detalii doctrinare. Așa că o să apelez la opiniile unui specialist recunoscut în dogmatica creștină, Cristian Bădiliță, teolog nu foarte iubit de înalții ierarhi ai bisericii noastre ortodoxe, dar care – printre altele – coordonează traducerea *Septuagintei* în limba română la Editura Polirom și a publicat cîteva volume importante de studii teologice.

Problema nici măcar nu-i foarte complicată: euharistia înseamnă, zice Cristian Bădiliță, "laolaltă-împărtășire", comuniunea membrilor *ecclesiei* creștine – nu a bisericii ortodoxe de națiune română, diferită de cea a ortodoxiei grecești, a creștinismului greco-catolic sau romano-catolic. Bădiliță citează apoi un teolog ortodox rus, Nikolai Afanasiev, care spunea în 1965, într-un articol din revista *Irenikon*, că sfînta împărtășanie este "principala legătură între catolici și ortodocși". Ca simplu creștin ortodox, înclin să accept mai degrabă o astfel de concepție decât radicalismul cu miros fundamentalist al BOR.

Nu am vrut nici să scriu, nici să comentez întreaga problemă atît cît a durat scandalul mediatic iscat de gestul mitropolitului Corneanu, fiindcă am bănuiala că vîlva media iscată în jurul unui asemenea gest (*normal* pentru un creștin autentic!) a contribuit și ea la înfurierea ierarhilor BOR. Dar, pe de altă parte, am presupus încă dinainte că Sfîntul Sinod nu va lua nici o decizie radicală – lucru deloc greu de dedus. În problemele legate de dogmă și canon înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române vor fi fiind ei un pic mai radicali în tradiționalismul lor, dar Biserica Ortodoxă Română în ansamblul ei n-a fost niciodată un for al gesturilor radicale. Nici nu a luat atitudine, nici nu a provocat, nu a luptat nici pentru ceva, nici împotriva a ceva, ci s-a strecurat prin vremi și regimuri cum s-a priceput mai bine. Unii ar zice că e o atitudine înțeleaptă. Alții ar numi-o căldicică. Eu n-o s-o numesc în nici un fel.

O să remarc doar că nici acum nu s-a dezis de această atitudine – și bine a făcut. Ortodoxia românească nu este unitară în manifestări, în interacțiunea ei cu credincioșii – nici măcar la nivel clerical. Trăirea ortodoxă în Banat înseamnă altceva decît în Moldova sau în Dobrogea, iar în Timișoara cu atît mai mult. Ecumenismul, care pentru înalții ierarhi ortodocși a devenit demult o formă fără fond, un motiv de discuții interminabile și sterile, e trăit de creștinii Timișoarei fără emfază, aproape inconștient. Iar dacă le atragi atenția, de exemplu, unor catolici că se roagă în catedrala ortodoxă sau unor ortodocși că se roagă la greco-catolici, vor înălța din umeri și-ți vor spune: "Și ce dacă? Nu-i același Dumnezeu? Nu mă rog tot la Cristos?" (La care tipicarii ar putea răspunde că nu, fiindcă noi, ortodocșii, spunem "Hristos".)

Î.P.S. Nicolae Corneanu nu a făcut altceva decît să autentifice o realitate de fapt printr-un gest care, cred eu, înseamnă mai mult decît o sută de seminarii despre ecumenism.

De aceea cred că decizia Sfîntului Sinod, care e de fapt mai mult *indecizia* lui, a fost un gest înțelept: a evitat un scandal autentic, nu doar unul mediatic. Pentru o instituție rămasă mult în urma turmei pe care o păstorește e un pas important. Înainte.

LINIA ORIZONTULUI

DE ION BARBU

CONCURSUL DE PROZĂ SCURTĂ

"FLORIN BĂNESCU"

Revista "Orizont" anunță **Concursul de proză scurtă "Florin Bănescu"**, destinat tinerilor de până în 25 de ani, debutanți sau nu.

Textele de până în 10.000 de semne vor fi trimise pe adresa redacției (Timișoara, P-ța Sf. Gheorghe nr. 3) până în data de 15 august a.c.

Un juriu alcătuit din specialiști va acorda următoarele premii:

Premiul I	350 EURO
Premiul II	200 EURO
Premiul III	150 EURO

GĂLUSTE CU PRUNE PE RITMURI DE LOUIS ARMSTRONG VIOREL MARINEASA

Ca într-un film rusesc ... sau ca-n Cehov. Pleacă pe nesimțite din curtea înțesată de balansoare, de scaune pliante, de coșuri pentru bebe, de bănci și mese din lemn, pune o estompă delicată între el și conversațiile care se încrucișează fără istov, zgomotele scoase de sculele pentru preparatul cămurilor și chechelele afectate, răzgâiate ale prundărilor, ale liotei de copii, devin acceptabile, damful greșos, primitiv al grătarelor s-a transformat într-o aromă subtilă. Ajunge în fundul grădinii, acolo unde seara se lasă cu un ceas mai repede. Tulburate din raiul lor crud, printre picioare îi tâșnesc jigăanii greu de identificat, să fie pisici ori hârciogii, arici, poate. Pe lângă urechi îi zboară păsări clevetind și bondari întârziați. Gardul dinspre vecini a căzut, pesemne, la ultima furtună, așa că își continuă preumblarea dincolo, cărarea trece printr-un soi de vâlcea, te-ai aștepta să dai peste un pârau pe-aproape, parcă îi și auzi sporovăiala. Cu ani în urmă, prin preajmă, printre legume și buruieni, numai în slip și cu o banderolă pe frunte, Ghiuri-Matahală exersa la baterie ore în șir, tracasant, scoțându-i din habitudini pe moșii și pe babele cartierului, cu gândul că va ajunge să manevreze bețele tot atât de meseriaș ca Ringo Starr sau ca Charlie Watts. N-a mai rămas mult din gustul acelor vremuri, doar înclinația către exces și către poante infantile a unuia ce mâine-poimâine o să fie bunic. Nici grădina nu mai e un spațiu tutelar. La câteva sute de metri distanță s-a spânzurat de-un prun Micu alu Hunțâl, unul dintre înțelepții zonei, și asta după ce a câștigat din nou campionatul de șah pe stradă. Tot pe-aici, printre straturi, prin iarba necosită, își urmează programul Căloaica, o vagaboandă pe care blândul Pepi a pescuit-o din gară, a lăut-o, a pus-o pe picioare, iar acum îl face de pomină cu mai toți masculii din cartier. Ghiuri-Matahală în persoană, cel ce ambiționase cândva să concerteze pe marile scene ale lumii, și-a spart tobele într-o zi în care furia și lehamitea, amestecate, dădeau afară din el; nu le-a aruncat, le folosește pentru crescătoria lui de șoareci și de

cobai. În unele nopți organizează expediții de distrugere împreună cu Coșmelie, piticul, devastează grădinile utilizând lăncii confecționate artizanal, doi câini înrăiți prin dresaj pervers îi însoțesc întotdeauna, iar bătrânii cartierului, înfricoșați, se încuie în casele lor, își trag pilotetele peste țeste, apoi doar aluziv se plâng polițistului de proximitate, refuzând să dea numele celor bănuți și să furnizeze dovezi despre apucăturile lor. Alteori melancolizează amândoi prin grădinile reunite ca un codru, ghetruncănesc bere sfântită cu rom și se servesc de MP3 playere pentru a asculta muzica de odinioară, dar și aceste episoade sfârșesc, de obicei, prost, deoarece Ghiuri-Matahală își pierde răbdarea ori are vreun acces de maliție, ca atunci când, după o piesă de Rolling Stones care l-a făcut să plângă cu lacrimi de crocodil, l-a aburcat pe Coșmelie, piticul, într-un nuc, lăsându-l să se tânguea ca o cucuvea până la ziuă; noroc că un vecin milos și cu mai multă snagă l-a scoborât de acolo.

Adastă între un scoruș și o tufă de agrișe. Se clatină. Mai prinde ceva din pălăvrăgeala ce se consumă în curte, mormăituri fără înțeles, înfundate, râsete sau chicote, plânsul ori jelanii unui copil, tingiri, tacâmuri lovite unele de altele. Noaptea se lasă brusc. Se aude un foșnet în față. Apare uica Iosâm, cară o brencă imensă-n spinare. "Nu ești cu ăilalți, Palcule, la distracție?" "Mă plimbam și eu cu un scop: voiam să măsoar domeniul." "Da nu l-ai amăsurat de atâta vreme?" "Ce-ai în cotăriță?" "Am luat câteva prune de la Costa Flaisăru. Văd că la noi nu s-or prea făcut." "La ce-ți mai trebuie prunele?" "Acu șapte ani, când ați scăpat definitiv de mine, mamă-ta o promis că dă la masă și găluște cu prune, tăvălite-n pesmet și c-un strat gros de zahăr peste ele. Nu v-ați ținut de cuvânt. Până și astăzi prăjiți numa cărnați, mititei, aripioare, copane. Nu vă mai săturați. Eu aș pofti găluște cu prune, să știi." "Bine, uico Iosâme, o rezolvăm noi și p-asta. Iar Ghiuri-Matahală o să-ți zică de-adio la trompetă *What a Wonderful World*, că la tobe nu mai dă randament."

RAPORTUL LUI ANASTASIUS...

Urmare din pagina 22

« - Ei spun că nu sunt bani. Dar asta-i numai așa, ca să ne ducă cu vorba. Tu nu vezi cum se aruncă banii pe fereastră la Primărie? Ba apare te miri unde câte un rondou urât și fără rost, ba mută o statuie cu totul aiurea, ba ce se mai aprobă încă o daraveră, te miri ce drăcovenii care papă banii pe tot anul. Nu vor! Ce mai! "

Presimțirea acră și vătătoare a lui Skarlatto va fi să fie întemeiată (vezi Löwy, M., *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temesvar bis zum Jahre 1865*, Szegedin, 1890, citat după Popescu Ionel, *Comunitățile evreiești din Banat, secolele XVIII-XIX*, Timișoara, 2007).

Ajunseră la poarta solidă și frumos sculptată a casei unde își aveau sediul capii laici și religioși ai Episcopatului romano-catolic numiți Domherren. Ei nu erau numai episcopi sau alți slujitori unși ai Domnului, ci și mireni de vază din administrație. Se despărțiră, Theodor Popovits urmându-și drumul la Piața de Fân din Fabric, unde prețurile erau mai bune. (vezi Prețurile alimentelor la zi, Fondul Deleanu, www.danielvighi.ro)

Încă de pe casa scărilor Anastasius Skarlatto rămase uimit, nevenindu-i să creadă ce auzea: zgomotele și vociferările unei bande de bețivi, care se bețivăneau urât, nu ca la banchetele simandicoase ce se mai obișnuiau din când în când în această ilustră casă. În anticameră – nimeni. În camera Înalt Prea Sfințitului Monsenior, mai marele Cancelariei Domherren-ilor - așijderea. Ușa la Camera de Consiliu – larg deschisă. Domherren-i beți într-un hal fără de hal. "Trăiască Kaiserul", lălăia unul, "ba să trăiască Fischer von Erlach, că fără el n-aveam Domul", țipa altul. "Ba să trăiască frații Köppisch, că fără ei nu aveam berea Timișoreana. Evrei de evrei, frații Köppisch, dar berea au făcut-o curat nemțește, nach dem deutschen Reinheitsgebot von Kaiser Maximillian", adică după rețetă și poruncile aspre de curățenie și amestecuri naturale ale Kaiserului Maximillian din 1516."Uite că sosi și ovreiașul nostru", îngăimă un Domherr în sutană verde, stropsită de borătură. "Budos olah. Numai voi sunteți de vină că l-ați răstignit pe Isus. Acuma-i lumea cu curu-n sus. Ia uite-te, tu, pe fereastră, ovreiașule!"

Scârbit, dar și curios, Anastasius Skarlatto își aruncă privirea spre fereastra ce dădea în curtea interioară a clădirii. Afară o tablă: ȘANTIER ÎN LUCRU. DENUMIREA ȘI ADREȘA OBIECTIVULUI: REPARAȚII, CONSOLIDARE, AMENAJARE MANȘARDĂ CORP C1, RECONSTRUIRE CORP C2, TIMIȘOARA STR. PALANCA NR. 4, BENEFICIARUL INVESTIȚIEI: S. C. IMOBILIARE-ELAG SRL, NR. AUT. DE CONSTR. 1001/ 18.04.2008. Zgomote ciudate, infernale, parcă de Armageddon, veneau de acolo. Priveliștea era groaznică. Mașinării uriașe, fiare nemaivăzute scormoneau bucăți de curte. Niciodată nu fusese de remarcat curtea aceea pentru vreo însușire deosebită. Dar era la locul ei și atât. Își avea demnitatea de lucru util și la locul lui. Acum o dărimau!

"Să faci bine, ovreiașule, și mergi de vezi ce se întâmplă. Și să ne aduci un raport. Am hotărât să alungăm toți evreii din oraș în semn de penitență, ca să ne ierte bunul Dumnezeu al nostru cel Atoateiertător. Dispari!"

PRIN CURȚI INTERIOARE OANA DOBOSI

Anastasius Skarlatto s-a mutat în Timișoara împreună cu familia sa în anul 1828, la casa cu numărul șase de pe Piaristengasse. Apotecar de meserie, și încă unul foarte priceput, și-a deschis în același an propria farmacie în Piața Unirii. Farmacie ce există și astăzi, pe colț cu strada Mercy. Între timp Piaristengasse a devenit strada Emanoil Ungureanu, dar la casa cu numărul șase, la etaj, în spatele celor trei geamuri acoperite de obloane, Anastasius stă în fotoliu și își numără anii, lucru ce îl face noapte de noapte, pentru că nu are somn. Și totuși trăiește? Păi, trăiește, pentru că fără el nu am putea scrie micile povești ale unor curți interioare și clădiri din cetate. De o lună mă plimb pe strada sa aproape zilnic. Poate, poate reușesc să schimbăm două vorbe cumva. Cu siguranță cunoștințele lui ar fi folositoare pentru proiectele noastre ariergardiste despre turismul cultural, în special pentru *site*-ul străzii Ungureanu. Și cum i-aș putea explica eu ce e ăla un *site*?

Vera, vecina care îl îngrijește, o sârboaică mare și grasă, mătură în fața casei. Poartă fuste înflorate și un batic albastru, cu care se leagă la cap. O văd cum lipește un afiș pe poartă. Mă îndrept ținută să văd ce scrie. *Caut spațiu de închiriat. În Piața Unirii de preferință.* Sun, mă prezint și-i spun Verei că sunt jurnalist și că aș putea eu să o ajut. Să-i fiu agent imobiliar, oricum trebuie să mă documentez pentru articol. Așadar 1828 și 2008. În oglindă. Am aflat că bătrânul Skarlatto vrea să se mute. Asta în 1828. Casa a ajuns să i se pară prea mare. În lumea fantezistă (pe care o construim pentru *website*) îi mărturisesc sârboaiței că aș vrea să discut cu vecinul Anastasius despre istoria Timișoarei, despre proprietarii care au locuit în clădirile din Piaristengasse. Astăzi Skarlatto ar avea un veac și jumătate. Mai mult chiar, pentru că atunci era deja bătrân.

Îmi zic că bine ar fi să văd cum e cetatea azi, în vremurile prezente: istoria este ceea ce a rămas din ea în lumea în care trăim fiecare dintre noi. Așa că am luat-o la picior prin Piața Unirii și pe străzile din cetate. Am intrat din curte în curte: de pe Mercy, în piața Sfântul Gheorghe, pe strada Proclamația de la Timișoara, pe A. Pacha, pe Palanca. Majoritatea curților sunt mutilate. Geamuri și uși termopane, blocuri nou construite în mijlocul curții, terase ce acoperă fațada clădirilor, tencuială de culori diferite. Clădiri lăsate în paragină, gata-gata să se dărâme, iar altele asediate de cabinete notariale și birouri de traducere, deci nu sunt spații de închiriat. Mă gândesc că bietul Skarlatto ar fi murit de inimă când ar fi văzut clădirile, martorele vieții sale longevive, transformate de o postmodernitate tâmpă. Ar fi bine să nu moară și să-l pierd din imaginar acum, când așa avea ocazia să vorbesc cu el.

În Piața Unirii e acum liniște, umbrelele teraselor sunt strânse, soarele se reflectă în Palatul Baroc. Mă gândesc că Skarlatto ajunsese pe la 150 cu numărătoarea anilor. Alex își aduce aminte că știe o clădire de locatari în a cărei curte sunt tot felul de afișe de pe vremea comunismului. Mergem acolo, pe Matei Corvin. Poarta e deschisă, intru în vârful picioarelor într-un gang întunecat, iar din gang în curtea interioară. Destul de strâmtă, dar foarte înaltă, o curte ce nu avusese parte de mutilările de care vorbeam mai devreme. La balcoane, de jur-împrejur, atârnă haine la uscat. Pe peretele din față, de lângă scări, Alex îmi arată cele două afișe. Unul, o hotărâre a comitetului locatar din 1974, iar altul pe care scrie cu litere mari programul pentru bătutul covoarelor. În sfârșit un loc pentru Skarlatto și Vera! După o după-masă și o noapte petrecute în Piața Unirii, prin curțile sale interioare, îi mulțumesc lui Sandu pentru pontul vândut, plec spre casă și mă cufund într-un somn adânc.

LEONARD COHEN. CÎNTECUL DE LA CAPĂȚUL DRUMULUI

ADRIANA CÂRCU

Prin martie aflu că Leonard Cohen va face un turneu mondial. De necrezut. De nesperat. În Germania sînt planificate două concerte, unul la Berlin și unul undeva pe granița cu Elveția. Biletele se vînd la un preț exorbitant. Încerc să primesc o acreditare de presă. Nu reușesc. Fac un calcul logistic. Ezit o vreme și renunț. Ideea nu-mi dă pace. Continui să urmăresc turneul pe web. Fac un nou calcul, studiez variante și mă hotărâsc să merg la concertul din Amsterdam pe 12 iulie. Începe vîntoarea de bilete.

După ce am reușit să-mi asigur un bilet de pe piața neagră la un preț pe care n-am să-l divulg nimănui, după spaima trasă acum cîteva zile cînd am auzit că Leonard Cohen s-ar fi îmbolnăvit, după cele opt ore petrecute în cinci trenuri toate deviate din cauza unei catastrofe feroviare în zona Kölnului – timp în care la Emmerich, pe granița cu Olanda, cu cinci minute înainte de anunțarea unui tren special, lacrimile mele au fîșnit ca dintr-un izvor cînd am aflat că prima conexiune posibilă mă va aduce la Amsterdam exact la 20:50 - după ce am lăsat bagajele la hotel și fără să mai intru în cameră și am sărit într-un taxi, iată-mă în Westerpark, în inima Amsterdamului, îmbrăcată doar cu o jachetă de vară pe o temperatură de 17 grade, așteptînd să înceapă concertul împreună cu alți 18 mii de incurabili. Foamea am uitat-o, mi-e cam sete, dar nu mă mișc din loc; sînt chiar în mijlocul parcului și nu vreau să-mi pierd locul. Ca de obicei mă uit în jur și ce văd nu mă surprinde; mai toți spectatorii - cam de vîrsta mea, mai toți, cu un aer ușor intelectual, ușor nostalgic. Aud vorbindu-se engleză, germană, olandeză și sîrbă. Aud frînturi de conversație despre Janis Joplin, despre Nico, despre Mount Baldy și despre ploaia care planează iminent asupra noastră. Cînea spune că textele lui Cohen sînt pline de ploaie și mă trezesc și eu spunînd "His whole life is full of rain". Tipul din stînga mea mă aprobă cu vehemență. Un vînt tăios ne apropie și mai mult.

La 19:35 scena se luminează și instrumentiștii, toți purtînd pălării, își iau locurile. Vocalistele din background împreună cu Sharon Robinson încep refrenul de la *Dance Me Through the End of Love*. Leonard Cohen intră pe scenă de parcă s-ar fi aflat întîmplător prin apropiere, se apropie de microfon, pune mîinile căuș în jurul lui ca și cum ar feri o flacără și începe să cînte. Preț de aproape trei ore va derula cu farmec și discreție filmul amintirilor sale și pe cel al amintirilor noastre.

AVocea lui adînc șoptită e dorul însuși. plauzele sînt măsurate, pentru că publicul preferă să audă, să-l perceapă și să cînte într-o celebrare calmă în ton minor, care va deveni de fapt marca acestui spectacol. Elegant, ușor adus de spate, ținuta lui dă o combinație subtilă de rafinament și umilință. E îmbrăcat în costum, poartă pălărie - pe care o va ține în dreptul inimii ori de cîte ori va prezenta un membru al formației sau va mulțumi pentru aplauze înclinîndu-se, și are un zîmbet seducător, cumva sfios, cumva ironic, care nu-l va părăsi toată seara. Ne spune, "Vă mulțumesc pentru că ați așteptat atîta timp în frig. Sîntem cu toții onorați că vă aflați aici." După *Ain't No Cure for Love* Leonard Cohen cîntă *Bird On The Wire* într-un registru nou, mai ferm, mai împăcat. Acum pare mai acasă

în propria-i viață decît demult în tinerețe, cînd interviurile îl redau timid și cumva stîmjenit, suferind acut de însingurarea poetului. După *Everybody Knows* urmează *In My Secret Life*. Cînt și eu, sau mai degrabă incantez, *Hey That's No Way to Say Goodbye*, avînd grijă să nu-mi deranjez vecinii. Leonard Cohen cîntă *Susanne* la ghitară, așa cum a cîntat acest cîntec întotdeauna; după *I'm Your Man* poetul adaogă cu un zîmbet, "Here is the man and he is still working for your smile". Prima parte se încheie cu *Anthem*.

În pauză începe să plouă mărunț. Îmi acopăr capul cu mîinile și încerc să mă înghesui în vecina din dreapta care a deschis o umbrelă. Cînea îmi oferă o dușcă de whisky dintr-o ploscă plată de metal. O ajut pe fata blondă din fața mea să-și îmbrace pelerina din plastic transparent și ea mă invită sub o aripă. La începutul părții a două, în timp ce la îndemnul lui, "the supreme Webb sisters" continuă să cînte refrenul de la *Tower of Song* pe voci îngerești, Leonard Cohen, după ce le privește o vreme admirativ, ne rezumă istoria căutărilor sale: "Am decătușat misterele; am pus întrebările, am studiat complexitățile și în această seară am avut o revelație. Acuma știu răspunsul. Răspunsul este: *Do ram dam dam/De do ram dam*". Ploaia se oprește la *The Gipsy's Wife* iar pe *Boogie Street* norii încep să se împărștie. La apus apare o fantă de-a lungul căreia navighează pîlcuri de zdrențe violete. Cerul se deschide luminos în timp ce cîntăm cu toții *Hallelujah*. La sfîrșitul cîntecului, poetul ne privește și spune: "You are all covered with sunshine". Pe ecranele ce încadrează scena strălucește o mare aurie de capete. Pe *Take This Waltz* ne legănăm cu toții ca un lan sub vîntul fierbinte al Andaluziei. Cînea mă ia de braț. Acum este chiar cald.

Poetul se înclină plin de respect și, după ce îl prezintă în cuvînte pline de admirație pe fiecare membru al formației, își ia rămas bun. Va mai cînta alte șapte cîntece cu aceeași energie măsurată, cîteodată întorcîndu-se de la jumătatea drumului spre culise, cîteodată revenind pe scenă în pas sprinten. Mă încercă un fel de mîndrie că într-o seară friguroasă ca aceasta Leonard Cohen se simte bine la un concert în mijlocul unui turneu cu siguranță extenuant. Cîntăm cu toții *Sisters of Mercy* și *If It Be Your Will*. După *Closing Time* și *I Tried to Leave You* bardul încheie seara cu jurămîntul de fidelitate a lui Ruth în versiunea muzicianului de country George Morgan:

*Încotro vei merge tu voi merge și eu,
Unde vei locui tu voi locui și eu
Poporul tău va fi poporul meu,
Încotro vei merge tu voi merge și eu.*

Luminile s-au stins. În timp ce mă îndrept spre ieșire constat că s-a făcut foarte frig; de fapt tremur din adîncuri. E destul de întuneric. Calc într-o băltoacă. Deși impresiile mele au nevoie de timp, știu de pe acum că acest spectacol nu seamănă cu nimic din ce am trăit vreodată.

Cîntecul împăcat al acceptării. Dansul de dincolo de noapte.

Mă îndrept spre un grup de tineri și-i rog să-mi spună cum pot ajunge cît mai repede la Rembrandt Plein. O fată îmi spune, "It is quite a journey".

Îi răspund în gînd: "You bet it is".

Amsterdam, 13 iulie 2008

JURNAL DE SPECTATOR DANIELA BOBOICIOV MAGIARU

Faust, după Goethe; traducerea: Ștefan Aug. Doinaș

Scenariul și regia: Silviu Purcărete

Scenografie și Light Design: Helmut Sturmer

Costumele: Lia Manțoc

Muzica originală: Vasile Șirli

Orchestrația: Doru Apreotesei

Filmări și montaj video: Andu Dumitrescu

Cu: Ilie Gheorghe și Ofelia Popii (în rolurile principale)

6 iunie

Văd *Faust*-ul lui Purcărete după trei spectacole bune, în vinerea de dinaintea plecării mele de la Sibiu. *Faust* se joacă la Simeron, spațiu pe care l-am mai vizitat, cu câteva ore mai devreme, pentru spectacolul lui Gavriil Pinte.

La intrare îmbulzeală. Toată lumea vrea să intre. Un afiș mare pe care scrie că după finalul spectacolului este permisă o plimbare de zece minute prin culise. Îmi propun să țin minte. Intru. Ecrane mari cu chipul lui Mefisto. Îmi găsesc locul, undeva prin ultimele rânduri, aproape de tehnic. Sunt obosită și mă gândesc cu groază că îmi va fi prea somn și voi rata marele spectacol (primul Purcărete). Mă așez și mă captează instant decorul. Mă copleșește. Este imens, poate echivala cu o lume. Totul e mare și mult. Multe băncuțe de lemn pe care stau cumiști și supuși mulții discipoli ai lui Faust; ferestre mari care îmi dau senzația stranie (dar justificată) că se ascunde ceva în spatele lor. Lună plină ce se preschimbă după chipul și asemănarea lui Mefisto. În dreapta scenei, rafturi cu cărți, cicatrici ale cărturarului și un dulap pe care își face apariția / dispariția Mefisto. În stînga scenei, o ușă (și un perete ce va fi dinamitat), un schelet – vagi urme ale științei. Întîlnirea Mefisto-Faust stă sub semnul surprizei, al insolitului. Pactul este indus, pecetluit aproape în transă.

Sala e invadată de șobolani. Mă simt din nou copleșită de număr și mă încercă o senzație de fiori pe șira spinării. Scena se umple, este cotropită de aceste creaturi (citeam că numărul actorilor implicați în acest spectacol este de vreo 80). De sub podea, de pe scenă, din spatele scenei răsună cântece angelice.

Mefisto este extrem de maleabil, schimbă mai multe fețe, mai multe ținute, mai multe glasuri, mai multe gesturi, mai multe strategii. Este polimorf: seducător, perfid, viclean, instigator, diabolic, angelic, crud, puternic, cinic, nedumerit, umil, trist, singur. Ofelia Popii este remarcabilă și face un rol de excepție, răsplătit, pe drept, cu un UNITER anul acesta.

Scena întîlnirii cu Margareta (multiplicată în șapte fete) încheie prima parte a spectacolului. Urmează delirul "Noptii Valpurgice" care declanșează marea surpriză: *deus ex machina*. Marele mecanism spațial se deschide modular, ca în jocurile de lego. Se retracează un segment din spațiul de joc și suntem invitați în "culisele" scenei, ale iluziei. Ceea ce urmează e o explozie a simțurilor care îți fură ochiul. Ratez mult pentru că nu știu încotro să îmi îndrept privirile. Din toate părțile sunt bombardată cu impulsuri vizuale și auditive. Faust este tras de mână de către Mefisto bombastic (aici) și face o plimbare printr-un tărâm ireal. Intrăm în marea mașinărie în care fiecare roțiță te înspăimîntă peste măsură. Tronează simboluri porcine: măști, machete în mărime naturală. Seducție și repulsie: patru făpturi surprinse în spectacolul actului sexual cu patru porci. Atac de sus: alte creaturi atîrnă din tavan, scuipe flăcări, dansează pe deasupra capetelor. În stînga, imaginea oripilantă a unei femei aproape goale care poartă o tavă cu o jumătate de cap de porc din care se scurge sânge proaspăt. Îmi desprind ochii, caut personajele ce sorb pe îndelete din vinul roșu, în timp ce admiră spectacolul. Îmi întorc ochii spre dreapta – din nou imaginea cadaverică și înfricoșătoare a femeii cu secțiunea verticală a capului de porc. Încerc să o evit, îmi îndrept privirea către pereți. Abia acum observ desenele macabre.

Continuare în pagina 31

GĂRÂNA JAZZ FESTIVAL, 2008

MANU BABESCU

Cei care citi aceste litere, aici și acum, ați fost la Gărâna între 18 și 20 iulie. Fizic, mental, metafizic. În orice stare și sub orice formă, ați fost acolo. De fenomenul Gărâna nu scapă nimeni. Fie că se încuie în casă și își ascultă propriile colecții de muzică sacră sau profană, fie că nu are pasiuni ca jazzul, dar se dă bine cu motorul de enduro, toată lumea bună și nebună este acolo.

Fie că-i ploaie torențială în timp ce îți pui răvășit cortul, fie că raze asurzitoare îți pârlăsc timpanele în timp ce-ți bei miraculoasa afinată de la Răscruce, fie că ești în mlaștinile dintre generații și genuri, Gărâna nu mai este o joacă elitistă. A devenit o cultură de masă. Fără conotații negative. E reconfortant să vezi că lumea noastră, prinsă într-un moment ostentativ de integrare și consum frustrat, pricepe sub o formă sau alta că unele lucruri nonmateriale contează. Impermanența muzicii live, energia degajată pe o scenă în aer liber și pe cât se mai poate de curat, acuratețea unei tehnici impecabile în spatele căreia stau ore serioase de studiu, sunt lucruri care se observă și se digeră. În timp.

Gărâna este într-un fel o radiogramă a nivelului nostru de cultură și de consum. Aceeași poveste care prinde alte proporții în fiecare an. Este vorba de fractali sociali și de creșteri exponențiale. Jazzul este mai matematic decât pare. Și iată cum de aici poți trage concluzii. Și pozitive, și negative, pentru că perfecțiunea înseamnă coexistență. La o narghilea în timp ce asculți bancurile lui Moșu', ideile îți zboară prin cap cu un tupeu teribil. Jazzul și muntele au în comun mult fum.

Gărâna Jazz Festival 2008 a fost diferită față de anii trecuți. Poate m-am implicat emoțional mai mult. A fost mai personală, mai puțin abstractă la nivelul intensității interacțiunii dintre asimilare muzicală și apartenență la un anumit gen de cultură, mai impregnată de concret, mai reală. Pentru prima oară am mers pe firul întâmplării fără așteptări. Atunci se declanșează toate. Am putut asculta mai mult decât jazz, un fenomen, o idee, un concept. Și culmea, pe cât de reală a fost experiența, nu pot vorbi

la concret, despre ritmuri, influențe, gulaș și coada de la toalete. Toată lumea știe programul de la această editie. Toți ați înțeles diferit acustica, tehnica, diferitele stiluri de a face show, de a fi pe scenă, de a interpreta, de a te adresa unui public poate prea variat.

Mergem la Gărâna în fiecare an. Pentru tradiție, pentru oameni, pentru ieșire din rutină, pentru oameni, pentru turme, pentru agitație, corturi, frigărui, baie, plajă, enduro și afinată. Mergem pentru trei zile de jazz cu aromă de grătar și vin fier, pentru Victor Wooten Group, pentru Nightlosers, pentru Mike Stern, Harry Tavițian, și pentru toți mamuții de pe lista pe care o cunoașteți de pe orice site. Am înțeles de ce un basist își poate permite să parodieze orice alt muzician de gen când are la degetul mic o tehnică de neconceput, de ce îți poți permite să abordezi orice combinație armonică în momentul în care ai în spate o experiență uriașă, când îți cunoști publicul atât de bine încât te iei după telepatie, și când orice sunet pare pus cu intenție chiar dacă nu provine din nici o partitură sau instrument. Mai mult decât în ceilalți ani, am simțit atmosfera de festival mare, de festival care le cuprinde pe toate, care are și muzică veche, și arte plastice, și sculptură, și lansare de carte. Gărâna crește teribil, la fel ca și performanța muzicienilor. Un prieten cu auz absolut spunea cum n-a mai văzut performanțe de genul Victor Wooten. Aproape de neconceput.

Dar, ca orice fenomen intens, Gărâna lasă urme. Tăcerea de după masacrele culturale și culinare este doar o formă de manifestare a algoritmilor sociologici. Lume multă, responsabilitate puțină. Legea compensației funcționează în schimb în fiecare an la Gărâna. La fel ca și constanțele: muzicieni de jazz fenomenali, Florian Lungu, un public care înțelege, un public care bea, un public care așteaptă să se declanșeze ceva, un public care atâră prin cimitir, o toaletă mereu neîncăpătoare, o Răscruce plină de povești muzicale și niște urlete de motoare turate. Gărâna Jazz Festival este un punct de stabilitate în viața unora. Doar că și punctul ăsta devine o mare bulină din cauza expansiunii în plan. Gărâna Jazz Festival 2009. La anu' ne batem pe locuri. Gata.

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

APEL LA PROIECTE

Tema expoziției: DETURNAREA SENSULUI OBIECTULUI

Echipa Carte Blanche lansează a doua etapă a proiectului "Métamorphoses – Carte Blanche", prin care propune spre reflecție o temă contemporană.

Aflat la prima ediție, proiectul franco-român "Carte Blanche", inițiat de Centrul Cultural Francez în parteneriat cu Facultatea de Arte din Timișoara, are ca scop principal promovarea tinerilor artiști în spațiul timișorean, precum și facilitarea accesului publicului la operele de artă contemporană expuse de aceștia.

Proiectul constă în organizarea unui ciclu de 3 expoziții grupate sub umbrela temei "Metamorfoze".

- ▼ Sunt invitați să participe studenți în anii terminali de la Facultatea de Arte Plastice din Timișoara, precum și masteranzi și artiști plastici proaspăt absolvenți.
- ▼ Limita de vârstă este de 35 de ani.

Sunt așteptate lucrări realizate în tehnici libere, de la fotografie, pictură, sculptură, obiect, până la performance, video, instalație, lucrări teoretice. Prin temele propuse, Centrul Cultural Francez dorește a vă provoca imaginația astfel încât lucrările voastre să abordeze aspecte cât mai interesante pe baza direcțiilor trasate de organizatori.

Lucrările vor fi expuse la sediul Centrului Cultural Francez din Timișoara, iar la final Centrul Cultural Francez va edita un catalog bilingv care va prezenta toți artiștii participanți în proiectul "Carte blanche – Métamorphoses".

Definirea conceptului expoziției «Deturnarea sensului obiectului»

Trăim într-o lume în care codurile sunt diferite și pot fi folosite și înțelese în diferite moduri. Metamorfozele interpretării pot fi infinite, dar poate arta cu adevărat deturna sensul profund, intrinsec al obiectului? Artistul ca *homo ludens* poate propune o reală metamorfoză chiar și când este îngrădit de reguli? Este această metamorfoză posibilă în condiții de "laborator"?

Așteptăm propunerile voastre, încurajându-vă să reinterpretați obiectele care vă inspiră, fie ele din realitatea înconjurătoare sau din viața fiecăruia, scoțând la lumină sensuri ascunse sau nebanuite ale acestora. Deturnarea sensului acestor obiecte va face motivul demersului vostru.

Data limită pentru depunerea dosarelor : 14 OCTOMBRIE 2008

Conținutul dosarului

- 1) Fișa de înscriere (disponibilă la secretariatul Centrului Cultural Francez, de descărcat pe site-ul www.ccftimisoara.ro sau de cerut la adresa carteblanche.2008@yahoo.fr)
- 2) CV-ul artistului
- 3) Documentație foto/video a proiectului (dacă este necesară)

Lucrările și dosarele complete trebuie depuse personal la următoarea adresă:

Centrul Cultural Francez
46, Bd C.D. LOGA, Timișoara – ROMÂNIA

Proiect «CARTE BLANCHE 2008»

Apel la proiecte

Informații suplimentare: carteblanche.2008@yahoo.fr, tel: 0256/490544

CLISMA DE CATIFEA DANA CHETRINESCU

Un monument dedicat clismeii a fost dezvelit la o stațiune balneară din orașul Jeleznovodsk, sudul Rusiei, informează site-ul *metro.co.uk*. Monumentul din bronz, care reprezintă o pompă pentru clismă ținută de trei îngeri, cântărește 362 kilograme, fiind dezvelit în cadrul unei ceremonii desfășurate la centrul de tratament Mașuk-Avka. "Nu este kitsch și nici obscenitate, ci o operă de artă. Clisma este simbolul regiunii noastre", a declarat Aleksandr Karacenko, directorul centrului.

Au trecut câteva decenii de când vasul de toaletă a devenit obiect de artă. WC-urile au încântat și inflammat imaginația cetățenilor încă de la inventarea lor. Acum, dacă tot nu mai sunt de mult subiect tabu, ele au devenit chiar personaje în mai noua artă a *performance*-ului. Un tânăr artist american, specialist în fotografie digitală și colaj, a dezvelit recent, în cadrul unei ceremonii publice, o hartă digitală a toaletelor publice din New York, copii ale căreia pot fi achiziționate de către orice muritor de rând contra sumei de doar doi dolari (plus taxe poștale). Tommy Mintz mărturisește că este bucuros să-și vândă arta doritorilor la prețul unui bilet de autobuz, căci nu l-a determinat s-o creeze nici inspirația, nici nonconformismul, nici admirația sa nemărginită pentru Andy Warhol și alții, ci o afecțiune cronică a intestinelor. Datorită utilității artei sale pentru comunitate, numele artistului va rămâne fără doar și poate mult timp de acum încolo înscris în cartea de aur a Manhattan-ului sau, poate, doar pe o listă cu adresele utile din cartier, dar, oricum, el va dăinui. Andy Warhol mărturisea că iubește America pentru că oricine poate savura aici o Coca-Cola, de la președinte și Liz Taylor până la vagabondul din cutia de carton de la colțul străzii. Pentru toți aceștia și pentru mulți alții o Coca-Cola este la fel de dulce, rece și acidulată. În același spirit pop, Tommy Mintz ne poate mărturisi că iubește New York-ul datorită numărului impresionant de toalete publice pe care acesta îl oferă, de la cele mai sofisticate, din buricul târgului, până la cele mai modeste și obscure, care se deschid cu tot atâtea generozitate surorii mai blonde a lui Paris Hilton și agentului FBI sub acoperire.

Dar aici nu vorbim despre americani, ci despre ruși, așa că să nu divagăm. Povestea celor trei îngeri care susțin pompa de bronz este încă o istorioară tragicomică din seria avatarurilor imperiului sovietic – sau rus sau cum i-o mai fi zicând acum. Totul a început cu perestroika. Apoi i-au făcut americanii campanie electorală lui Boris Elțin în stil *soap opera* și l-au pus să se dea în leagăn cu copiii de grădiniță. Nu mult după aceea a fost nevoie de mulți bani pentru ca rușii să-și poată continua proiectele în spațiu (unde e cursa spațială a Războiului Rece de altădată?), așa că autoritățile au permis milionarilor excentrici să se plimbe până la Lună și înapoi contra

unei sume de douăzeci de milioane de ori mai mare decât biletul de toaletă al întreprinzătorului Mintz. Astăzi un rus se abandonează complet sufletului slav, afirmând că nimic nu-i poate reprezenta mai profund tărmurile de baștină decât o clismă.

Și, ca să păstrăm nota nostalgică și retorismul rândurilor de mai sus: unde sunt vremurile când, de la Urali la zidul Berlinului, nicio ședință nu începea fără manifestarea iubirii tovarășești pentru tătuc? Am crescut cu o poveste din tinerețea bunicii, pildă supremă de măiestrie propagandistică și stupiditate activistică, pe care niciun episod din Epoca de Aur, oricât de sinistru sau hilar, nu l-ar fi putut egala. Ședință la fabrică. Activiștii pe scaune, la tribună, proletarii – care pe unde, așezați în bănci sau cocoțați pe schele. Ca la orice întrunire respectabilă, se începe prin evocarea unui moment din copilăria lui Iosif Vissarionovici. O tânără de la cucurigu dă tonul la ovații: Stalin! Stalin! Toată sala sare în picioare și bate din palme. Activiștii iau loc. Proletarii așijderea. Unul din prezidiu deschide gura să citească ordinea de zi. Tânăra de la cucurigu izbucnește din nou, cu patos crescut: Stalin! Stalin! Suflarea întreagă sare ca arșă, aclamând neobosit. Nici activiștii nu se lasă mai prejos, măsurându-și gesturile cu nervozitate, de teamă să nu li se citească pe chipuri exasperarea. O a treia tentativă de a începe ședința eșuează în același refren, susținut de toți cei prezenți, care schimbă din ce în ce mai multe priviri stresate. Stalin! Stalin! se aude de pe schelă, fata fiind hotărâtă să-și ducă planul diabolic până la capăt. După o oră de încercări zadarnice, activiștii transpirați se văd nevoiți să suspende ședința, având presimțirea sumbră a unei migrene iminente și a unei concedieri (în cel mai fericit caz) ce nu se va lăsa nici ea mult așteptată. O ședință comunistă în minus, își zic proletarii din fan-clubul tătucului cu mustața cănită.

Istoria recentă i-a răzburat pe susnumiții proletari, ca și pe ceilalți est-europeni. Geografia însă nu. Conducele de gaz vin tot din Rusia și trec tot pe unde vrea Rusia. Iată de ce, la întâlnirea NATO pentru care a asudat din greu întreg neamul românesc timp de câteva luni, cea mai țepănană poziție de drepti a fost adoptată nu în fața fluturării *casual* din mâini a lui George W., nici înaintea zbaterii meticuloase din genele rimelate ale doamnei Merkel, ci în fața mimicii de stepă înghețată a liderului din est. Românii și-au amintit că, deși grație politicii naționaliste a lui Ceaușescu, lumina nu mai vine de la Răsărit de vreo patruzeci de ani, conducta – bat-o vina – tot de acolo vine și se duce încotro vede cu ochii. S-au bulucit toți, cu mic, cu mare, pro-occidentali și rusofili, mari și mici, vlădică și opincă, să-l vadă pe cel care nici nu mai era președinte, cu o sinceritate de care uralele prelungite dedicate înaintașului Iosif Vissarionovici nu s-au bucurat niciodată. O dovadă în plus că în politică, precum în balneologie, totul este posibil.

FUNDUL ȘI FUNDA CIPRIAN VĂLCAN

Dacă bravi cetățeni ai orașului Jeleznovodsk au decis că au nevoie de un monument din bronz care reprezintă o pompă pentru clismă ținută de trei îngeri, probabil că locuitorii orașului polonez Plik vor socoti că nu mai pot să-și ducă în mod onorabil zilele fără o statuie de granit reprezentând un fund gigantic. Bani necesari vor fi strânși în urma unei subscripții publice în cadrul campaniei "Laudă fundului, cinste fundamentului", iar principalii săi susținători vor fi doi profesori de istoria artei de la Universitatea din Cracovia, specializați în studierea grotescului. Cea mai mare dificultate va fi însă aceea referitoare la maniera în care trebuie realizat monumentul. Unii vor pretinde că realismul cel mai deplin trebuie să domine această operă de artă, chiar dacă fundul sculptat ar urma să devină simbolul fundului arhetipal, un fund platonician ce veghează din lumea sa suprasensibilă destinul schimbător și tragic al miliardelor de funduri imperfecte din această lume sublunară. Alții vor cere să se urmeze grațioasa manieră a celebrului Canova, iar fundul delicat astfel sculptat să contrasteze cu grosolana pompă pentru clismă a a eternilor dușmani ruși. Primarul va dori să aibă în oraș un fund creat de un discipol al lui Henry Moore. Ambasadorul României în Polonia va îndrăzni să sugereze că numai un fund sculptat în manieră brâncușiană ar fi demn să înfrunte veacurile de pe soclu. Primul ministru polonez, colecționar înverșunat al pânzelor lui Lucian Freud, va propune ca fundul să fie unul inspirat din opera halucinantă a pictorului său preferat. Naționaliștii polonezi vor semna o petiție pentru ca fundul ales să fie fundul soldaților împușcați la Katyn sau, dacă așa ceva nu se poate, să fie fundul lui Mickiewicz sau Sienkiewicz. Mișcarea pentru Drepturile Femeilor va solicita în mod oficial Ministerului Culturii de la Varșovia ca fundul să fie unul feminin, în semn de recunoștință pentru nenumă-

ratele sacrificii ale femeilor poloneze din ultimele două secole. Liga Familiilor Poloneze, un partid catolic apropiat de extrema dreaptă, va îndemna la acțiuni de protest, cerând să se renunțe la ultragianta reprezentare a fundului, care jignește sentimentele creștine ale majorității populației, propunând o apologie păgînă a desfrului incompatibilă cu credințele adevărate ale polonezilor. Fanii lui Dan Brown vor face lobby pentru ca fundul ales în final să fie inegalabilul fund al lui Leonardo da Vinci, singurul fund din istorie care ascunde o diagramă secretă a universului, singurul fund ce poate fi recunoscut de eventualele patrulare extraterestre. Adepții legalizării consumului de droguri ușoare vor face toate eforturile posibile pentru ca monumentul dedicat fundului să fie realizat dintr-un amestec de frunze de coca și cîneapă indiană. Insistînd asupra caracterului avangardist al unei asemenea întreprinderi, ei se vor arăta pregătiți să obțină sponsorizările necesare din partea unor traficanți de droguri columbieni, cerînd doar ca marele fund să conțină inscripții cu numele unor Thomas de Quincey, Baudelaire, Michaux sau Walter Benjamin. Președintele Sarkozy își va folosi întreaga influență astfel încît fundul socotit cel mai potrivit pentru a servi drept model să fi acela al Carlei Bruni. Regina Angliei va cere serviciilor secrete poloneze să interzică orice asemănare a fundului sculptat cu legendarul fund al lui Lady Di. Invitat de Institutul Cultural Român de la Varșovia, Dan Perjovschi va găsi rezolvarea cea mai simplă a problemei, obținînd aplauzele unora dintre cei mai importanți artiști contemporani. Astfel, el va scrie cu tuș pe o hîrtie de 4 metri pătrați "Fundul, fratele nostru porcul", adăugînd compoziției o imensă fundă roșie. Inedita operă de artă va fi apoi aruncată dintr-un elicopter zburînd la joasă altitudine în mijlocul pieței centrale a gloriosului oraș Plik.

AMOR LATINO

ADINA BAYA

Cum se poate converti un roman de peste 400 de pagini într-un film de aproximativ două ore? Evident, luând decizii drastice la nivel narativ. În mod inevitabil, povestea este sfâșiată în bucățele și secvențe, episoade cu eticheta "important" sau, dimpotrivă, "dispensabil". Acestea sunt studiate cu atenție, disecate, triate și așezate apoi pe o listă ierarhizată după importanță, conform viziunii scenaristului și a regizorului, oferind la final o versiune digerată a romanului. Ce rezultă e un fel de selecție tip "best of", gata interpretată și împachetată într-un mod atractiv, animată de actori care au dinți impecabili și ten imaculat, îmbrăcați în costume ce se integrează perfect în coloritul decorului.

Dacă ați citit romanul lui Garcia Marquez – *Dragostea în vremea holerei* –, s-ar putea să fiți foarte dezamăgiți de deciziile regizorului responsabil cu ecranizarea frumoasei povești sud-americane: Mike Newell (autor al unor filme destul de variate ca gen, de la *Donnie Brasco* la *Harry Potter 4*, și laureat al premiului BAFTA pentru *Patru nunți și o înmormântare*). Procesul de simplificare, marketizare și prioritizare a episoadelor componente, la care e supusă cartea lui Marquez în laboratorul creativ patronat de Newell, este atât de intens și duce la schimbări atât de drastice, încât la final totul devine redus la urmărirea unui subțire fir narativ, pe care se defășoară cronologic o poveste de dragoste extrem de longevivă. Întreaga suită de artificii scriitoricești ce dau credibilitate poveștii – altfel profund neverosimilă – și fac din roman o lectură savuroasă, greu de lăsat din mână, este aproape complet neglijată în procesul de convertire pentru marele ecran. Cadrul hipnotic și atât de seducător al realismului magic, în care distorsiunile aduse realității fac parte dintr-un mecanism asumat și construit treptat, cu răbdare și har, pentru a face orice întorsătură narativă să pară posibilă, este în întregime ignorat de varianta cinematografică a romanului.

Ce rămâne după ce farmecul inconfundabil al scriiturii lui Marquez este rașchetat de pe scheletul narativ? O telenovelă, desigur. O producție de serie care s-ar fi putut numi la fel de bine "Amor latino" sau "Pasiune înflăcărată" (și în felul ăsta nici n-ar mai fi creat false așteptări audienței). Insistența obsesivă cu care protagonistul Florentino Ariza își urmărește iubita, Fermina, nu poate fi văzută decât într-o lumină ridicolă în spațiul artificial și neverosimil al ecranizării romanului *Dragostea în vremea holerei*. Prea puțin timp e acordat aprofundării și consolidării unei aparențe credibile a iubirii ce durează peste 50 de ani. În schimb, avem o avalanșă de declarații de iubire eternă, fidelitate totală și dragoste "nesfârșită ca marea". Scoase din contextul romanesc, ele nu par decât niște accesorii ieftine din recuzita răsuflată a dulcegăriilor romantice.

Ridicolul e sporit de faptul că regizorul pare să nu se fi putut hotărî dacă să folosească o distribuție vorbitoare de spaniolă sau de engleză. Așa că și-a ales una care vorbește

o engleză cu accent spaniol! Trupa internațională de actori, din care fac parte spaniolul Javier Bardem, italianca Giovanna Mezzogiorno, (pe jumătate) americanul Benjamin Bratt, plus alți câțiva actori de Hollywood cu origini sud-americane, psalmidiază pe diverse voci și tonuri o veritabilă spangleză, făcând acțiunea să pară că se petrece mai degrabă în New Mexico (care, în ciuda numelui, se află în Statele Unite) decât în Columbia.

Florentino Ariza (jucat de Javier Bardem, într-un rol slab și greu de asimilat după cel memorabil din *Nu există țară pentru bătrâni*) este bărbatul sensibil ce visează la a sa fecioară despletită, pe care nu mai conține să o asemenea cu o "zeiță încoronată", un "trandafir" sau alte simboluri desuete, și reușește să fie un campion al ridicolului în acest film. Dincolo de faptul că plânge în brațele mamei, vomită de emoție și scrie corespondență de afaceri în versuri cu iz romantic, acest personaj se consideră virgin din punct de vedere spiritual și "fidel" iubitei Fermina, în ciuda faptului că prin pat îi trec peste 600 de amante efemere (ale căror nume le notează cu grijă într-un caiet). În vreme ce în carte simptomele patologice ale iubirii duc la trasarea unei paralele de succes între aceasta și holeră, dragostea în sine fiind o boală, iar argumentul în favoarea virginității e susținut în rama realismului magic, în film asocierile sunt forțate și neverosimile. Unica șansă a acestei pelicule este interpretarea ridicolului într-o notă comică – lucru nu foarte greu de realizat după ce vedem o explicită scenă amoroasă în care "performer" e septuagenarul Florentino. Dar declarațiile înflăcărâte de iubire veșnică, serenadele din fața balconului, scrisorelele de amor puse pripit în plicuri parfumate, alături de o suviță de păr, precum și acordurile romantice scâncite de Shakira pe coloana sonoră a filmului, mă fac să cred că intenția regizorului rămâne aceea de a se situa într-un registru serios. Din păcate, acest demers transformă iremediabil filmul într-un anacronism fără speranță, ce utilizează un tipar mult prea vechi și demonetizat, neîmprospătat nici măcar de ocazionalele peisaje columbiene filmate foarte frumos.

BOLNAVI DE DRAGOSTE

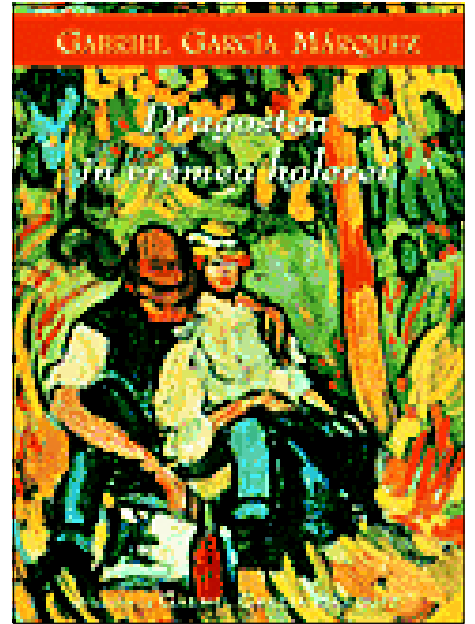
CRISTINA CHEVEREȘAN

"Florentino Ariza avea răspunsul pregătit de cincizeci și trei de ani, șapte luni și unsprezece zile cu nopțile lor". Sunt aproape ultimele cuvinte ale unui roman de 475 de pagini care, în cele două decenii de la publicare, a devenit un clasic. *Dragostea în vremea holerei* înfățișată de celebrul columbian Gabriel Garcia Marquez este, desigur, o poveste de dragoste. Mai mult, e o poveste *despre* dragoste. Gravitănd în jurul unei femei și a celor doi bărbați din viața sa, nu relatează cu suspans echivocurile pasionale ale unui triumf amoros, ci defășoară lent harta complicată a iubirilor posibile. Într-o eră a vitezei, cucerită sau cotropită de atotputernicul Internet, când epistolele parfumate au fost detronate de e-mail/ voice-mail/ sms/ mms/ etc., a aștepta o șansă de la același om timp de jumătate de secol pare o secvență ireală. Și totuși...

Florentino Ariza, tânăr de condiție modestă, se îndrăgostește de Fermina Daza la vârsta primilor fiori. Dacă pentru el nu pare a exista cale de întoarcere, Fermina, fiica unui tată aspru și cârcotaș, trece cu destulă ușurință peste înflăcăările adolescentine, lăsându-și admiratorul neconsolat și alegând să se mărite cu mult mai pragmaticul și promițătorul doctor Juvenal Urbino. Om de lume, modern, educat, galant, ambițios, soțul se dedică cercetărilor menite să conducă la stăpîrea epidemiei de holeră. Plin de succes, adorat de comunitate și cercurile profesionale, îi oferă tinerei femei un cămin construit conform unor principii solide: "Lucrul cel mai important într-o căsnicie reușită nu e fericirea, ci stabilitatea". Rezultă un mariaj de durată, cu încercări și bucurii, întrerupt de o moarte stupidă.

Rațional și încrezător în argumentele științei și logicii, Juvenal se află la polul opus față de Florentino-bolnavul-de-iubire. Însăși noaptea nunții e o lecție meticolos predată, mai degrabă anatomică decât erotică. De cealaltă parte, Ariza supraviețuiește despărțirii de Fermina printr-o adevărată feroare a carnalității. Jurând fidelitate veșnică iubitei, își păstrează inima intactă, împărțindu-și cu generozitate trupul. Sub masca funcționarului insipid, el devine un campion al scenelor de alcov. Dacă în mâinile altcuiva o istorie prinsă între obsesie și desfrâu ar părea un caz patetic, de genul celor ce abundă în telenovelele sud-americane, Marquez știe să evite ridicolul. Ariza este un personaj bovaric, a cărui existență ideală nu are prea multe în comun cu realitatea. Frenezia sexuală a eternului îndrăgostit e prezentată cu doza de umor ce transformă penibilul în simpatic; situațiile amoroase alternează cu episoade contrapunctice, menite să indice invazia realului în fantezie și invers.

Protagonistul absolut al cărții nu este niciunul dintre cei doi bărbați, nici Fermina cea prinsă între "rațiune și simțire". Dragostea în sine, cu întregul evantai de forme, culori, miresme, face obiectul observației. Rațiune de a fi sau construcție grijulie, obișnuință sau foc mistuitor, trecătoare sau eternă, proclamată sau ascunsă, binecuvântată sau

blestemată, atotcuprinzătoare sau meschină, împlinită sau nu, ea definește și dictează soarta personajelor-pioni. Punând-o de la început în paralel cu holera (două maladii devastatoare într-un nenumit port din Caraibe), Marquez însoțește destinele create de sentimentul urgenței. În vecinătatea morții, privind-o în ochi, totul capătă un plus de intensitate, gravitate, sens, iar pasajele dedicate fiecărui tip de afecțiune ating paroxismul sentimentelor și al reflecțiilor estetice.

Angajându-se alături de protagoniști într-o romantică luptă cu morile de vânt, scriitorul e conștient de amenințarea desuetudinii. Poate cel mai relevant comentariu îi aparține unui genial și misterios coleg de breaslă — Thomas Pynchon: "Să presupunem că ar fi posibil nu doar să juri iubire veșnică, ci să îți și respecti jurământul — să trăiești o viață lungă, plină și autentică, bazată pe un asemenea legământ, să dedici inimii prețiosul timp ce ți s-a dat. Este extraordinara premisă a noului roman al lui Gabriel Garcia Marquez, pe care o servește triumfal. În fluxul postromantic al anilor '70-'80, când toată lumea a devenit mai înțeleaptă și mai paranoică în ce privește dragostea, odinioară slogan magic al unei generații, e o îndrăzneală pentru orice scriitor să decidă a scrie în limbajul propriu iubirii, să o ia cât de puțin în serios, cu toată nebunia, imprecizia și scăpările sale de gust, ca perfect demnă de toate acele forme ludice pe care le apreciem ca ficțiune".¹

Marquez îndrăznește. Cătuși de puțin orb la riscuri, conștient de mistificări, naivități, ipocrizii și exaltări deșarte, nu își propune să prescrie rețete de succes. Nu dă explicații, nu declamă adevăruri ultime, nu prezice viitorul, nu propune modele sau contra-exemple. Nu face concurență scripitoarelor *show-uri* pentru inimi rănite sau fremătânde, nu atentează la pâinea psihologilor de serviciu, nu preamărește și nu îngroapă. Nu judecă și nu absolvă. Scrie cu drag de poveste și se întreabă, ne întreabă — *totuși, cum ar fi?* "Toată viața"...

¹ *The Heart's Eternal Vow* în The New York Times, 10.04.1988, accesibil la www.themodernword.com/pynchon/pynchon_essays_cholera.html.

TUR DE ORIZONT

Revista **Arca** panoramează, în numărul triplu 4-5-6/ 2008, viața culturală a Aradului ● Recenzii la o parte din cărțile noi ale autorilor locului, cronici la spectacolele de pe scena Teatrului Clasic "Ioan Slavici" ("Amoc", de Alexander Hausvater, și "Decalog", de Laurian Oniga), "Periplul unei bienale – *meeting points* în Mitteleuropa", de Onisim Colta, un album în care sunt reproduse color câteva dintre lucrările excelentului sculptor Rudolf Kocsis, dar și un eseu despre opera aceluiași, semnat de O. Colta ● Trimestrialul arădean nu rămâne, însă, canonat în arealul în care vede lumina tiparului. Astfel, interesul critic al lui Romulus Bucur cade pe volumul de versuri ce aparține lui Andrei Zanca, "Abis", dar și pe "Războaie culturale", de Sorin Antohi", Felix Nicolau recenzează "Submarinul iertat", de Ruxandra Cesereanu și Andrei Codrescu, lui Vasile Dan îi plac poemele erotice ale Mirunei Vlada din "Pauza dintre vene", iar Gheorghe Mocuța... citește "Imberbia" lui Ovidiu Pecican ● O scurtă istorie a Olimpiadei – "Olimpiada după Socrate sau cum e să știm că nu știm nimic" – scrie Lajos Notaros ● Fiindcă tot se apropie evenimentul, ca să nu ne prindă nepregătiți, iată, de încălzire și spre știință, finalul textului: "... încercarea actuală de boicot împotriva Chinei este sortită eșecului tocmai datorită faptului că, începând cu anii nouăzeci, nu politicul, ci comercialul este elementul care influențează cel mai mult mișcarea olimpică. Devenită o mare afacere, cu implicarea unor mărci internaționale cu bani mulți și influență pe măsură, politicul a trecut pe planul doi, fiind considerat de către liderii sportului mondial, chiar și de politicieni înșiși, ca un factor care trebuie neutralizat în activitatea de organizare și promovare a ideii olimpice. Banii puși în joc sunt mult mai importanți, scandalul de corupție izbucnit în jurul unor lideri ai Comitetului Olimpic, respectiv politicieni care au insistat pentru organizarea Olimpiadei în țara pe care o reprezentau, ilustrează cât se poate mai bine această nouă *orientare*, această nouă formă de ipocrizie, pentru care aceste manifestații politice de acum reprezintă chiar un binevenit camuflaj".

MULT ȘI BUN

Uite o chestie tare, zisă de Breban într-un interviu luat de Dorin Murariu și Constantin Buiciuc pentru **Banat** (nr. 4): "Eu cred că, în creație, cantitatea e foarte importantă. De la o vreme românii fac falsa opoziție calitate – cantitate. Ei zic: *Puțin și bun*, iar eu zic: *Mult și bun*. Le dau exemplu pe Balzac, Zola și Dostoievski. Scriitorii români nu mai scriu. Scriu prin birturi, au intrat pe televiziuni, la *talk-show*-uri, și câștigă foarte bine. Acestea sunt noile ispite. Pe vremuri, comuniștii dădeau o viză, dădeau o casă. Acum, au apărut instituțiile astea bănești, care deteriorează. Ziarele, în care faptul divers e important, televiziunile, care au un nivel foarte jos, semnalează că este un moment de criză. Dar criza are două capete. Unul este pozitiv, este o ieșire din această situație".

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ?

Tema numărului 4 din **Vatra** este "formație intelectuală și discurs cultural" ● Fiindcă "vocile" care dau răspunsuri celor trei întrebări propuse (care este discursul – sau care sunt discursurile – cultural(e) care v-a(u) format în cea mai mare măsură stilul (scriitura și gândirea)?; care este discursul care a influențat cultura română în diferitele ei perioade de evoluție în modernitate?; mai are rost să vorbim despre cultură în termeni naționali după 1989 și în special după 2007? mai este cultura românilor de astăzi proprietatea limbii române sau am intrat într-o nouă eră culturală?) de Alexandru Matei au vârste și specializări diferite, iese un "dosar" consistent, eteroclit, polemic ● Liviu Antonesei crede că o cultură este dependentă de o limbă, iar Constantin Vică vede limba ca fiind cauza gheitoizării culturii scrise din România ● Dan Ungureanu e vehement: "Cultura a dispărut și a fost înlocuită de *show-biz* și de *entertainment*, și nu de azi, de ieri. Deja Eminescu și Eliade se risipiseră în ziaristică, Nae Ionescu la fel, Adrian Păunescu a transformat *Flacăra* într-o *ministry*, agenție misionară". ● Sorin Adam Matei are un regret: "Acela de a nu fi încercat mai mult să înțeleg și să studiez spațiul intelectual rus. Acesta e legat prin mii de fire de marile aventuri intelectuale ale secolului 20 în tot ce acestea au avut mai odios și mai îndrăzneț. Mai mult, cred că m-ar fi ajutat să înțeleg mult mai bine propria mea educație intelectuală românească. Spațiul cultural românesc are mult în comun cu cel rus, inclusiv la nivelul valorilor de bază, și cred că ar fi în beneficiul tuturor să studiem cultura și spiritul rus." ● Esteticianul Alexandra Vrâncănu consideră că "de fapt cultura românilor ar trebui să fie transferabilă într-un fel sau altul, să fie exprimată în așa fel încât să poată intra în dialog cu cea a europenilor în primul rând, dar, evident, nu doar a lor" ● Filologul Marius David Cruceru e sceptic: "Limba română este mult prea săracă în producții literare, teologice (cel puțin nu au fost împlinite orizonturile de așteptare din anii '90), pentru a vorbi de o identitate culturală bine definită, de o cultură națională puternică și de o limbă literară bogată sau de o limbă științifică matură" ● În contrapunct, anglistul brașovean Aura Taras Sibișan amintește că există o mișcare de exprimare a identității culturale în unele regiuni europene. Prin urmare "... românii de azi ar fi avantajați dacă și-ar prețui și prezenta bogăția noastră spirituală, pentru că identitatea culturală nu trebuie să se topească în masa consumistă, unificată, globalizată..." ● Hai România!

ROȘIORII DE VEDE

A DAY IN ROCK PETRU UMANSCHI

Anticipând subiectul materialului destinat acestui număr al revistei, aleg la întâmplare data aproximativă a apariției sale: 27 iulie. Ideea este să încerc un *flashback* al evenimentelor din *showbiz* petrecute în această zi de-a lungul anilor – începând cu data imprecisă a nașterii "noului sunet", în anii '50. Într-o zi se întâmplă o mulțime de lucruri, multe semnificative pentru ceea ce numim istoria muzicii rock.

Iată, de pildă, la data amintită a anului 1976, după trei ani și patru luni de așteptare, Departamentul de Emigrări al Statelor Unite catadicsește să-i ofere lui John Lennon *green card*-ul de rezident în America, englezului incomod care – împreună cu Yoko Ono, a doua sa soție – trăia aici ilegal, adică fără forme... Lennon s-a folosit, într-un fel, de faptul că Yoko poseda deja cetățenie americană, ceea ce, prin căsătorie, îi acorda și lui unele drepturi. El a ignorat ordinul de expulzare emis pe numele lui de autoritățile americane încă din martie 1972.

Toată lumea știe că destrămarea formației Beatles, eveniment care a afectat milioane de fani, s-a petrecut în aprilie 1970. Ei bine, de atunci celebrii componenți ai grupului au activat care pe unde au apucat. Mai prolific pare să fi fost Paul McCartney, care și-a "tras" grupul Wings. Chiar păstrând parfumul Beatles, acesta a avut succes, făcând mai ușoară perioada de tranziție în momentele imediat următoare destrămării *band*-ului Beatles. Dar să revenim la Lennon, care, după ce a intrat în posesia cărții verzi nr. A17-597-321, patru ani nu a mai avut probleme cu autoritățile, având timp să se ocupe de creșterea fiului său Sean și, evident, de muzică. Din păcate, în decembrie 1980 sceleratul Marc Chapman, avid după celebritatea pe care, de altfel, și-a cucerit-o, îl împușcă pe artist pe când se întorcea acasă, în Dakota Building, după o sesiune de imprimări. Restul se știe, fapt ce ne permite să vedem împreună ce s-a mai întâmplat pe 27 iulie de-a lungul anilor.

Această dată va rămâne vie în memoria lui Paul Young, interpret englez de *white soul*. În 1985 *cover*-ul său "Every Time You Go Away" (după tandemul american Hall & Oates) va intra pe locul I în exclusivistul US Singles Charts. La data pătrunderii piesei sale în SUA, Paul Young era un nume respectat în Europa înainte de a-și începe cariera solo, el activând în grupurile Soul/ R & B britanice Streetbands și Q-Tips. Prezența scenică dinamică, dar mai ales caratele glasului său îl vor ajuta pe Young să se impună plenar pe scena mondială a *showbiz*-ului, asaltată la acea dată de suficiente nume de valoare. În 1983 Young reușește și de această dată să se impună cu un *cover* (după piesa obscură "Wherever I Lay My Hat" a lui Marvin Gaye), drept e, doar în clasamentele europene...

Cum viața are și bune, și rele, ne amintim că pe 27 iulie, în 1974, trece în amintire Lightnin' Slim, un mare artist, exponent al *blues*-ului rural. La data amintită, însă în anul 1944, se naște solista Bobbie Gentry, "The Voice of Bryan Auger Trinity", ca și mai puțin importantul muzician american Michael Vaughn (1950), component al grupului Paper Lace ("The Night Chicago Dies"). Mi-amintesc foarte bine cum această piesă, inspirată de o pană de electricitate ce a paralizat practic metropola americană, era la un moment dat atât de solicitată (și) la Club T, unde eram DJ la acea vreme, încât mi-am făcut o bandă de magnetofon non-stop cu aceasta. Destui își vor aminti detaliul.

Dar la data amintită s-au mai întâmplat și alte evenimente. În 1967, de pildă, în Marea Britanie se lansează BBC Radio One, după ce stațiile pirat sunt declarate oficial ilegale. Timpul în goana sa ne oferă și alte aspecte, mai mult ori mai puțin legate de lumea *showbiz*-ului mondial. Iată, de exemplu, pe 28 iulie 1956 *rating*-ul emisiunii Perry Como Show, emisă de American TV, atinge cote maxime. Motivul? Rock-and-rollul în sine era pe atunci o noutate care-i extazia pe unii și-i înfuria pe alții mai conservatori, iar pe lângă Elvis Presley, popular atunci în State mai era Gene Vincent, invitatul emisiunii lui Como. Ce mai freamăt, domnilor!

Pe 28 iulie 1970 Jimi Hendrix va cânta pentru ultima oară în orașul său natal, Seattle, căci, se știe, în toamna amintitului an artistul se va stinge. În 1980, la data mai sus amintită, în Dublin, Irlanda, are loc The Dalmon Fest, cu un *line-up* incluzând grupurile The Police, Squeeze și grupul local... U2! Băieții lui Bono Vox se aflau în perioada deplinei afirmări. Acum, sigur, e altceva... Dar cine se naște pe 28 iulie? George Cummings (Dr. Hook & Medicine Show, 1938) – vă mai amintiți de mama Sylviei? Rick Wright (Pink Floyd, 1945), Simon Kirke (Free/ Bad Company, 1949), Steve Peregrine Took (T. Rex, 1949). Dacă ar fi să facem o clasificare a evenimentelor înșiruite în acest material gen "This Day in Rock", am zice că data de 28 iulie (1954) rămâne importantă, deoarece pentru prima oară apare în presa scrisă un interviu cu – cine credeți? – Elvis Presley! Dacă până atunci artistul (care avea doar 19 ani) era cunoscut doar grație emisiunilor postului de radio WHBQ moderate de Dewey Phillips, fanzinul *The Memphis Press* publică primul interviu cu Elvis, semnat de Marion Keisker...

ÎN JURUL UNEI...

IOAN RADIN

Urmare din pagina 8

Și în exemplul de mai sus, originalul este viciat de augmentările "explicative" ale traducătorului, conform cu propria lui (ne)înțelegere a textului: "Tânărul nobil participase cu arma în mână la una din acele revolte populare care...", ar fi trebuit tradus, restul (cursivele) fiind text aluvionar.

Traducătoarea nu se rezumă, însă, doar la îmbogățirea, cu larghețe, a originalului. Cu aceeași detașare, propoziția autorului este ciuntită, *procustată* la scara stilistică a traducătorului: "Zgomotul era aidoma bubuiturilor *înfundate* într-o tobă uriașă." (p.39). Aici, d-na Ștefănescu a extirpat, în necunoaștere a obiectului muncii sale, finalul propoziției: "care se îndepărtează rapid." Să recunoaștem: cu acest final, imaginea este cu totul alta, propoziția întreagă are o altă greutate: un haiku, îndrăznesc să apreciez: "Se auzea un sunet asemănător cu bubuitul unei tobe uriașe care se îndepărtează rapid." Las la o parte travestirea verbului din original ("se auzea") în substantiv (și încă "zgomot"); las la o parte bonusul ("aidoma" este mai mult decât "asemănător", "înfundate" e de la traducător). De ce, în schimb, elimină tocmai componenta de insolitare a propoziției?

Considerând, probabil, toate aceste deraieri drept mărunțișuri, sau amănunte, sau detalii nesemnificative, neimportante, traducătorul ignoră faptul că tocmai aceste amănunte sunt elementele care fac din textul de tradus un text de literatură, îndeosebi la un autor ca Danilo Kiš, dar, desigur, nu numai la el. Ignoră, adică, tocmai elementele care constituie *literaritatea* unui text. Dacă, de-o pildă, autorul repetă, într-un paragraf de opt rânduri, de opt ori conjuncția "și" (sb. "i"), iar traducerea renunță la patru dintre ele; dacă într-un pasaj în care autorul pastîșează stilul "maeștrilor olandezi", predomină substantive, verbe substantivate, la infinitiv, iar în traducere găsim mai degrabă verbe active, iar în alt pasaj, în care autorul insistă cu verbele, iar traducătorul, dimpotrivă, cu infinitivul lung, cu substantivul; dacă, în alt pasaj, autorul apelează la substantivul "inimă" de șase ori, iar traducătorul găsește de cuviință să caute sinonime; dacă traducerea ignoră folosirea cu obstinație, de către autor, a timpului prezent și-l redă prin toate timpurile și modurile care-i vin la îndemână (îmi amintesc, nostalgic, de Tudor Vianu!), atunci, vai, trebuie să recunoaștem, cu tristețe, că acesta nu este Danilo Kiš!

Nu numai formal, ca valoare literară, textul "traducerii" este mult prea departe de original: nici fabula, atâta câtă este, nu e urmărită: "Apoi îmi aduc aminte, înainte să fi dat cu ochii de *venerabila carte*..." (p.54; aici apare prezentul, numai că trebuia folosit perfectul!) se traduce eronat (direct din sârbă, zice foaia de titlu), închipuindu-și, desigur, că *venerabila carte* este Enciclopedia morților; chiar dacă în continuare, în text, se repetă, de câteva ori, că nu este vorba de *o carte*, ci de o mulțime de cărți, de o mulțime de săli (fiecare literă a alfabetului — o sală), conținând, fiecare, o sumă de cărți. De unde confuzia? Din două surse: necunoașterea limbii, plus slaba orientare în labirintul bibliotecii (textului): "videla čestito knjige (sb.)" unde "čestito" este citit ca "venerabil", dar este chiar "cinstit", însă nu adjectiv (care ar mai putea fi echivalat cu "venerabil"), ci adverb; iar traducerea ar fi trebuit să sune cam așa: "...înainte să fi văzut cinstit cărțile...", pentru că "cinstit", ca uneori și în română, vrea să spună "temeinic", "pe îndelete", "bine", "ca lumea" etc. Deci: "...înainte să fi văzut ca lumea cărțile..." (Multiple confuzii într-un singur rând de text...)

Ar trebui citate, în acest context, întregi paragrafe, date peste cap de necunoașterea limbii din care traduce și din slaba stăpânire a limbii în care traduce; ne rezumăm aici la citarea doar a unuia, luat la întâmplare: "Și (atunci) simți bucuria trupului său care se *despuiase* de *învelișul* muced, vâscos (?) al beznei, (era o) *desfătare* copilărească a *pielii*, a măruntaielor și a oaselor, o bucurie a (?) oaselor, (??) o bucurie animalică, o bucurie de amfibie, de reptilă, când trupul, în durerile *facerii*, se slobozește de *pielea zoioasă*, de *învelișul muced*, de pojghița vârtoasă a negurii, ce intră prin pori, jilavă și *nepieritoare*, era o *sângerare epidermică*, precum veninul șarpelui *când* intră în trup, în carne, până la oase, până la măduvă, pătrunzând *aievea precum carul* și lumina caldă a soarelui."

Veninul șarpelui intră prin pori etc., *pătrunzând aievea precum carul!* Ați citit bine! Cât carul! Doar acest cuvânt, din cadrul paragrafului ("carul") și ar fi trebuit să pună pe gânduri. Inițial, am crezut că este vorba de o greșeală de tipar; dar nu e! E, din nou, confuzia traducătorului, care nu distinge substantivul "kola", care înseamnă într-adevăr car, căruță, automobil etc., de verbul "kolati" (în text, ind. prez. pers.III sing.: kola), și care verb înseamnă "a curge, a colcăi" etc. Pasajul abundă în inexactități și aproximări care-l ușurează de orice înțeles mai grav, îmbâcsindu-l cu nonsensuri frizând grotescul. Îndrăznesc, mai jos, pentru edificare, o traducere literală:

"Și simți bucuria trupului său de pe care s-a desprins carapacea (cochilia) umedă, ligavă, slinoasă a întunericului, bucuria copilărească a corpului, a măruntaielor și a oaselor, bucuria măduvei oaselor și a măduvei spinării, bucurie animalică, de amfibie, bucurie de șarpe, când trupul, în durerile nașterii, se eliberează de solzii întunericului, de carapacea de umezeală și igrasie, de pielița vârtoasă a beznei umede și ancestrale ce pătrunde prin pori, umedă și ancestrală, până în pielița sensibilă și însângărată, și ca veninul șarpelui pătrunde trupul până în carne, în oase, până în măduva oaselor, străbătând aceleași căi pe care năvălește (colcăie) și lumina caldă a soarelui."

Nu există povestire în acest volum, nu există pagină a vreuneia din povestiri, aproape că nu există paragraf pe pagină, la care să nu fie imperios necesar creionul roșu!

Nu, acesta nu este Danilo Kiš!

ALEXANDRU LUNGU

DINCOACE ȘI DINCOLO DE TIMP

Urmare din pagina 7

Mă urmărește în amintire o imagine de care nu mă pot despărți. La Leipzig, la Salonul Internațional de Carte, în anul în care România cu literatura și scriitorii ei fusese invitata de onoare, printre oaspeți se aflau și Alexandru și Micaela Lungu. Îi revăd și acum, ținîndu-se de mînă, străbătînd spre ieșire tubularele și translucidele coridoare ale hipermodernului complex expozițional. Se îndepărtau tot mai mult de locul în care îi urmăream cu privirea și cînd nu i-am mai zărit, am fost din nou tentată să întrevăd în cuplul lor atît de unit, reîncarnarea în cotidian a legendarilor Philemon și Baucis.

Plecarea lui Alexandru Lungu din această lume lasă un gol pe care în timp, creația sa și amintirile celor care l-au cunoscut l-ar putea cu atît mai greu acoperi cu cît această pierdere se petrece în vremuri prea puțin prielnice poeziei și, încă mai puțin, autenticelor și neînscenatelor generozități cu care poetul și soția sa îi răs fățaseră pe împătimiții lor prieteni în ale literaturii, fie ei de aproape sau de departe...

Bonn, iulie 2008

JURNAL DE SPECTATOR

DANIELA BOBOICIOV MAGIARU

Urmare din pagina 26

Tocuri, ciorapi plasă, culori ireale, coafură intrigantă la Mefisto. Mult roșu. Fum lugubru, muzică tare, ritm demential, puzderie de creaturi bizare și plăsmuiri înfricoșătoare. Mult negru. Scena e peste tot. Ești înconjurat din toate părțile. Nu există nicio posibilitate de scăpare. *Performance*-ul e pretutindenî. Simțurile îmi sunt amețite, torsionate.

Suntem redirecționați spre locurile inițiale. Paradoxal, deși sunt fascinată de spectacol, abia aștept să îmi reiau locul confortabil în sală. Îmi este întinsă o mână de către cineva cu mască de porc. După atacul asupra simțurilor mele îmi trag instinctiv mâna, ca și cum aş vrea să evit o primejdie. În acest timp - ciocănituri pe scenă: tâmplari construiesc sicriul lui Faust. Urmează o ultimă întâlnire a lui Faust: cu Grija, Nevoia, Datoria și Moartea. Un ultim episod angelic, un ultim truc – cel al iertării. Aștept finalul. Faust e ridicat la cer, Mefisto este uluit și intrigat. Rămâne neconsolat.

Plec de la spectacol, împreună cu marea de spectatori. Îmi țin respirația, ies din hală, încerc să scap de imaginile puternice și să îmi scot din urechi muzica. Nu îmi vine în minte decât experiența covârșitoare la care am fost expusă. La ieșire văd din nou afișul cu cele zece minute de vizitare a culiselor. Ies și grăbesc confuzată pasul în noaptea reală și rece.

ILUSTRAȚIILE DIN ACEST NUMĂR APARTÎN
ARTISTULUI FOTOGRAF ANDREI JECZA
(CICLUL SOS PATRIMONIUM TIMIȘOARA

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.revistaorizont.ro e-mail: fundatia@3europe.org

REDAȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

www.revistaorizont.ro/conferintelemicrosoft

un suflu nou

TEODOR BACONSKY
ANDREI CODRESCU
MARIO VARGAS LLOSA
GABRIEL LIICEANU
NICOLAE MANOLESCU
ADAM MICHNIK
H.-R. PATAPIEVICI
ANDREI PLEȘU
VLADIMIR TISMĂNEANU
MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU

TIMIȘOARA
CLUJ
BUCUREȘTI
REDMOND
CRAIOVA
IAȘI
ORADEA
ARAD
SIBIU
TÎRGU-MUREȘ
CHIȘINĂU
CONSTANȚA
BRAȘOV

Angajamentul civic durabil, pasiunea descoperirii diversității, consistența etică alcătuiesc fundamentele unei comunități a dialogului. Un spațiu în care ideile sunt comunicate pe viu, în forma dezbaterii deschise și uneori polemice. Personalități culturale de primă mărime din țară și străinătate întâlnesc un public preponderent tânăr, căruia îi propun modele de realizare a unui potențial mai mult decât cert.

Începând din 2003, proiectul Conferințelor Microsoft a creat un cadru al dialogului fertil și pasionant, o comunitate care a depășit frontierele auditoriului unor săli oricât de pline și de entuziaste. Conferințele Microsoft s-au transformat deseori în cărți de impact pentru cultura română, promovând generos valorile esențiale ale schimbării.

Your potential. Our passion.
Microsoft